
ÁLLAMI
SZÁMVEVŐSZÉK

ELEMZÉS

A FELADATALAPÚ TÁMOGATÁSOK ÉS A SAJÁT BEVÉTELEK ALAKULÁSA A
JÁRÁSSZÉKHELY ÖNKORMÁNYZATOKNÁL

2024. szeptember

www.asz.hu

**ÁLLAMI
SZÁMVEVŐSZÉK**

ELEMZÉS

**A FELADATALAPÚ TÁMOGATÁSOK ÉS A SAJÁT BEVÉTELEK ALAKULÁSA A
JÁRÁSSZÉKHELY ÖNKORMÁNYZATOKNÁL**

2024. szeptember

Elemzésvezető:

DR. KÁDÁR KRISZTA elemzési tanácsadó

Az elemzés elkészítését felügyelte:

DR. PULAY GYULA ZOLTÁN vezető közgazdász

Készítették:

KISAPÁTI ANGÉLA elemző

DUDÁS PÁL DÁNIEL elemző

VAJDA TAMÁS GÉZA elemző

Kiadja az Állami Számvevőszék

EL-3946-135/2024.

Tartalom

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	3
BEVEZETÉS	6
AZ ELEMZÉS CÉLJA	6
AZ ELEMZÉS ADATFORRÁSAI	7
AZ ELEMZÉS MÓDSZERE ÉS TERÜLETE	7
AZ ELEMZETT MINTA	8
1. Az önkormányzati feladatfinanszírozás rendszere és változásai 2020-2022. között	9
1.1. A kötelezően ellátandó feladatok finanszírozása	9
1.2. A feladatfinanszírozás keretében nyújtott támogatások	9
2. A kiegyenlítés rendszere az önkormányzatoknál	10
2.1. A támogatás feltételrendszere	10
2.2. Kiegészítő támogatás a települési önkormányzatok működésével kapcsolatos feladatok ellátásához	12
2.3. Kiegészítő támogatás a szociális és gyermekjóléti feladatokhoz kapcsolódóan	13
3. Az önkormányzati feladatellátást meghatározó tényezők változása 2020-2022. között	14
3.1. A bruttó bérek alakulása	14
3.2. Az élelmiszerárak változása	15
3.3. Az utak termelőiár indexének alakulása	15
3.4. Az óvodás gyermekek száma és aránya	15
3.5. Az óvodapedagógusok száma	15
3.6. Az energiaárak változása	16
3.7. Az üzemanyag árának változása	16
3.8. A közfoglalkoztatottak száma	16
3.9. A szociális étkeztetési ellátásban részesülők száma és térítési díjat fizető ellátottak aránya	17
3.10. A nappali melegedők napi átlagfoglalma	17
3.11. A fogyatékosok nappali ellátása keretében ellátottak száma	17
3.12. A feladatfinanszírozás keretében biztosított támogatások reálértékének alakulása	18
4. A járászékhely települések klaszterelemzése	20
4.1. Területi elhelyezkedés	22
4.2. Demográfiai jellemzők	24
4.2.1. Lakosságszám	24
4.2.2. Óvodáskorúak (3-6 évesek) aránya az állandó népességből	24
4.2.3. A nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban részesülők aránya	25
4.2.4. A halálozások alakulása	25
4.2.5. A születések alakulása	26
4.2.6. A vándorlási egyenleg alakulása	27
4.3. Munkaerőpiaci jellemzők	28
4.3.1. A nyilvántartott álláskeresők aránya	28
4.3.2. Az alkalmazottak aránya	29
4.4. A saját bevételek nagysága	30
4.4.1. Az egy lakosra jutó helyi iparűzési adó (HIPA) aránya és értéke	30
4.4.2. Egyéb helyi adóbevételek aránya és értéke	31
4.4.3. Az összes helyi adóbevétel aránya és értéke	32
4.5. A központi költségvetési támogatások aránya és értéke	32
4.6. A bevételek növekedése az elemzett időszakban az egyes klasztereknél	33
5. A mintába került járászékhely önkormányzatok közfeladat-ellátását meghatározó folyamatok	36
5.1. Demográfiai, munkaerőpiaci folyamatok	36
5.1.1. Korösszetétel	36
5.1.2. A halálozások alakulása	37

5.1.3.	A születések alakulása	37
5.1.4.	A vándorlási egyenleg alakulása	37
5.1.5.	A nyilvántartott álláskeresők száma	38
5.1.6.	Az alkalmazásban állók aránya	39
5.2.	Az önkormányzatok saját bevételeinek alakulása	39
5.2.1.	A helyi iparűzési adó bevételek	40
5.2.2.	Az egyéb helyi adókból és átengedett központi bevételekből származó bevételek alakulása	43
5.2.3.	A saját tevékenységből, vállalkozásból és az önkormányzati vagyon hasznosításából származó bevételek alakulása.....	45
5.2.4.	Az önkormányzatokat megillető illeték-, bírság-, díjbevételek, valamint az egyéb adóbevételek alakulása.....	45
5.2.5.	Az önkormányzatok és intézményeik egyéb sajátos bevételei	45
5.3.	Az mintába került önkormányzatok központi támogatásainak alakulása	46
5.3.1.	Az önkormányzatok által ellátott feladatok.....	46
5.3.2.	A mintába került önkormányzatok központi támogatásainak alakulása	46
5.3.3.	A kiválasztott közfeladatok jellemzői.....	47
5.3.4.	A támogatások összegének alakulása a kiválasztott kötelező feladatok esetében..	48
5.3.5.	A kiválasztott feladatok ellátásának forrásszükséglete, az állami támogatási arány alakulása	50
5.3.6.	A közutak fenntartásának támogatása	52
5.3.7.	A köznevelési feladatok ellátásának támogatása	54
5.3.8.	A szociális étkeztetés támogatása	57
MELLÉKLETEK.....		60
1.	sz. melléklet	60
2.	sz. melléklet	61
3.	sz. melléklet	62
4.	sz. melléklet	63
5.	sz. melléklet	66
6.	sz. melléklet	68
7.	sz. melléklet	69
8.	sz. melléklet	72
9.	sz. melléklet	74
10.	sz. melléklet	75
11.	sz. melléklet	77

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Elemzésünk azt vizsgálta, hogy 2020. és 2022. között miként alakult a járásszékhely önkormányzatok (a megyei jogú városok kivételével) közfeladatainak finanszírozása, abban mekkora részt vállalt a központi költségvetés, és a fennmaradó részt az önkormányzatok milyen mértékben voltak képesek biztosítani. A válasz egyértelműen függ a kötelező önkormányzati feladatok alakulásától, valamint a települések társadalmi és gazdasági helyzetétől, annak főbb jellemzőitől, ezért a 149 település meghatározó társadalmi (demográfiai) és gazdasági, munkaerőpiaci mutatószámai 2020. évi értékei alapján a klaszteranalízis módszerével klasztereket képeztünk. A módszer az átlaghoz közeli mutatóértékkel rendelkező települések alkotta 3. klaszter mellett két klasztert különböztetett meg, az átlagosnál kedvezőbb értékű mutatókkal jellemezhető 1. klasztert, és az átlagostól elmaradó 2. klasztert.

Az elemzett időszak rendhagyónak mondható: 2020-ban terjedt át a COVID járvány Magyarországra is. A vállalkozások védelme érdekében a Kormány több olyan intézkedést hozott, amely korlátozta az önkormányzatok saját-bevétel szerzésének lehetőségeit. Mindamelllett azonban a bevételkiesést a központi költségvetés részlegesen kompenzálta. 2022-től jelentős energiaár-emelkedés következett be, ami ismét nehéz helyzet elé állította az önkormányzatokat, így a közfeladatok ellátásában is változásokat hozott.

A 2021. évben megtörtént a kötelező önkormányzati feladatokat finanszírozó központi költségvetési támogatások közel inflációarányos emelése. Ezzel szemben a 2022. évi központi költségvetés a fajlagos támogatások egy részét nem emelte meg, vagy csak minimális mértékben, míg az infláció többszöröse lett annál, amit a törvény elfogadásakor terveztek. Ezt kompenzáló mechanizmus híján a támogatások reálértéke jelentősen mérséklődött. Az alacsony adóerőképességű önkormányzatok kiegészítő támogatása jogosultsági feltételének összegét megemelték 2021-ben, de nem változtattak azon 2022-ben, mivel ezen összegek inflációarányos emelésének kötelezettségét sem rögzíti jogszabályi előírás. Mindezek alapján az önkormányzatoknak a feladatellátásra fordított kiadásokat a korábbiaknál nagyobb összegben és nagyobb arányban saját forrásokból kellett fedezniük.

A fajlagos támogatások szerény emelkedése mellett az önkormányzatokat megillető támogatások összege jelentősen nőtt az ún. *beszámítási rendszer*¹ megszűnése következtében. Ezt azonban kiegyenlítette, hogy emelkedett a magas egy főre eső iparüzési adóval (HIPA) rendelkező önkormányzatok által fizetett szolidaritási hozzájárulás összege. A változás elsősorban az 1. klaszterbe tartozó és kisebb részben 3. klaszterbe tartozó önkormányzatokat érintette, mivel az ő adóerőképességük érte el a szabályozás szerinti mértéket. Elemzésünk azt tárta fel, hogy a változás az érintett járásszékhely önkormányzatok többsége számára semleges volt, több önkormányzat esetében a fizetendő szolidaritási hozzájárulásnál nagyobb összegben nőtt a támogatás, míg néhány önkormányzat esetében ennek az ellenkezője történt.

Az önkormányzati feladatok finanszírozásának másik fő forrását jelentő HIPA bevételek alakulását a COVID járvány és következményei jelentősen befolyásolták. A 2020. évi gazdasági visszaesés hatására a HIPA bevétel csökkent, amelyet tovább mérsékelte az, hogy a jogalkotó 2021-től átmenetileg csökkentette a kis- és közepes vállalkozások által fizetendő HIPA adómérték felső határát. Az emiatt kieső adóbevételeket a központi költségvetés részben kompenzálta. A COVID az egyéb önkormányzati saját bevételek alakulására is negatív hatást

---

¹ ¹A beszámítás azt jelentette, hogy azok az önkormányzatok, amelyeknek az egy főre jutó adóerő-képesség meghaladta a 15 000 Ft-ot, az általános működési támogatást csökkentett összegben kapták.

gyakorolt, elsősorban az idegenforgalmi adóból származó bevételek ezek vissza drasztikusan 2020-ban és 2021-ben.

Összegzésként megállapítható, hogy a 149 önkormányzat finanszírozási helyzete a vizsgált időszakban nehezebbé vált. De miként érintették a változások a különböző társadalmi-gazdasági jellemzőkkel rendelkező három települési klaszter önkormányzatait?

Elemzésünk azt tárta fel, hogy a COVID legsúlyosabban a legkedvezőtlenebb helyzetű járásszékhely településeket sújtotta, és náluk volt a leglassúbb a COVID utáni talpraállás, ezért relatív helyzetük romlott a többi önkormányzathoz képest. Jól mutatja ezt, hogy a 2. klaszterben ugrott meg leginkább 2020-ban az álláskeresők száma és míg az 1. és a 3. klaszterben az álláskeresők száma 2022-re már csökkent, addig a 2. klaszterben nem következett be javulás. A gazdasági helyreállítás eltérő üteme tükröződik a HIPA bevételek alakulásában is: 2022-ben az 1. klaszterben a HIPA bevételek már dinamikusán nőttek, a 3. klaszterben kicsit emelkedtek, míg a 2. klaszterben még jelentősen elmaradtak a 2019-es szinttől.

A tervezettnél lényegesen magasabb inflációhoz is a kedvezőtlenebb gazdasági helyzetben lévő önkormányzatok tudtak legnehezebben alkalmazkodni. A központi költségvetési támogatás reálértékének csökkenése következtében az önkormányzati feladatok finanszírozásban mérséklődött az állami támogatás aránya, azaz az önkormányzatoknak kellett nagyobb részt vállalniuk. Azok az önkormányzatok, amelyek a közfeladatot korábban a megfelelőnél magasabb szinten tudták saját forrásaikból finanszírozni, csökkenteni tudták az ellátás színvonalát. Ezzel szemben az ellátást korábban csak a kívánatos szinten biztosító önkormányzatoknak nem volt ilyen mozgásterük, nekik mélyebben a zsebükbe kellett nyúlniuk a közfeladat megfelelő szintű további finanszírozása érdekében. Jól jelzik ezt az óvodai ellátással kapcsolatos adatok: 2020-ban az 1. klaszterbe tartozó önkormányzatok még költségvetésük több mint 34 százalékát költötték köznevelési célokra, míg 2022-re ez az arány 24 százalékra csökkent. A másik két klaszterben is volt csökkenés, de messze nem ilyen mértékű.

A különböző klaszterekbe tartozó önkormányzatok finanszírozásának helyzetét legátfogóbban két mutató, az egy lakosra jutó HIPA, illetve az egy lakosra jutó költségvetési támogatás jellemzi. Az egy lakosra jutó HIPA átlagos értéke a 2. klaszterben az 1. klaszter értékének egynegyedét sem érte el 2020-ban. 2022-re a különbség mintegy hatszorosára nőtt. Az egy lakosra jutó költségvetési támogatás értéke mindhárom elemzett évben a 2. klaszterbe tartozó önkormányzatoknál volt a legmagasabb, azonban az is tény, hogy az óvodáskorúak és a szociálisan rászorulóknak magas aránya miatt ezeken a településeken több közfeladat esetében is kiterjedtebb volt az ellátás. Például az óvodába járók aránya a 2. klaszterben a lakosság 5,1 százalékát tette ki, míg az 1. klaszterben 3,9 százalék, a 3. klaszterben 3,7 százalék volt ez az arány 2020-ban. Ugyanakkor 2020. és 2022. között az egy lakosra jutó költségvetési támogatások a 2. klaszterben nőttek legkevésbé, és az 1. klaszterben a legdinamikusabban. E mögött azonban a „beszámítási rendszer” megszűnése miatti támogatásnövekedés áll, amit – mint korábban kifejtettük – a szolidaritási hozzájárulás növekedése ellentételezett, igaz településenként differenciált mértékben. Emellett a HIPA kompenzáció összege is a magasabb HIPA bevétellel rendelkező önkormányzatok esetében volt a legmagasabb összegű.

A bemutatott folyamatok összességükben oda vezettek, hogy az egy főre eső HIPA és költségvetési támogatás együttes összege a jobb helyzetben lévő klaszterekben nőtt jobban, a legkedvezőtlenebb mutatójú klaszterben pedig a legkevésbé, ami nem segítette elő a finanszírozási helyzet kiegyenlítését, sőt, a differenciálódás irányába hatott. Ez a mögöttes tényezők ismeretében arra hívja fel a figyelmet, hogy azon olyan rendkívüli helyzetekben, mint

amilyen a COVID járvány vagy a megugró infláció volt, célszerű a nehezebb társadalmi-gazdasági helyzetben lévő önkormányzatok központi támogatását kiemelten kezelni, mivel önerőből ezek képesek legkevésbé ellensúlyozni a negatív folyamatokat. A vizsgált időszakban ez a törekvés több kormányzati intézkedésben is testet öltött, a számok azonban azt mutatják, hogy ezek nem voltak elégségesek a különbségek csökkentéséhez.

Az általános tendenciák feltárása mellett az elemzés három konkrét önkormányzati közfeladat ellátásának és finanszírozásának a változását is górcső alá vette a klaszterek mindegyikéből kiválasztott 5-5 önkormányzat esetében. A három elemzett közfeladat - óvodaműködtetés, közútfenntartás és szociális étkeztetés – terén 2021-ről 2022-re a központi költségvetési támogatás növekedésének jelentős elmaradása az infláció mértékétől azt okozta, hogy e feladatok finanszírozásában az állami támogatás aránya csökkent, ezzel egyidejűleg a saját bevételekből történő önkormányzati finanszírozás aránya nőtt. 2020-2022. között egy kivétellel - a közútfenntartás esetében a 2. klaszterbe tartozó öt önkormányzat esetében nőtt csekély mértékben az állami támogatás aránya – mindhárom feladat esetében és a vizsgált csoportok mindegyikében csökkent az arány.

Az eredmények azt mutatják, hogy a következő időszakban az önkormányzatok közötti pénzügyi, gazdasági helyzetben megmutatkozó különbségek mérséklése irányába célszerű lépéseket tenni. Ezt támasztja alá az is, hogy az alacsonyabb adóerőképességgel rendelkező önkormányzatok jellemzően az egyéb saját bevételeik növelésével sem tudják relatív helyzetüket javítani, mivel ezeknek a bevételeknek a mértékét lényegében ugyanazok a tényezők határozzák meg, mint a HIPA bevételeiket.

BEVEZETÉS

Az adósságkonszolidációval (2011-2014.) párhuzamosan az önkormányzati feladatokat és a gazdálkodási modellt, így 2013-tól a finanszírozási rendszert is jelentős mértékben átalakította az Országgyűlés. Az állami és helyi önkormányzati feladatok köre is módosult, a központi kormányzathoz került az oktatási és az egészségügyi feladatok jelentős része.

A mindenkori központi költségvetésről szóló törvény rögzíti, hogy a feladatfinanszírozási rendszer keretében milyen jogcímek, fajlagos összegek alapján kaphatnak támogatást az önkormányzatok. Felmerül, hogy az elemzés időszakában – 2020-2022. között – a finanszírozás lépést tudott-e tartani az inflációval, az árak és a bérek növekedésével, illetve ezzel egyidejűleg az önkormányzatok képesek voltak-e saját bevételeik körét bővíteni, a bevételeket nominálisan – az infláció mértéke felett – növelni. Ezen tényezők mellett az is felvetődik, hogy a kedvezőtlenebb mutatókkal rendelkező járásszékhely önkormányzatok helyzete jobban javult-e a gazdaságilag jobb mutatókkal rendelkező önkormányzatoknál, és ha igen, milyen tényezőknek volt ez köszönhető.

A járásszékhelyek komplex elemzésével eddig kevés tanulmány foglalkozott behatóan, a témában elérhető kutatások egy-egy megye, vármegye járásszékhelyeire koncentrálnak, vagy tárgyuk a járásokban működő vállalkozások, a városokban tapasztalt életminőség. A megjelent tanulmányok nem térnek ki a járásszékhelyek társadalmi, költségvetési helyzetére, az azokban bekövetkezett változásokra, az általuk ellátott közfeladatok, valamint a saját bevételek és az állami finanszírozás összefüggéseire. Ezért elemzésünk hiánypótló a témában.

AZ ELEMZÉS CÉLJA

Az elemzés a finanszírozási rendszerben bekövetkezett változások bemutatása mellett annak megválaszolását tűzte ki célul, hogy egyes kötelező önkormányzati feladatok tekintetében a járásszékhely önkormányzatok finanszírozási háttere, illetve finanszírozása miként változott az elemzett időszakban, az elemzésbe vont közfeladatok finanszírozási helyzete romlott vagy javult. Cél annak bemutatása, hogy a feladatfinanszírozási rendszer milyen mértékben képes figyelembe venni az önkormányzatok tényleges társadalmi, demográfiai, költségvetési helyzetét.

Az Országgyűlés 2012-ben döntött a járásszékhelyek jelenlegi rendszerben történő kialakításáról (a járások kialakításáról, valamint egyes ezzel összefüggő törvények módosításáról szóló 2012. évi XCIII. törvény). A megyei jogú városok kivételével összesen 149 járásszékhely van Magyarországon 2015. január 1-je óta. A státuszukból adódóan a járásszékhely önkormányzatok eltérő többletfeladat- és hatáskörrel rendelkeznek, a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (Mötv.) 21. § (1) bekezdése szerint olyan közszolgáltatásokat látnak el, melyeket saját területükön és vonzáskörzetükben, vagy a járás egész területén gazdaságosan, hatékonyan és a szakmai szabályok előírásainak megfelelően képesek biztosítani. Ilyen feladatok lehetnek pl. a helyi közösségi közlekedés biztosítása vagy a távhőszolgáltatás.

Az elemzés a feladatfinanszírozási rendszerbe bevont egyes kiválasztott feladatok tényleges kiadásainak, az azokhoz adott támogatásoknak és a saját bevételeknek alakulására fókuszál. Feltárja, hogy a változások milyen hatást gyakoroltak a járásszékhelyek, illetve ezek közül a mintába került 15 önkormányzat pénzügyi helyzetére. Emellett – ahol rendelkezünk adatokkal- azt is megvizsgáltuk, hogy a mintába került járásszékhelyeknél tapasztalt folyamatok és változások lekövetik-e az összes járásszékhelyre kialakított három klaszterre jellemző folyamatokat. Az elemzésben arra is kerestük a választ, hogy a gazdasági erő, a

költségvetési helyzet, a saját források nagysága és a támogatások aránya mutat-e összefüggéseket a városok demográfiai folyamataival, a területi elhelyezkedés meghatározza-e a városok fejlődési lehetőségeit.

AZ ELEMZÉS ADATFORRÁSAI

Az elméleti részek kidolgozása az ezzel kapcsolatban fellelhető alapvető statisztikai adatok, tanulmányok, jogszabályok feldolgozása alapján történt. Emellett felhasználtuk a Magyar Államkincstár (MÁK, Kincstár) és a Központi Statisztikai Hivatal adatbázisából leszármazott beszámoló- és mérlegadatokat és feldolgoztuk az önkormányzatoktól igényelt adatokat, információkat.

A kiválasztott önkormányzatoktól igényelt adatok köre kiterjedt a demográfiai és munkaerőpiaci adatokra (lakosságszám, foglalkoztatottak száma, nyilvántartott álláskeresők száma, nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban részesülők száma, óvodáskorú gyermekek száma) valamint az önkormányzatok beszámolóinak egyes adataira (helyi adóbevételek, átengedett központi bevételek, központi költségvetési támogatások).

AZ ELEMZÉS MÓDSZERE ÉS TERÜLETE

Az elemzés első ütemében a kiválasztott sokaság egyes adatait elemeztük. A települések meghatározó társadalmi (demográfiai) és helyi gazdasági, munkaerőpiaci mutatószámai alapján (1. sz. melléklet) klasztereket képeztünk, amelyek az elemzés második ütemében az alapját adták a további, mélyebb elemzésnek. A mutatószámok kiválasztásának indoka, hogy az állam önkormányzati finanszírozásának módját és mértékét a települések ezen tulajdonságai alapján határozzák meg, a feladatalapú támogatások összege gyakran a demográfiai jellemzőket tükrözi.

A klaszterelemzéssel a csoportokra jellemző trendek bemutatására került sor, ezek kialakítása a települések társadalmi-gazdasági helyzete alapján történt, így ezekkel a finanszírozási rendszer sajátosságait a társadalmi, területi viszonyokat is figyelembe vevő módon tudtuk elemezni. Az elemzés feltárta, hogy a három klaszterbe tartozó önkormányzatok csoportjai mekkora, és milyen arányú finanszírozáshoz jutottak, ez miként változott 2020-2022 közötti időszakban, összhangban volt-e a tényleges társadalmi, gazdasági változásokkal. A klaszterelemzéssel választ szeretnénk arra is adni, hogy a finanszírozás különbözőségét a HIPA bevételeken és az ellátottak számán kívül indokolja-e további tényező.

Három közfeladat elemzését végeztük el a 15 kiválasztott önkormányzatnál. Ezek: a helyi közutak és tartozékainak kialakítása és fenntartása, a szociális étkeztetés és a köznevelés (óvodaműködtetés). A feladatok kiválasztása során szempont volt, hogy a mindenkori Kvtv. alapján támogatott három legjelentősebb önkormányzati feladatcsoport egy-egy feladatának elemzése történjen meg. Fontos volt, hogy a feladatfinanszírozási rendszerben nyújtott támogatások döntő részét jelentő finanszírozási módokra mutassanak példát a kiválasztott feladatok.

A *közutak fenntartásának támogatása* a települési önkormányzatokat a Kvtv. szerint a tárgyévét megelőző 2. évi országosan összesített önkormányzati beszámolóban szereplő „Közutak, hidak, alagutak üzemeltetése, fenntartása” és „Parkoló, garázs üzemeltetése, fenntartása” kormányzati funkciók alapján település-kategóriánként számított nettó működési kiadások figyelembevételével illeti meg. A támogatás fajlagos összege (Ft/km) település-kategóriánként differenciált.

Az *óvodai ellátásra* feladatalapú támogatásként jár az óvodában foglalkoztatott pedagógusok és az e pedagógusok nevelőmunkáját közvetlenül segítők átlagbéalapú támogatása, az óvodaműködtetési támogatás (az óvoda működésével és feladatellátásával összefüggő kiadásokhoz a nevelt gyermeklétszám után). Mutatószámhoz kötött támogatás ennél a feladatnál a kiegészítő támogatás a pedagógusok és a pedagógus szakképzettséggel rendelkező segítők minősítéséből adódó többletkiadásokhoz, a kiegészítő támogatás a differenciált nemzetiségi pótlékhoz, a diabétesz ellátási pótlék, a társulás által fenntartott óvodákba bejáró gyermekek utaztatásának támogatása. Az utóbbi három támogatási jogcíme akkor jár támogatás az önkormányzatnak, ha érintettek a vonatkozó részfeladatban.

A *szociális étkeztetés* feladat ellátásához mutatószámhoz kötött támogatással járul hozzá az állam. A támogatás az önkormányzatot az ellátottak száma szerint illeti meg. A támogatott szociális szolgáltatások és ellátások közül a szociális alapellátások közé tartozó étkeztetéshez, mint kötelező önkormányzati feladathoz biztosítja az állam a fenti támogatást.

Az elemzett időszak: 2020-2022. évek.

AZ ELEMZETT MINTA

A mélyebb elemzésre a klaszterekből választottunk ki tizenöt járasszékhelyet (klaszterenként ötöt) véletlenszám generátor segítségével, ugyanakkor a kiválasztás során tekintettel voltunk arra is, hogy a klaszter alapvető tulajdonságaitól különböző települések is részei legyenek a mintának. Így az öt elemből három a klaszter sajátosságainak megfelelő és két elem a klaszter átlagától valamely tulajdonság szerint lényegesen eltérő település. Az eltérő tulajdonságokkal rendelkező települések kiválasztásának indoka, hogy így kirajzolódhatnak azok a tényezők is, amelyeket a klaszterbe sorolás a homogenitás miatt elfedhetett. A mintaelemszám meghatározása során tekintettel voltunk arra, hogy az elemzés keretében mélyebb vizsgálatra is lehetőség legyen.

A mintába került városok esetében adatbekéréssel részletesebb információkhoz juthattunk, mint ami nyilvánosan rendelkezésre állt. Ilyen adatok voltak egyebek közt a helyi és egyéb települési adóknál adótárgyak, adózók száma, a szöveges – naturális és pénzügyi adatok változását indokló – beszámolók, az OSAP nyilvántartások és statisztikák, a központi költségvetési támogatásigénylések és támogatás-elszámolások dokumentumai, a kapott állami támogatások összege.

Az alábbi települések kerültek be a mintába:

1. klaszter: Gyöngyös, Mosonmagyaróvár, Aszód, Bicske, Nagykőrös
2. klaszter: Ózd, Balmazújváros, Nyíradony, Heves, Sárbogárd
3. klaszter: Bácsalmás, Tokaj, Kistelek, Tiszafüred, Szécsény²

---

² Az egyes városok bekerülésének indoklását a 2. sz. melléklet tartalmazza.

1. Az önkormányzati feladatfinanszírozás rendszere és változásai 2020-2022. között

1.1. A kötelezően ellátandó feladatok finanszírozása

A helyi közügyek, valamint a helyben biztosítható közfeladatok körében ellátandó helyi önkormányzati feladatokat a Mötv. 13. § (1) sorolja fel példálózó jelleggel. A Mötv-ben felsorolt több feladat ellátása esetében az ágazati jogszabályok alapján az önkormányzatok fakultatív módon vehetnek részt (pl. közreműködés a település közbiztonságának biztosításában; a kistermelők, őstermelők számára értékesítési lehetőség biztosítása; helyi közösségi közlekedés biztosítása; távhőszolgáltatás).

A helyi önkormányzatok feladatellátásához szükséges finanszírozás alapjait Magyarország Alaptörvénye fekteti le, míg a részletesebb szabályokat a Mötv., az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény (Áht.) előírásai és az adott évi központi költségvetésről szóló törvény (Kvtv.) határozza meg.

Az Országgyűlés a helyi önkormányzatok kötelezően ellátandó, törvényben előírt egyes feladatainak a településre előírt közszolgáltatási szintnek megfelelő ellátását, felhasználási kööttség mellett **feladatalapú támogatással biztosítja**, vagy azok ellátásához a feladat, a helyi szükségletek alapján jellemző mutatószámok, illetve a lakosság szám alapján támogatást biztosít, a bevételi érdekelttség fenntartása mellett.

A jogalkotó a támogatások nyújtásához feltételként elvárja a takarékos gazdálkodást, a helyi önkormányzat jogszabályban előírt, elvárható, illetve tényleges saját bevételeinek figyelembevételét. A támogatások kiszámításánál figyelembe vehető bevételek köre a mindenkori Kvtv. alapján a helyi önkormányzatok általános működése (pl. hivatal, zöldterület, közvilágítás, köztemető, közutak) feladatok esetében **a helyi iparűzési adó bevétel** (és az ez alapján számított **iparűzési adóerőképeség**), a bölcsőde, mini bölcsőde, a gyermekétkeztetés, a szociális szakosított ellátások, a gyermekek átmeneti gondozása feladatoknál a **térítési díj, gondozási díj bevétel**.

1.2. A feladatfinanszírozás keretében nyújtott támogatások

A helyi önkormányzatok a feladatfinanszírozás keretében öt feladatcsoportra igényelhetnek támogatást. Ezek a feladatcsoportok a következők: a helyi önkormányzati *működés általános támogatása* (ezen belül pl. hivatal működtetése, településüzemeltetés), a települési önkormányzatok egyes *köznevelési, szociális és gyermekjóléti, gyermekétkeztetési és kulturális* feladatainak támogatása.

A Mötv. előírja, hogy figyelemmel kell lenni az elvárható/tényleges bevételre is, a bevételi érdekeltséget fenn kell tartani., azaz a támogatásnak nem célja a feladat összes kiadásának fedezése.

Az elemzett időszakban **feladatalapú támogatás** járt az óvodai nevelés, a gyermekétkeztetés, a bölcsődei, mini bölcsődei ellátás, a szociális szakosított ellátások és a gyermekek átmeneti gondozása után. Ezen feladatalapú támogatások átlagbáralapú támogatásból és működtetési támogatásból tevődnek össze. Az **átlagbáralapú támogatást** a közalkalmazotti törvény alapján számított átlagos illetmény és az adott település feladatellátási szintjéhez elismert létszám alapján állapítják meg. A feladathoz a **működtetési (üzemeltetési) célú támogatás** összegét az ellátotti/gyermeklétszám és a várható, elismert átlagos költség alapján határozzák meg, figyelembevétel a tevékenység ellátási (gondozási, személyi térítési) díjbevételét. A feladatalapú támogatások körébe tartozik a

településüzemeltetési feladatok közül a közvilágítás, köztemetők és a közutak támogatása. Ezen feladatok támogatása fajlagos összeg alapján történik, ennek meghatározása a kapcsolódó kormányzati funkciók két évvel korábbi nettó működési kiadása alapján történik, és a fajlagos összeget valamely, adott tevékenységre értelmezhető naturális adat alapján kell meghatározni. (A *nettó működési kiadás a feladathoz tartozó kormányzati funkciókon felmerült, működési bevétellel csökkentett működési kiadás.*)

Mutatószámhoz kötött támogatás jár a mindenkori Kvtv. 2. és 3. sz. mellékletében felsorolt támogatási jogcímek alapján, ezeket lakosságszám vagy valamilyen feladatmutató, paraméter alapján kell meghatározni. Ilyen pl. a helyi önkormányzatok általános működésénél a zöldterület, határátkelőhelyek fenntartása; a köznevelési feladatoknál az óvodai nemzetiségi pótlék, óvodába bejárók támogatása. Ezekben a jogcímeken az állam egyrészt a feladatalapú támogatással támogatott feladat (pl. óvoda) ellátásához ad további mutatószámhoz kötött támogatásokat. Másrészt előfordul, hogy a kötelező feladat ellátását csak mutatószámhoz kötött támogatással támogatja (pl. szociális étkeztetés).

A feladatalapú és mutatószámhoz kötött önkormányzati támogatások meghatározásához, elszámolásához az önkormányzatoknak minden évben négy alkalommal adatszolgáltatást kell teljesíteniük a Magyar Államkincstár felé. A mutatószámfelmérések során a hivatali, köznevelési, szociális és gyermekjóléti, bölcsődei, gyermekétkeztetési és kulturális feladatok ellátását jellemző naturális és pénzügyi adatokat veszik számba. A feladatalapú támogatásoknál ezek lehetnek ellátottak, alkalmazottak elismert és tényleges létszáma, várható/elismert költségek. A mutatószámhoz kötött támogatásoknál lakosságszám, illetve ellátotti létszám vagy ellátott feladat száma lehet naturális adat.

A mindenkori Kvtv. 2. és 3. sz. mellékletében szereplő támogatási jogcímek közül a nem feladatalapú, és a mutatószámhoz nem köthető (pl. egyéb szociális és kulturális feladatokhoz kapcsolódó) támogatások az **egyéb támogatások kategóriájába** tartoznak.

2. A kiegyenlítés rendszere az önkormányzatoknál

2.1. A támogatás feltételrendszere

A „kiegyenlítés” rendszere a szolidaritás elvén alapul, célja az eltérő jövedelemtermelő-képességű önkormányzatok közötti különbség mérséklése. A kiegyenlítés azt jelenti, hogy az alacsony adóerő-képességű önkormányzatok bizonyos feladatok ellátására magasabb fajlagos támogatást kapnak, illetve a magas adóerő-képességű önkormányzatok bevételeinek egy része az alacsony adóerő-képességű önkormányzatok között kerül allokálásra. A helyi iparüzési adóalap adja a kiegyenlítési rendszer alapját. Egy település adóerőképessége a helyi iparüzési adóalap 1,4%-ával egyezik meg, az egy főre jutó adóerő-képesség pedig az adóerő-képesség és a település lakosságának hányadosaként határozható meg. Az alacsony adóerő-képességű önkormányzatok kiegészítő támogatást kapnak a települési önkormányzatok működésével kapcsolatos feladatokhoz³ illetve a szociális és gyermekjóléti feladatokhoz.

2020-2022. közt Tiszaújváros rendelkezett a legmagasabb iparüzési adóalappal a 149 járasszékhely közül, a legmagasabb érték 460,3 Mrd Ft (2022-ben) volt, míg a legalacsonyabb adóalap 1,4 Mrd Ft (2020-ban) volt Gönc esetében (MÁK, 2024b).

³ A települési önkormányzatok működésével kapcsolatos feladatok: a) Önkormányzati hivatal működésének támogatása, b) Településüzemeltetéshez kapcsolódó feladatellátás alaptámogatása, c) Egyéb önkormányzati feladatok támogatása, d) Lakott külterülettel kapcsolatos feladatok támogatása, e) Üdülőhelyi feladatok támogatása. A kiegészítés alapját az itt felsorolt jogcímeken kapott támogatások összege képezte, 2019. évi LXXI törvény Magyarország 2020. évi központi költségvetéséről, 2. melléklet I.1.f)

2020-ban a települési önkormányzatok működésével kapcsolatos **kiegészítő támogatások rendszere három elemből tevődött össze**. Az alacsony jövedelemtermelő-képességű önkormányzatok kiegészítő támogatásban (kiegyenlítésben) részesültek, a kiegészítés összege a kiegészítés alapja és a kiegészítés százalékos mértékének szorzatával volt egyenlő.

Kiegészítő támogatásra azok az önkormányzatok voltak jogosultak, amelyek esetében az egy főre jutó adóerő-képesség legfeljebb 11 000 Ft volt. 2020-ban 44,6% volt azon önkormányzatok aránya, amelyek ezt a határt nem érték el, és így jogosulttá váltak a kiegészítő támogatásra. A járasszékhely települések esetében ez az arány 4,0% volt (MÁK, 2024b).

A rendszer második eleme a **támogatáscsökkentés**, vagy más szóval a „*beszámítás*” volt. Ez azokat az önkormányzatokat érintette, amelyek esetében az egy főre jutó adóerő-képesség meghaladta a 15 000 Ft-ot.

A támogatáscsökkentés összegének meghatározása a kiegészítés összegének meghatározásához hasonló elven történt. A támogatáscsökkentés értéke a tárgyévet megelőző második év iparűzési adóalapjának 0,55%-a és a támogatáscsökkentési szorzó szorzatával volt egyenlő, azzal a kikötéssel, hogy a támogatáscsökkentés nem haladhatta meg a beszámítás alapját. A beszámítás alapját bizonyos jogcímen kapott támogatások összege képezte a 2020. évi Kvtv. 2. mellékletének megfelelően⁴. A beszámítás alapját képző jogcímek együttesen alkotják a települési önkormányzatok működésének támogatása jogcímet.

Emellett a **szolidaritási hozzájárulásként felmerülő befizetési kötelezettség** azokat az önkormányzatokat érintette, amelyek egy főre jutó adóerő-képessége meghaladta a 34 000 Ft-ot. A szolidaritási hozzájárulás befizetési kötelezettség a támogatáscsökkentés beszámítás alapját meghaladó része után keletkezett, ha a támogatáscsökkentés számított értéke nem haladta meg a beszámítás alapját, akkor az adott önkormányzatnak akkor sem keletkezett befizetési kötelezettsége szolidaritási hozzájárulás jogcímen, ha az egy főre jutó adóerő-képesség értéke meghaladta a 34 000 Ft-ot.

2021-ben az alacsony jövedelemtermelő-képességű önkormányzatok számára nyújtott kiegészítő támogatás esetében a jogosultságra vonatkozó összeg alsó értékét (a limitösszeget) emelték meg 20,9%-kal, így a limitösszeg emelése meghaladta a 2021. évi inflációt. A jelentős áremelkedés ellenére nem változtattak a limitösszeget 2022-ben, az 13 300 Ft maradt, mivel a tervezett meghaladó infláció kompenzálására az önkormányzatok esetében nincs mechanizmus.

A **támogatáscsökkentés (beszámítás) jogintézménye 2021-től megszűnt**, a szolidaritási hozzájárulás pedig jelentősen átalakult. A **szolidaritási hozzájárulás** alapját immár az iparűzési adóerő-képességet meghatározó adóalap jelentette.

A változások következtében az önkormányzatok szolidaritási hozzájárulás jogcímen történő befizetései jelentősen, több mint 2,5-szeresére nőttek, és az önkormányzatok általános működési támogatása több mint 1,5-szeresére nőtt. 2020-ban a központi költségvetésnek 58,1 Mrd Ft, míg 2021-ben 155,0 Mrd Ft bevétele származott az önkormányzatok szolidaritási hozzájárulásából, azaz a növekedés 96,9 Mrd Ft volt. Hasonló nagyságrendű növekedés látható a központi költségvetés kiadásaiban a települési önkormányzatok működésének általános támogatására kifizetett összegben. Míg 2020-ban 163,2 Mrd Ft kiadása volt a központi költségvetésnek a települési önkormányzatok működésének általános támogatására, addig 2021-ben 264,8 Mrd Ft, ami mintegy 101,6 Mrd Ft növekedésnek felel meg. Mindezek alapján az önkormányzatok rendelkezésére álló

⁴ A beszámítását alapját az a) Önkormányzati hivatal működésének támogatása, b) Településüzemeltetéshez kapcsolódó feladatellátás alaptámogatása, c) Egyéb önkormányzati feladatok támogatása, d) Lakott külterülettel kapcsolatos feladatok támogatása, e) Üdülők helyi feladatok támogatása jogcímeiken kapott támogatások összege képezte a 2019. évi LXXI. törvény Magyarország 2020. évi központi költségvetéséről, 2. melléklet I.1.f) pontja alapján. A beszámítás előírása a 2021. évi Kvtv-ben már nem szerepelt.

forrásainak összegében nem történt jelentős változás az elosztási mechanizmus megváltoztatásának hatására.

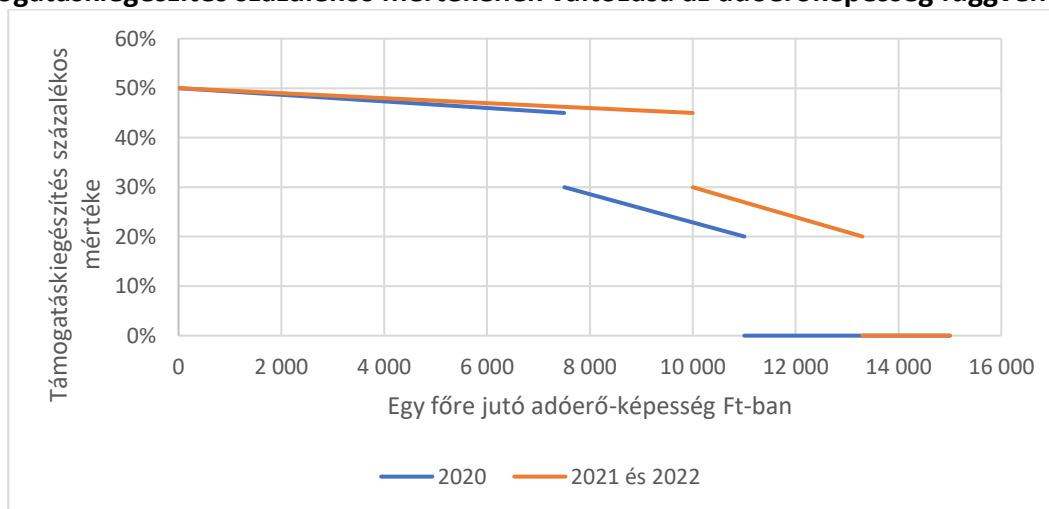
Az elemzés 7. sz. melléklete szemlélteti a 149 járásszékhely, ezen belül az 1. klaszter esetében a Helyi önkormányzatok működésének általános támogatása és a szolidaritási hozzájárulás 2020-ról 2021-re történő nominális változása közötti kapcsolatot. A kapcsolat fennáll a két tényező között a 149 járásszékhelynél és ezek közül az 1. klaszterbe tartozó településeknél is. A szolidaritási hozzájárulás jogcímen történt befizetések növekedése és a helyi önkormányzatok működésének általános támogatása jogcímen kapott támogatások növekedése közel azonos volt. A települések többségénél az 1. klaszterben is a támogatás növekedése, ha minimális mértékben is, de meghaladta szolidaritási hozzájárulás kiadás növekedését 2021-re. A járásszékhelyeknél a szolidaritási hozzájárulás támogatást meghaladó növekedése alapvetően a fejlett 1. klaszterbe tartozó járásszékhelyekhez köthető.

2.2. Kiegészítő támogatás a települési önkormányzatok működésével kapcsolatos feladatok ellátásához

A települési önkormányzatok működésének támogatásához nyújtott kiegészítő támogatás számításához alkalmazandó szorzószám az egy főre jutó iparüzési adóerőképesség függvényében az 1.sz. ábrának megfelelően alakult 2020-2022 között.

1.sz. ábra

A települési önkormányzatok működésének támogatása jogcímen nyújtott támogatáskiegészítés százalékos mértékének változása az adóerőképesség függvényében

Forrás: 2020-2022. évi Kvtv-k 2. mellékletei alapján, ÁSZ szerkesztés

Az ábra vízszintes tengelyén az egy főre jutó iparüzési adóerőképesség forintban, míg a függőleges tengelyén a kiegészítés százalékos mértéke látható. Azok a települések részesültek kiegészítésben, amelyek esetében az egy főre jutó adóerőképesség 2020-ban nem haladta meg a 11 000 Ft-ot, illetve 2021-ben és 2022-ben a 13 300 Ft-ot. Látható továbbá az is, hogy a kiegészítés százalékos mértékében 2020-ban 7 500 Ft egy főre jutó adóerőképességnél, míg 2021-ben és 2022-ben 10 000 Ft egy főre jutó adóerőképességnél volt ugrás.

A 3 év átlagát tekintve az ország összes településének 54,3%-a részesült kiegészítő támogatásban. A járásszékhely városok között lényegesen kisebb a kiegészítő támogatásra jogosult önkormányzatok köre, az elemzett 3 év átlagát tekintve 5,6%.

A járásszékhelyek közül 2020-ban 6, 2021-ben 6, 2022-ben 5 település volt jogosult kiegészítő támogatásra. A támogatásban részesülő települések körében az iparüzési adóalapban jellemzően növekvő tendencia látható. 2020-ról 2021-re megemelésre került az összeghatár, azonban a települések adóalapjában látható növekvő tendencia miatt a támogatott

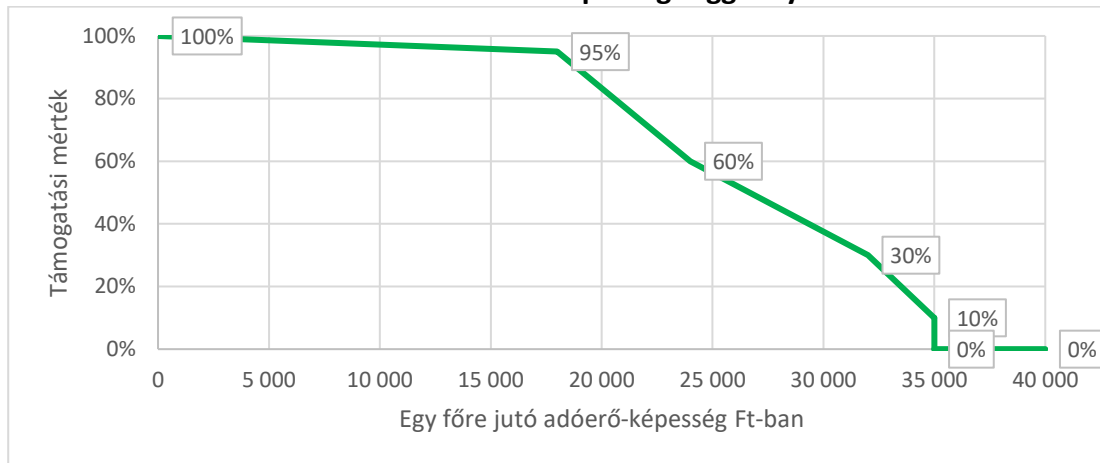
települések számában nem történt változás. 2022-re egy település túllépte a támogatási limitet, így a támogatott települések száma csökkent.

2.3. Kiegészítő támogatás a szociális és gyermekjóléti feladatokhoz kapcsolódóan

2020-ban a települési önkormányzatok szociális feladatainak egyéb támogatása, 2021-ben és 2022-ben a települési önkormányzatok szociális és gyermekjóléti feladatainak egyéb támogatása jogcímen azok az önkormányzatok kaptak kiegészítő támogatást, amelyek egy főre jutó adóerő-képessége nem haladta meg a 35 000 Ft-ot⁵. A támogatás számított összegét (amit több tényező különböző súllyal történő beszámítása határoz meg) egy szorzószámmal kell megszorozni, ami az adóerő-képességgel arányosan csökken. A szorzószám az egy főre jutó iparüzési adóerő-képesség függvényében változik, a 2.sz. ábrának megfelelően.

2.sz. ábra

Szociális és gyermekjóléti feladatok egyéb támogatása jogcímen kapott támogatás százalékos mértékének változása az adóerő-képesség függvényében 2020-2022. között

Forrás: 2020-2022. évi Kvtv-k 2. mellékletei alapján, ÁSZ szerkesztés

A 3 év átlagát tekintve az ország összes településének 84,5%-a részesült támogatásban a települési önkormányzatok szociális és gyermekjóléti feladatainak egyéb támogatása jogcímen. A települési önkormányzatok működésének támogatása jogcímnél látottakhoz képest magasabb limit miatt (ott 13 300 Ft/fő, itt 35 000 Ft/fő) azonban lényegesen magasabb a szociális és gyermekjóléti feladatok egyéb támogatása jogcímen támogatásban részesülő járásszékhelyek száma, mint a működési célú kiegészítő támogatásban részesülő településeké. Az elemzett 149 járásszékhely közül ezen a jogcímen támogatásban részesült települések átlagos aránya 49,9% volt az elemzett időszakban. 2020-ban 78, 2021-ben 78, 2022-ben 67 volt az érintett települések száma. A támogatásban részesülő települések számában látható csökkenés oka, **hogy a települések egy főre jutó adóerő-képességének nominális értéke nőtt, miközben a limit nem változott.**

⁵ 2019. évi LXXI törvény Magyarország 2020. évi központi költségvetéséről, 2. melléklet III.1.; 2020. évi XC. törvény Magyarország 2021. évi központi költségvetéséről, 2. melléklet II.1.3.; 2021. évi XC. törvény Magyarország 2022. évi központi költségvetéséről, 2. melléklet 21. .2.

3. Az önkormányzati feladatellátást meghatározó tényezők változása 2020-2022. között

Az önkormányzatok a mindenkori Ktvv. 2. mellékletében meghatározott feladatokra *A települési önkormányzatok általános működésének és ágazati feladatainak támogatása* keretében részesülnek támogatásban.

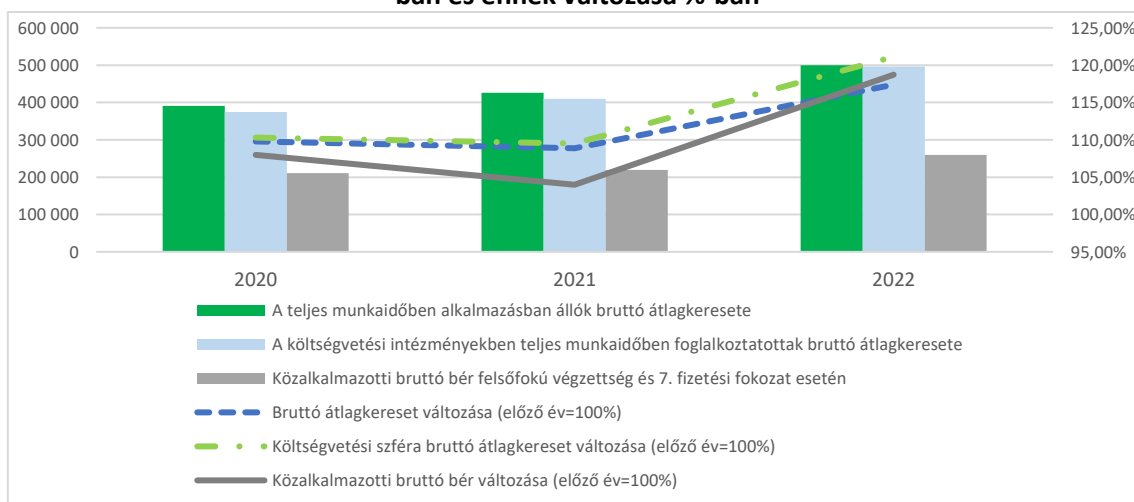
Az önkormányzatoknak 2020-2022. között dinamikusan változó környezetben kellett a feladatellátás megfelelő színvonalát biztosítaniuk. Az alábbiakban bemutatjuk azokat a főbb tényezőket, amelyek lényeges hatással voltak a feladatellátás kiadásaira és amelyek esetében a KSH adatokat publikál.

3.1. A bruttó bérek alakulása

A bérek alakulása meghatározó tényező a kiadások változása szempontjából minden önkormányzati tevékenység ellátása során. A bérek növelése az önkormányzatok számára közvetlen költségnövekedéssel jár, amennyiben pedig az önkormányzati bérek emelkedése elmarad a nemzetgazdasági átlagtól, munkaerőpiaci hátrányként jelentkezik. Az országos, teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete 2020. és 2022. között 391 194 Ft-ról 499 980 Ft-ra nőtt, ami összességében 27,8%-os nominális növekedés és 3,5%-os reálnövekedés⁶. A költségvetési szférában dolgozók bruttó átlagkeresete ezt meghaladó módon nőtt (374 286 Ft-ról 496 476 Ft-ra), 32,6%-kal, míg a közalkalmazotti bruttó bér változása (210 600 Ft-ról 260 000 Ft-ra nőtt) elmaradt a bruttó átlagkereset változásától, 23,5%-os értékével. A bruttó átlagkereset, a költségvetési szféra bruttó átlagkeresete és a közalkalmazotti bruttó bér alakulását és változását mutatja be az 3. sz. ábra.

3.sz. ábra

A bruttó átlagkereset, a költségvetési szféra bruttó átlagkeresete, a közalkalmazotti bruttó bér Ft-ban és ennek változása %-ban

Forrás: Ktvv., KSH STADAT 20.1.1.48. és 20.1.1.41. alapján, ÁSZ szerkesztés

Bruttó bér (Ft): bal tengely, ennek változása (%): jobb tengely

Több, az önkormányzati feladatellátást érintő területen is béremelési program valósult meg az elmúlt években, ez támogatta a bérnövekedést és emellett növelte az önkormányzati kiadásokat. A **szociális szférában dolgozók** (szociális szolgáltatások és ellátások önkormányzati feladat) számára 2020-ban 14%-kal növelték meg a béreket, majd 2022-ben további 20%-kal nőttek a bérek. A **pedagógusoknak**, így az óvodapedagógusoknak is 2020-ban 10%-kal, majd

⁶ A 2020-2022. közötti években a kumulált átlagos éves infláció összesen 24,3% volt. (KSH STADAT 1.1.1.2 alapján)

2022-ben újabb 10%-kal emelkedett a bérük. Az **egészségügyi szakdolgozók** (egészségügyi alapellátásban dolgozók) bére is több ütemben emelkedett 2020. és 2022. között, először 2020 januárjában 14%-kal, majd 2020. novemberben további 20%-kal, 2022-ben pedig újabb 21%-os bérfejlesztés valósult meg.

3.2. Az élelmiszerárak változása

Az élelmiszerárak változása az óvodai ellátás, a hajléktalanellátás, a szociális étkeztetés és a gyermekétkeztetés szempontjából is meghatározó.

Az élelmiszerárak fogyasztóiár-indexe a 2020. előtti időszakban (különösen 2013-2017. között) a 0-3% közötti sávban alakult. Az élelmiszerárak átlagos áremelkedése 2019-2022. között azonban már több, mint 40% volt. Az élelmiszerárak növekedése 2020-2022. között 7,2%, 4,1% és 26,0% volt éves átlagban (KSH STADAT 1.1.1.2.). Az alapélelmiszerek ára jelentős mértékben emelkedett, amely a közétkeztetés terén a beszerzési árakra volt hatással.

3.3. Az utak termelőiár indexének alakulása

Az utak (mint a KSH által figyelembe vett építményalcsoport) termelőiár indexének alakulása befolyásolja a helyi közutak és azok tartozékainak kialakításához és fenntartásához (karbantartásához) kapcsolódó kiadásokat. Az utak termelőiár indexének változása 2020-2022. között az előző évhez viszonyítva 7,0%, 8,3%, majd 20,3% volt (KSH 1.1.1.31.). Az index 2020. és 2022. között dinamikusan nőtt, a három év alatt összességében átlagosan kb. 39%-kal nőttek meg az utak kivételezéséhez kapcsolódó költségek, különösen nagy volt a növekedés 2022-ben.

3.4. Az óvodás gyermekek száma és aránya

Az óvodás gyermekek száma meghatározza a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény szerint az óvodák több támogatási jogcímének összegét is (pl. óvodaműködtetési támogatás, utaztatás támogatása). Az óvodás gyermekek száma országosan 2020-2022. között 322 713, 318 422, majd 322 871 fő volt (KSH STADAT 23.1.1.4.), ami lényegében stagnálást jelent. A 3-6 éves népességből az óvodások aránya 2020-2022. között 83,6%, 82,7%, majd 84,3% volt (KSH, 2022d).

Országos szinten a férőhelyek kihasználtsága 2010. óta jelentősen csökkent: míg a 2010/2011-es nevelési évben még több mint 91 gyermek jutott száz óvodai férőhelyre, addig a 2021/2022-es nevelési évben 82. Járási szinten nem jellemző a férőhelyhiány, ugyanakkor helyi, települési szinten előfordul, ezeken a helyeken a mutató értéke meghaladja a százat (KSH, 2022b). A férőhelyhiány jellemzően a kevésbé jó mutatókkal rendelkező településekre jellemző a járasszékhelyek esetében.

3.5. Az óvodapedagógusok száma

Az óvodapedagógusok száma az óvodapedagógusoknak kifizetendő bérek miatt lényeges tényező. Az országban 2020-2022. között számuk csökkent, évente 30 957, 30 750, majd 30 648 fő volt (KSH STADAT 23.1.1.7.). Bár az óvodába íratott gyermekek száma 2020-2022. közt lényegében stagnált, az óvodapedagógusok számának csökkenése miatt az egy pedagógusra jutó gyermekek száma az elemzett időszakban, bár kis mértékben, de nőtt (10,4-ről 10,6-ra).

Az óvodapedagógus átlagkereset a 2020. évi bruttó 327 542 Ft-ról 2021-re 353 241 Ft-ra, 2022-re 412 086 Ft-ra nőtt. Ez azt jelenti, hogy az egy pedagógusra kifizetett bruttó átlagkereset összege 2020-2022. között 25,8%-kal, míg a kifizetett bértömeg nominális összege 24,5%-kal emelkedett (KSH STADAT 20.1.1.52).

3.6. Az energiaárak változása

Az energiaárak alakulása több szempontból is meghatározó. Az önkormányzat által fenntartott intézmények fűtése és hűtése okán a földgáz és villamosenergia ára, míg a közvilágítás miatt a villamosenergia ára befolyásolja a kiadásokat. Az önkormányzatok a piaci szolgáltatókkal kötnek egyedi (határozott/határozatlan idejű) szerződéseket az aktuális piaci árak függvényében, emiatt kitétek a piaci árak alakulásának.

Az energiaárak 2021. évi növekedését követően 2022-ben tovább emelkedtek, amely jelentősen növelte az önkormányzatok működési kiadásait. A villamosenergia ára az előző évhez viszonyítva 2020-ban még csökkent (22,6%-kal), de ezt követően 2021-ben 192,1%-kal, 2022-ben 138,5%-kal nőtt, míg a földgáz ára 2020-ban 56,2%-kal, 2021-ben 273,5%-kal, 2022-ben 7,8%-kal emelkedett.

3.7. Az üzemanyag árának változása

Az üzemanyagárak növekedése a településrendezés, az étkeztetés, a kiszállítás és a helyi közösségi közlekedés biztosítása során jelent többletkiadást az önkormányzatok számára.

Az üzemanyagok fogyasztói ára a 2020-as nominális csökkenést követően 2021-ben és 2022-ben is növekedett (a benzin éves fogyasztói átlagára 2021-ben 23,7%-ot, 2022-ben 10,4%-ot, míg a gázolajé 2021-ben 20,2%-ot, 2022-ben 10,5%-ot emelkedett) hasonlóan az energiaárak emelkedéséhez. Annak következtében nem nőtt tovább nagymértékben 2022-ben a benzin és a gázolaj ára, hogy a Kormány benzinárstop bevezetéséről döntött, amely 2021. november 15-től volt érvényben és 2022. december 6-ig korlátozta a Kormány az üzemanyagok árát. Ugyanakkor a nem természetes személy által üzemeltetett járművekre (így az önkormányzati járművekre is) csak 2022. júliusáig vonatkozott a hatósági ár.

3.8. A közfoglalkoztatottak száma

2011. január 1-jétől váltotta fel a régi rendszert a közfoglalkoztatás új rendszere. A közfoglalkoztatás megszervezése a Mötv-ben előírt kötelező feladat. A közfoglalkoztatottak létszámát és bruttó átlagkeresetét mutatja be az 1. sz. táblázat.

1.sz. táblázat

Közfoglalkoztatottak létszáma (ezer fő) és bruttó átlagkeresete (Ft)

	2020	2021	2022
Közfoglalkoztatottak létszáma	90,6	86,2	74,0
Közfoglalkoztatottak bruttó átlagkeresete	81 948	84 109	100 016

Forrás: KSH STADAT 20.1.1.44. alapján, ÁSZ szerkesztés

2020-ban 124,7, 2021-ben 149,1, 2022-ben 120,0 Mrd Ft-ot fordítottak költségvetési forrásból közfoglalkoztatási célokra. Az egy közfoglalkoztatottra jutó támogatás összege 2020-2022. között 17,8%-kal növekedett. A közfoglalkoztatáshoz nyújtható támogatásokról szóló rendelet alapján a közfoglalkoztatási mintaprogramokban dolgozók esetében 15 főig 100%-ig, 16-135 főig 70-90%-ig nyújt támogatást a költségvetés a működési és felhalmozási kiadásokra.

A közfoglalkoztatottak létszáma az elmúlt években csökkent, 2020. és 2022. között közel 20%-kal mérséklődött létszámuk. Ugyanebben az időszakban a foglalkoztatottak száma a 15-74 éves népességen belül 4 603,2 ezer főről 4 695,6 ezer főre emelkedett, míg a munkanélküliek száma csökkent (KSH STADAT 20.1.1.2.), azonban ez csak részben köthető a közfoglalkoztatottak elhelyezkedéséhez a munkaerőpiacon. A közfoglalkoztatottak bruttó átlagkeresete 22%-kal emelkedett a három év alatt, ugyanakkor még így is csak éppen átlépi a 100 ezer Ft-ot. Az adatok alapján a legmagasabb közfoglalkoztatotti létszámmal rendelkező

települések elsősorban az alacsonyabb GDP-vel rendelkező vármegyékben (Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Békés) helyezkednek el.

A 149 járásszékhely településen 2020 és 2022. között közel 30%-kal csökkent a közfoglalkoztatottak száma, és az összes közfoglalkoztatotton belül is csökkent a járásszékhelyeken alkalmazottak aránya (18,8%-ról 16,6%-ra).

3.9. A szociális étkeztetési ellátásban részesülők száma és térítési díjat fizető ellátottak aránya

A szociális étkeztetési ellátásban részesülők száma 2020-2022. között összeségében közel 6%-kal lett magasabb az országban (KSH STADAT 25.1.1.30.). A szociális étkeztetésben térítési díjat fizető ellátottak aránya az időszak egészében 90% körüli volt.

A közigazgatási hierarchiában alacsonyabb státuszú, kisebb lakosságszámú, kevésbé fejlett gazdaságú települések lakói, valamint a keleti és északkeleti országrész járásaiban élők között az ellátottak fajlagos aránya rendre jóval magasabb az ország egyéb területein mért értékeknél (Goldmann, 2016). Ezt az elemzés keretében a mintába került önkormányzatok által szolgáltatott adatok is megerősítik (az 1. klaszterben a legalacsonyabb az ellátottak átlagos aránya, míg a 2. és 3. klaszterben magasabb, különösen a kisebb települések esetében).

3.10. A nappali melegedők napi átlagfoglalma

Az önkormányzatok kötelező feladata a hajléktalanná vált személyek ellátásának és rehabilitációjának, a hajléktalanná válás megelőzésének biztosítása. A nappali melegedők napi átlagfoglalma megmutatja, hogy hány hajléktalan személy veszi igénybe a hajléktalan személyek részére kialakított nappali melegedőket. 2020. és 2022. közt a nappali melegedők befogadóképessége és a napi átlagfoglalma is nőtt, országos szinten több mint 7%-kal. Ezen időszakban a nappali melegedők működési költsége is jelentősen emelkedett több mint 26%-kal, a költségek jelentős emelkedésnek oka az egyes kapcsolódó kiadások (pl. energia, élelmiszer) árának megugrása (KSH STADAT 25.1.1.30.).

3.11. A fogyatékosok nappali ellátása keretében ellátottak száma

A szociális szolgáltatások és ellátások keretében az önkormányzatok gondoskodnak a fogyatékos személyek ellátásáról is, amelyre ellátottként támogatást kapnak (fogyatékos személyek nappali intézményi ellátása jogcímen).

A fogyatékosok nappali ellátása keretében ellátottak száma 2020. és 2022. között 7 755, 8 078 és 8 567 fő volt (KSH 25.1.1.30.), ami azt jelenti, hogy több mint 10%-kal emelkedett. Ezzel párhuzamosan a férőhelykihasználtság is javult, 0,4 százalékponttal, amely így 2022-re elérte a 93,8%-ot.

A 149 járásszékhely település esetében kissé (2,4%-kal) magasabb ütemben emelkedett az ellátottak száma, mint országosan, mivel azonban az ellátottak mintegy 35%-a él a járásszékhely településeken, így ennek a településcsoportnak nagy jelentősége van a fogyatékosok nappali ellátása terén.

3.12. A feladatfinanszírozás keretében biztosított támogatások reálértékének alakulása

Az elemzés szempontjából relevanciával bíró támogatási jogcímek fajlagos összegeinek változását összevetve az infláció és bruttó átlagkereset változásával látható, hogy azok növekedése a támogatási jogcímek többségénél elmaradt az infláció és az átlagkereset növekedésétől évenként. (2. sz. táblázat)

2.sz. táblázat

Az infláció, a bruttó átlagkereset, a minimálbér, a bérminimum és a támogatások változása 2019-2022. közt (%-ban)

Ssz.	Megnevezés (mértékegység)	2019. év	2020. év	2021. év	2022. év
1.	Átlagos éves infláció (előző év: 100%)	3,4	3,3	5,1	14,5
2.	Bruttó átlagkereset változása (teljes munkaidőben foglalkoztatottak, előző év: 100%)	11,3	9,8	8,9	17,4
3.	Minimálbér változása (előző év: 100%)	8,0	8,1	4,0	19,5
4.	Garantált bérminimum változása (előző év: 100%)	8,0	8,0	4,0	18,7
5.	2018-2022. évi Kvtv. 1. és 2. számú melléklete alapján nyújtott támogatások változása:				
5.1	A helyi (települési) önkormányzatok működése általános támogatásának változása (előző év: 100%), ebből:	2,0	10,2	53,1*	0,3
	Önkormányzati hivatal működésének támogatása, fajlagos támogatás változása (előző év: 100%)	0,0	19,0	0,8	0,1
	Településüzemeltetés - közutak támogatása, fajlagos összeg változása: (előző év: 100%)				
	- 40 ezer lakos felett	0,0	0,0	2,1	0,0
	- 10 és 40 ezer lakos között	0,0	0,0	3,1	0,0
	- 10 ezer lakos alatt	0,0	0,0	3,5	0,0
	Egyéb önkormányzati feladatok támogatása: (előző év: 100%)	0,0	0,0	0,0	0,0
	- fajlagos támogatás változása				
	- településenkénti minimális támogatás változása				
	o 32 000 Ft/fő adóerőképesesség alatti és	0,0	0,0	20,0	0,0
	▪ 1000 fő lakosságszám alatti,	0,0	16,7	14,3	0,0
	▪ 1000 fő lakosságszám feletti települések	0,0	0,0	28,6	0,0
	o egyéb települések				
5.2	A települési önkormányzatok egyes köznevelési feladatai támogatásának változása (előző év: 100%), ebből:	-1,5	0,9	13,1	0,1
	Óvodaműködtetési támogatás, napi 8 órás nyitvatartás, fajlagos támogatás változása (előző év: 100%)	19,2	0,0	0,0	12,9
	Pedagógusok átlagbérének és közterheinek elismert összege, napi 8 órás nyitvatartás, fajlagos támogatás változása (előző év: 100%)	-1,1	0,0	11,2	0,0
5.3	A települési önkormányzatok egyes szociális és gyermekjóléti feladatai támogatásának változása (előző év: 100%), ebből:	4,4	-0,3	9,9	0,5
	Szociális étkeztetés – önálló feladatellátás, fajlagos támogatás változása (előző év: 100%)	0,0	18,1	3,4	0,4
	Bölcsőde, mini bölcsőde: Felsőfokú végzettségű kisgyermeknevelők, szaktanácsadók bértámogatása, fajlagos támogatás változása (előző év: 100%)	0,0	0,0	15,4	0,0

Ssz.	Megnevezés (mértékegység)	2019. év	2020. év	2021. év	2022. év
5.4	A települési önkormányzatok gyermekétkeztetési feladatai támogatásának változása (előző év: 100%), ebből:	0,4	4,4	5,5	0,2
	Intézményi gyermekétkeztetés - Dolgozók átlagbérének és közterheinek elismert összege, fajlagos támogatás változása (előző év: 100%)	0,0	15,8	10,5	0,5

Forrás: KSH STADAT 1.1.1.1. és 20.1.1.39., illetve 2018-2022. évi Kvtv. alapján, ÁSZ szerkesztés;

*: Ez a beszámítás megszűnése miatti növekedés, amelyet egyúttal elvontak a szolidaritási hozzájárulás növelésével.

A beszámítás 2021-től történő megszűnésének hatására 2020-ról 2021-re a helyi önkormányzatok általános működésének támogatása 53,1%-kal nőtt.

Reálértékben az önkormányzatok általános működésének támogatása jogcímeinél csökkenés következett be összességében, a hivatal működési támogatása, a közutak támogatása és az egyéb önkormányzati feladatok támogatása nőtt. Az egyéb önkormányzati feladatok támogatása jogcímnél **a fajlagos támogatás (2 700 Ft/fő) nem változott** 2020-2022. között. A településenkénti támogatás minimális összegét (3,5 M Ft) a 2021. év vonatkozásában megemelték 28,6%-kal (1 M Ft-tal). A minimális összeg kétszeresére voltak jogosultak a 32 000 Ft/lakos alatti adóerőképesességű és 1 000 lakos feletti települések 2020-ban. Ez 2021-re 14,3%-kal (1 M Ft-tal, 8 M Ft-ra) nőtt. Az 1 000 lakos alatti településeknél 2020-ban minimum 5 M Ft támogatás járt az egyéb önkormányzati feladatok támogatására, amelyet 2021-re 6 M Ft-ra (20%-kal) megemeltek.

A mindenkori Kvtv. 2. sz. melléklete szerint a **bölcsődei ellátás** fajlagos támogatását 2020-ról 2021-re emelték, **de a 2022. évre nem történt emelés.** A bölcsődei bértámogatás változása 2020-2021 között – a felsőfokú végzettségű dolgozóknál 6,5 százalékponttal, a középfokú végzettségűeknél 33,4 százalékponttal – meghaladta a teljes munkaidősök bruttó átlagkereset növekedését (8,9%). **A bölcsődei fajlagos bértámogatások azonban 2022-re nem változtak,** miközben 2022-re a garantált bérminimum 18,7%-kal nőtt, vagyis az önkormányzat pénzügyi terhei az elmaradt támogatással arányosan növekedtek.

Az óvodai, illetve a szociális és gyermekjóléti feladatellátás támogatási jogcímeinél⁷ 2021-re volt számottevő fajlagos összegemelés. Az **óvodai** bértámogatás fajlagos összegének 2021. évi növekedése a pedagógusok (11,2%) és a segítők (38,3%) esetében mind a 2021. évi 5,1%-os inflációt, mind a bruttó átlagkereset növekedés 8,9%-os mértékét meghaladta.

Az óvodában foglalkoztatott pedagógusok átlagbáralapú támogatása jogcím fajlagos összegének 2020-2022. közötti alakulását mutatja be a 3. sz. táblázat.

3.sz. táblázat

**Óvodapedagógusok átlagbáralapú támogatási összegének alakulása 2020-2022 között
(Ft/létszám/év)**

	2020	2021	2022
napi nyolc órát elérő nyitvatartási idő	4 371 500	4 861 500	4 861 500 (+401 400 kieg. tám.)
napi hat órát elérő, nyolc órát el nem érő nyitvatartási idő	2 185 750	2 430 750	2 430 750 (+200 700 kieg. tám.)

Forrás: 2020-2022. évi Kvtv. 2. melléklete és 8/2022. (I. 14.) Korm. rend. alapján, ÁSZ szerkesztés

⁷ Nem tartoznak ide a bölcsődei, az intézményi gyermekétkeztetés és a szakosított ellátások feladatokhoz tartozó üzemeltetési támogatások.

Az óvodai működtetési (üzemeltetési) támogatás fajlagos összege 2020-ról 2021-re nem változott, azonban 2022-re 12,9%-kal emelkedett **részben ellensúlyozva az infláció éves átlagban 14,5%-os növekedését.**

Az egyes **szociális és gyermekjóléti feladatok** – beleértve a gyermekétkeztetést is – fajlagos támogatási összegei 3,4%-22,8% közötti mértékben **növekedtek** 2020-ról 2021-re. 2022-re a változás kisebb, 0,4% és 2,4% közötti mértékű volt az egyes jogcímeknél.

A szociális étkeztetési feladathoz kapcsolódó támogatás fajlagos összege 2020-2022. között – a szociális étkeztetési feladatokat önálló, illetve társulás által történő feladatellátás esetén is – 3,7%-kal **emelkedett**, 65 360 Ft-ról 67 810 Ft-ra, illetve 71 900 Ft-ról 74 590 Ft-ra. A támogatás összege ezen felül a 8/2022. (I. 14.) Korm. rendelet alapján 6 000, illetve 6 600 Ft-tal nőtt. A kiegészítő támogatással együtt 2020. és 2022. között 12,9%-kal nőtt a támogatás fajlagos összege. A támogatás összegének növekedését összehasonlítva az élelmiszerárak változásával (amely meghaladta a 40%-ot) nagyarányú különbség látható.

A fogyatékosok nappali ellátása támogatásának összege **reálértékben 13,9%-kal csökkent** figyelembevételével, hogy az infláció 2020. eleje és 2022. vége között 24,3%-kal nőtt.

Összességében a feladatalapú és a mutatószámhoz kötött támogatások mindenkor Kvtv. szerinti fajlagos összegeinek, az egyéb támogatásoknak a 2021. évben megtörtént a közel inflációarányos növelése, de **a 2022. év vonatkozásában elmaradt vagy minimális mértékű volt az emelés.** A Kormány évközi intézkedésként nyújtott kiegészítő támogatást⁸ 2022-ben az önkormányzati szféra számára, azonban ennek mértéke nem tudta ellensúlyozni minden támogatási jogcímnél a 2022. évi inflációt. Emellett az önkormányzatok más forrásokból is részesültek támogatásban, pl. a rezsikiadások fedezéséhez a Rezsivédelmi Alapból⁹.

4. A járásszékhely települések klaszterelemzése

Az empirikus elemzés első részében a **magyarországi járásszékhely településekből klasztereket képeztünk.** A klaszterek kialakítása különböző (pénzügyi-gazdasági, területi, demográfiai) mutatószámok alapján történt. A felhasznált mutatószámokat az elemzés 1. sz. mellékletében mutatjuk be. A klaszterképzést indokolta, hogy a komplex mutatók alapján képzett csoportok helyzetét kívántuk elemezni, vagyis azt, hogy a gazdasági, demográfiai, munkaerőpiaci mutatók értéke alapján a település csoportok finanszírozási helyzete javult, vagy romlott az elemzett időszakban, a kedvezőbb helyzet egyben a közfeladatok kedvezőbb finanszírozását jelentette-e a magasabb egy főre jutó bevételek révén.

A klaszterek képzése a 2020-as év adatai alapján történt, ami az elemzett időszak kiinduló éve¹⁰. Egy-egy klaszterbe a hasonló változókkal rendelkező települések kerültek. A

---

⁸ A települési önkormányzatok által biztosított egyes közszolgáltatásokat érintő 2022. évi béremelésekhez nyújtott támogatásról szóló 8/2022. (I. 14.) Korm. rendelet alapján az önkormányzatok általános működéséhez fix összegű támogatást nyújtott a Kormány. A többi önkormányzati kötelező feladathoz a 2022. évi Kvtv. 2. sz. melléklete szerinti jogcímeihez kiegészítést biztosítottak. Ennek összege például a napi nyolc órát elérő nyitvatartási idővel rendelkező óvodában foglalkoztatott pedagógusok átlagbárműködésénél 401 400 Ft/fő/év volt, amely a 2022. évi Kvtv. szerinti fajlagos összegnek (4 861 500 Ft/*fő/év) 8,3%-át tette ki. A felsőfokú végzettségű kisgyermeknevelők, szaktanácsadók bértámogatása esetében a kiegészítés 1 890 700 Ft/fő/év volt, amely elérte a 2022. évi Kvtv. szerinti fajlagos összeg (5 100 000 Ft/fő) 37,1%-át.

⁹ Ennek összege nem ismert.

¹⁰ A klaszterek képzését elvégeztük a 2021. évi és a 2022. évi adatok alapján is, aminek során a települések mintegy egytizede került át a két év alatt más klaszterbe, ami nem jelent lényeges átrendeződést.

tulajdonságok, mutatóértékek alapján három klaszter jött létre, amelyek az alábbiak szerint jellemezhetők:¹¹

- **Az 1. klaszterbe** a többségében a legjobb gazdasági, társadalmi mutatóértékekkel rendelkező járásszékhelyek kerültek. Ezeknél a helyi adóbevételek aránya magas, a központi költségvetési támogatások aránya alacsony, a nyilvántartott álláskereső aránya alacsony. Az óvodások arányát, illetve az ellátásban részesülők¹² arányát tekintve az 1. klaszter átlagosnak mondható, az átlagérték mind a két mutató esetében a másik két klaszter átlaga közé esik. A klaszterbe 47 település tartozik.
- **A 2. klaszterbe** a kevésbé kedvező mutatóértékekkel rendelkező települések tartoznak (alacsony HIPA, egyéb helyi adó, foglalkoztatott arány, magas álláskereső, központi költségvetési támogatás arány), amelyeknél az alacsony foglalkoztatottság mellett alacsony az ellátásra jogosultak átlagos aránya is a másik két klaszterhez képest. Magas az óvodáskorúak aránya, ugyanakkor a 65 év felettek aránya itt a legalacsonyabb a három klaszter közül. A klaszterbe 19 település tartozik.
- **A 3. klaszterbe** az átlagos mutatóértékekkel rendelkező települések kerültek be, ezek az 1. klaszterbe tartozó településekhez képest összességében alacsonyabb arányú helyi adóbevételekkel, és a 2. klaszterhez képest alacsonyabb arányú központi költségvetési támogatással rendelkeztek 2020-2022-ben. Az ellátásokban részesülők aránya tekintetében ugyanakkor a másik két klaszterhez képest magasabb érték tapasztalható, míg az óvodáskorúak aránya mindhárom vizsgált évben itt volt a legalacsonyabb. A klaszterbe 83 település tartozik.

A klaszterek bemutatása során azt is vizsgáltuk, hogy egy járásszékhely mutatóértékeinek alakulása, vagyis egy bizonyos klaszterbe való tartozása mutat-e összefüggést az országon belüli területi elhelyezkedésével, a vármegye fejlettségével.

Kocziszy és Szendi (2021) a magyar (vár)megyék gazdasági fejlődési pályáinak összehasonlító vizsgálatát végezték el. A tanulmány a területi fejlettség vizsgálatába összesen 35 tényezőt vont be, úgy mint GDP/fő változása, államadósság változása, kereskedelmi mérleg egyenlegének változása, infláció változása, különböző térségi, gazdasági, jövedelmi és környezeti mutatók. Ez alapján egy *komplex fejlettségi indexet* határoztak meg: a legfejlettebb vármegyék közé 7, a legkevésbé fejlettek közé pedig 4 került. A legjobb indexszel rendelkező megyék az ország észak-nyugati, középső részén (kivéve Csongrád-Csanád megyét, ami délen), az átlagos fejlettségű megyék (8) részben az ország észak-keleti, részben dél-nyugati területén helyezkednek el. (A rangsort lásd a 6. sz. mellékletben.) Elemzésünkben – ahol a vármegyék gazdasági fejlettségével vonunk párhuzamot – az ezen tanulmány komplex mutatója alapján képzett rangsort vesszük alapul.

A kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet alapján kedvezményezettnek az a járás minősül, amelynek számított *komplex mutatója* az összes járás komplex mutatójának átlaga alatt van. A hatályos kormányrendelet e küszöbérték használatával 109 járást minősített kedvezményezettnek, ebből 18 járás fejlesztendőnek, 36 járás komplex programmal fejlesztendőnek minősül (KSH).

A 290/2014. (XI.26.) Kormányrendeletben a járásokra meghatározott komplex mutató az önkormányzatok működésével szorosan nem összefüggő változókat is tartalmaz, így ebben

¹¹ A klaszterelemzés szempontjából annak meghatározása, hogy egy adott mutató értéke magas/alacsony minősítést kapott annak függvénye, hogy a három klaszter közül a rangsorban milyen helyet foglalt el.

¹² Öregségi nyugdíj, életkoron alapuló ellátás, megváltozott munkaképességűeknek járó ellátás, özvegyi és szülői nyugdíj, árvaellátás.

kiseb az elemzésünk szempontjából releváns változók súlya. Másfelől elemzésünk alapvetően nem a járárok, hanem a járászékhelyek gazdasági erejével, finanszírozási helyzetével foglalkozik. Megvizsgáltuk, hogy a járárok gazdasági fejlettsége mutat-e összefüggést az adott járás székhelyének fejlettségével. A Korm. rendelet 2. sz. mellékletében közölt járási rangsor esetében elemeztük, hogy milyen mértékben egyezett meg 2020-ban az általunk a járászékhelyekre képzett klaszterek szerinti rangsorral. Az 1. klaszter járászékhelyeinek 68,1%-a tartozik a kormányrendeletben található rangsorban az első 47 közé (nem kedvezményezett), a 2. klaszter 47,4%-a esetében a kapcsolódó járárok is e csoporthoz tartoznak, míg a 3. klaszter (átlagos fejlettségű járászékhelyek) 72,3%-a esetében a járás is a rangsor középső hányadában helyezkedik el. Amennyiben nem a rendelet rangsora, hanem a kategóriái szerint csoportosítjuk a klasztereket, az alábbi eredményeket kapjuk a 4. sz. táblázatban foglaltak szerint.

4.sz. táblázat

Az egyes klaszterekbe sorolt járászékhelyek megoszlása a 290/2014. Kormányrendeletben meghatározott kategóriák között

	Komplex programmal fejlesztendő	Fejlesztendő	Kedvezményezett	Egyéb (nem kedvezményezett)	Összesen
1. Klaszter	6%	0%	30%	64%	100%
2. Klaszter	79%	10%	11%	0%	100%
3. Klaszter	22%	19%	42%	17%	100%
Összesen	24%	12%	34%	30%	100%

Forrás: 290/2014. (XI.26.) Korm. rendelet és saját számítás alapján, ÁSZ szerkesztés

Az eredmények alapján a járárok fejlettsége (kedvezményezetti státusza) nem minden esetben mutat azonosságot a járászékhely helyzetével. Példának okáért két olyan, komplex programmal fejlesztendő (vagyis a legkedvezőtlenebb mutatókkal rendelkező) járás is van, amelyeknél a járászékhelyek az 1., legjobb értékekkel rendelkező klaszterhez kerültek az elemzésünkben.

A klaszterekbe tartozó járászékhelyek főbb tulajdonságainak, jellemzőinek bemutatása témakörönként csoportosítva történik (területiség, demográfiai adatok, foglalkoztatási adatok, saját bevételek, központi költségvetési támogatások).

4.1. Területi elhelyezkedés

A **területi elhelyezkedés** sok esetben **meghatározó** szereppel bír egy térség, egy város fejlődésére nézve. Az egyes régiók gazdasági növekedésének értelmezése terén az 1990-es évektől egyre inkább egyértelművé vált, hogy globális viszonyok között „*régióspecifikus, endogén tényezőkön alapul a növekedés, sokféle eltérő növekedési pálya figyelhető meg a nemzetközi munkamegosztásba való régióspecifikus betagozódás és az eltérő természeti, társadalmi, gazdasági háttér miatt.*” Ezek az elméletek a technológiát és tudást is régióspecifikusnak, a térségen belülnek tekintik, ami miatt mindegyik térségre a meglévő helyi adottságoktól függő, egyedi növekedési pálya lesz jellemző (Lengyel, 2012).

A **határmentiség** ugyancsak meghatározó egy-egy járás - így járászékhely - fejlődése szempontjából. A határmenti térséget a területfejlesztési törvény (2023. évi CII. törvény) úgy definiálja, hogy „*országhatár menti járás vagy járárok összessége, ahol az államhatár befolyással van az ott élők életére.*” Északkelet-Magyarországon három társadalmi-gazdasági problémákkal rendelkező határmenti szakasz van, a magyar-szlovák, a magyar-ukrán és a

magyar–román. Ezen településekre jellemző leginkább a halmozottan hátrányos, periférikus helyzet (Papp, 2017). Ezt támasztja alá az is, hogy a 2. klaszterbe tartozó járásszékhelyek 42,1%-a található szlovák, ukrán vagy román határ mentén. Ezzel ellentétes fejlődés figyelhető meg a fejlettebb országokkal határos települések esetében, ahol a határ közelsége prosperitást, fellendülést generál (Ausztria, Szlovénia).

Az 1. klaszterbe tartozó 47 településből az ország szinte minden megyéjében található, ugyanakkor a 3. ábrán látható, hogy **többségében az észak-nyugati, nyugati, közép-dunántúli vármegyékben és Budapest környékén** helyezkednek el, a 6. sz. melléklet szerinti komplex mutató alapján többségében a fejlettebb térségekben. A klaszterben szereplő 47 település közül 23 ezeken a területeken található.

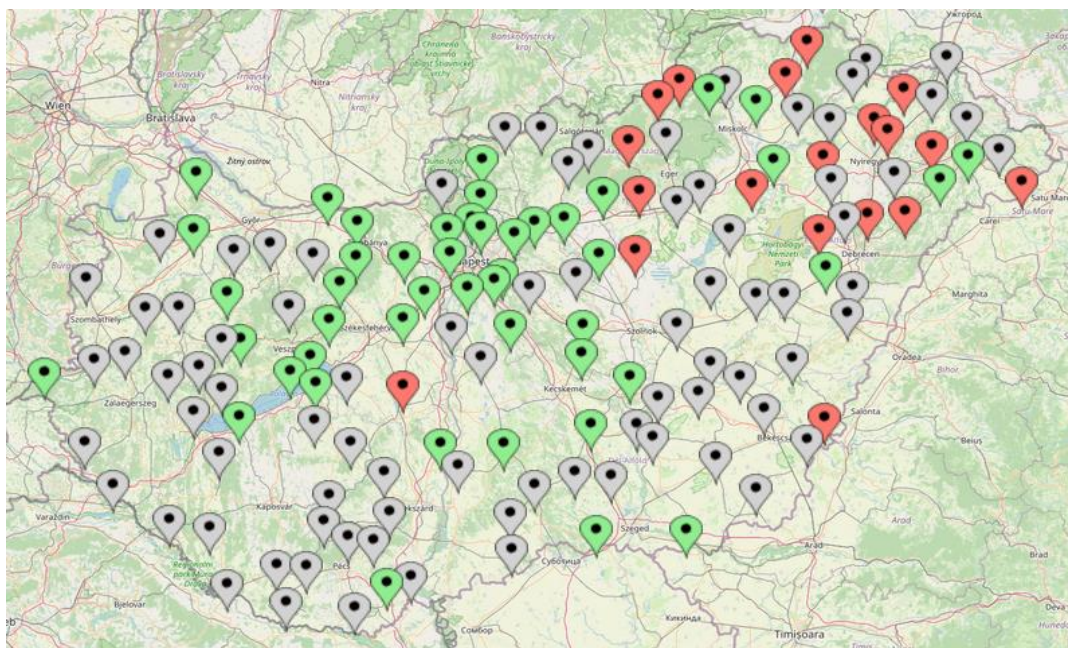
A 2. klaszterbe tartozó 19 település többsége az ország Észak-magyarországi (Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Nógrád) és Észak-alföldi (Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg) vármegyéiben található, ezek a kevésbé jó, vagy közepes fejlettségi indexszel rendelkező vármegyék (Kocziszky-Szendi, 2021. alapján).

A **3. klaszterbe tartozó** 83 db település elhelyezkedését tekintve lefedi a teljes országot. A települések területi elhelyezkedése és az egyes klaszterekbe tartozás között fennálló kapcsolat statisztikailag is igazolható a Pearson khi-négyzet teszttel, és a Cramer V. együttható meghatározásával.

A Pearson khi-négyzet teszt nullhipotézise szerint *az egyes klaszterekbe tartozó települések eloszlása vármegyénként megegyezik*. A khi-négyzet próbafüggvény értéke 74,3, míg a hozzátartozó p-érték 0,0001. Ez alapján a teszt **nullhipotézisét elutasítjuk**, vagyis **az egyes klaszterekbe tartozó járásszékhely települések eloszlása vármegyénként nem egyenletes**, a különböző klaszterek településeinek területi elhelyezkedése összefügg a klaszterbe tartozással. A Cramer V. mutató értéke 0,5, ami közepes erősségű kapcsolatot jelent.

3.sz. ábra

Az egyes klaszterekbe tartozó járásszékhely települések földrajzi elhelyezkedése

ÁSZ szerkesztés

1. klaszter zöld, 2. klaszter piros, 3. klaszter szürke

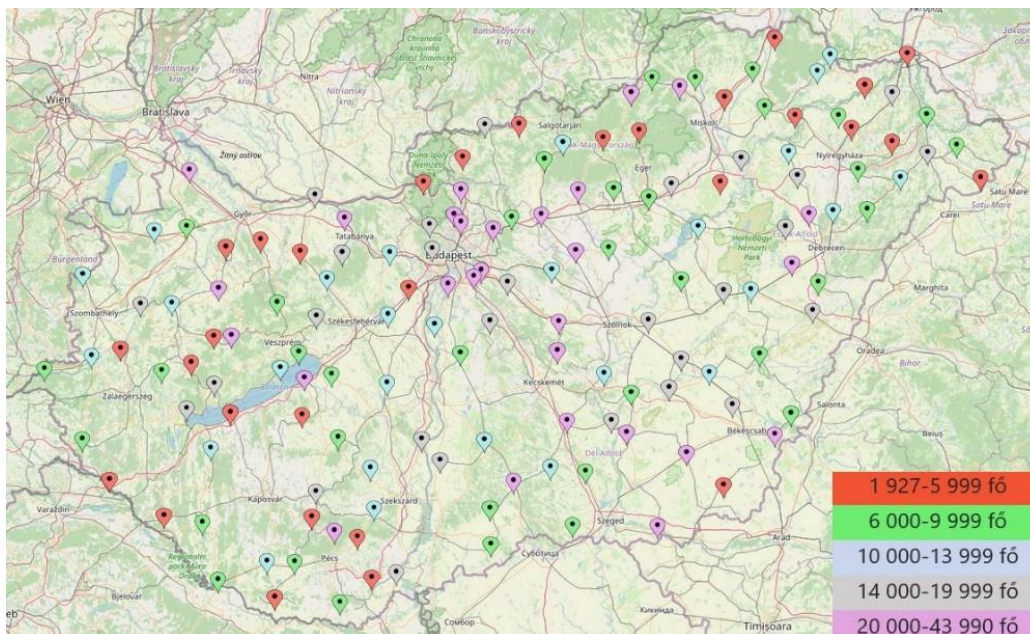
4.2. Demográfiai jellemzők

4.2.1. Lakosságszám

A járásszékhely települések átlagos lakosságszáma 2020-ban 13 299 fő volt. Ezen belül az 1. klaszter átlagos lakosságszáma 19 178 fő, a 2. klaszteré 8 682 fő, a 3. klaszteré 11 026 fő volt. Az 1. – jobb mutatóértékekkel rendelkező településeket magában foglaló - klaszterben jellemzően nagyobb települések találhatóak, ennek oka a Budapest agglomerációjában lévő, nagy lélekszámú települések átlag feletti lakosságszáma, míg a kevésbé jó mutatókkal rendelkező településeket tartalmazó **2. klaszter esetében alacsonyabb népességű települések jellemzők**. Ezt igazolja a 4. ábra is, amely a járásszékhely településeket mutatja be a lakosságszám alapján csoportosítva. A térkép alapján látható, hogy a nagyobb (lila jelölő) települések Budapest közelében fordulnak elő koncentráltabban, míg a legkisebb (piros jelölő) települések elsősorban az ország észak-keleti és dél-nyugati (és kisebb részben észak-nyugati) térségében találhatóak.

4.sz. ábra

A különböző lakosságszám-kategóriákba sorolt járásszékhely települések földrajzi elhelyezkedése 2023-ban

Forrás: KSH (2023) alapján, ÁSZ szerkesztés

4.2.2. Óvodáskorúak (3-6 évesek) aránya az állandó népességből

Az óvodáskorúak átlagos aránya 3,9% volt 2020-ban a járásszékhelyeken. Ezen belül az 1. klaszter esetén 3,9%, a 2. klaszterben az arány 5,1%, a 3. klaszterben 3,7% volt. A legmagasabb óvodáskorú aránnyal rendelkezők között elsősorban észak-magyarországi - Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Nógrád vármegye - és Pest vármegyei települések találhatóak meg. Pest vármegye helyzetét magyarázza, hogy itt – a fiatalok belső vándorlása eredőjeként - magas a szülőképes korban lévő nők aránya, és ennek következtében a születések száma.

Az 1. klaszterben az átlaghoz képest viszonylag magas, 4,5% feletti érték látható öt település esetében. Az utóbbiak esetében a **vándorlási különbség jellemzően pozitív volt** a vizsgált időszakban, illetve az azt megelőző években is, így emelkedett a szülőképes korban lévő nők aránya. Viszonylag alacsony, 3,3% alatti érték négy települést jellemez, amelyeknél

magas volt a 65 év felettek aránya. A 2. klaszterben az óvodáskorúak aránya magas a másik két klaszterhez viszonyítva.

4.2.3. A nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban részesülők aránya

A 149 járásszékhely település esetében **az ellátásban** (nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban) **részesülők átlagos aránya 27,7% volt** 2020-ban. (A KSH adatai szerint az ellátásban részesülők közül az öregségi nyugdíjasok aránya átlagosan 80,2% volt 2020-ban). Ezen belül az 1. klaszter esetén az ellátásban részesülők átlagos aránya 26,1%, a 2. klaszterben az arány 23,9%, a 3. klaszterben 29,5% volt. A klaszterek közötti különbség települések lakosságának kor szerinti összetételének eltéréséből adódik. A **település lakosságához viszonyítva a 65 év felettek aránya a 2. klaszterben a legalacsonyabb** (17,7% a klaszterátlag), ezt követi az 1. klaszter (20,7% a klaszterátlag), majd a 3. klaszter (22,5% a klaszterátlag).

Az **ellátásban részesülők aránya és az óvodáskorúak aránya** között negatív korreláció figyelhető meg, a korrelációs együttható értéke -0,66. Ennek megfelelően azokon a településeken, ahol magas az óvodáskorúak aránya, ott alacsony az ellátásban részesülők aránya, illetve ahol alacsony az óvodáskorúak aránya, ott magas az ellátásban részesülők aránya.

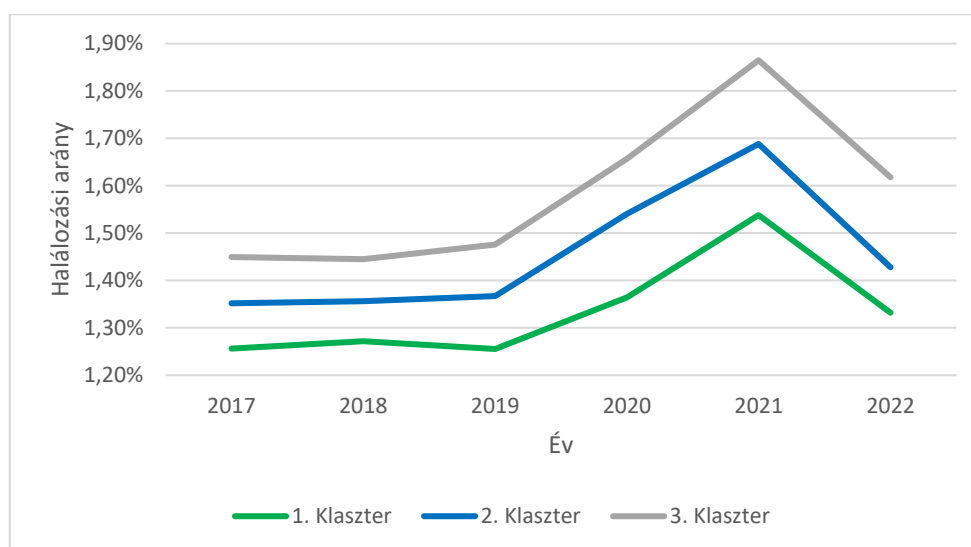
4.2.4. A halálozások alakulása

A települések lakosságának alakulását alapvetően a születések száma, a halálozások száma és a vándorlási folyamatok határozzák meg. A halálozások alakulásának vizsgálatához adott településen a halálozások száma és a település állandó lakosságának hányadosaként számított arányszámot (halálozási arány) alkalmaztuk. Az egyes települések között azonos várható élettartamot feltételezve várható, hogy a halálozási arány az elöregedéssel arányosan alakul. Ezeket a várakozásokat az adatok csak részben támasztják alá.

A halálozási arány az elemzett időszak minden évében a 3. klaszterben volt a legmagasabb, vagyis abban a klaszterben, ahol a legmagasabb az időskorúak aránya. Ugyanakkor a 2. klaszterben a halálozási arány a teljes elemzett időszakban magasabb, mint az 1. klaszter településeiben, annak ellenére, hogy az 1. klaszterben lényegesen magasabb az időskorúak aránya. Következésképpen **az 1. klaszter településeiben a várható élettartam átlagosan magasabb, mint a 2. klaszterbe tartozó településeken**. Erre magyarázatot adhatnak eltérő gazdasági mutatóik (lásd még: Bíró et al., 2021).

A halálozási arány alakulása az elemzett időszakban, illetve a COVID előtti években az 5. ábrán látható, klaszterek szerinti csoportosításban.

A halálzási arány átlagának változása klaszterenként, 2017-2022 között

Forrás: KSH (2022d) alapján. ÁSZ szerkesztés

A COVID járvány hatásai miatt 2020-ban mindhárom klaszter esetében magasabb volt a halálzási arány, mint a korábbi években, ami 2021-re tovább emelkedett (lásd még: 7. ábra). A klaszterek halálzási arányának átlagában tapasztalható százalékpontos különbségeket az 5. táblázat tartalmazza.

5.sz. táblázat

A klaszterek halálzási arányai közötti százalékpontos különbségek évenként

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
2.KL – 1.KL	0,10	0,08	0,11	0,18	0,15	0,10
3.KL – 2.KL	0,10	0,09	0,11	0,12	0,18	0,19
3.KL – 1.KL	0,19	0,17	0,22	0,29	0,33	0,29

Forrás: KSH (2022d) alapján, ÁSZ szerkesztés

Az 1. klaszterbe tartozó és a 2. klaszterbe tartozó települések között a különbség a 2020-as és 2021-es években a korábbiaknál magasabb volt, azaz a COVID hatása jobban sújtotta a 2. klaszterbe sorolt településeket az 1. klaszterbe tartozó településekhez képest. Ugyanakkor nőtt a 3. klaszter és az 1. illetve 2. klaszter közötti különbség. A számok tehát azt mutatják, hogy **a magasabb átlagéletkorú településeket tartalmazó 3. klasztert a COVID rosszabbul érintette**, mint az 1. és a 2. klaszterbe tartozó – arányaiban kevesebb 65 évnél idősebb lakossal rendelkező– településeket.

4.2.5. A születések alakulása

A népességben belül a 18-49 év közötti nők aránya az 1. klaszter és a 2. klaszter esetében hasonlóan alakul, a mutató átlagértéke 2020-ban ezekben 21,1% volt. A 3. klaszterben némileg alacsonyabb, 2020-ban 20,4% volt a mutató átlaga. Annak ellenére, hogy a szülőképes korú nők aránya az 1. és a 2. klaszterben megegyezik, és a harmadik klaszterben sem sokkal alacsonyabb, **a születések aránya az állandó lakossághoz képest a 2. klaszterben lényegesen magasabb** (lásd a 7. ábrát).

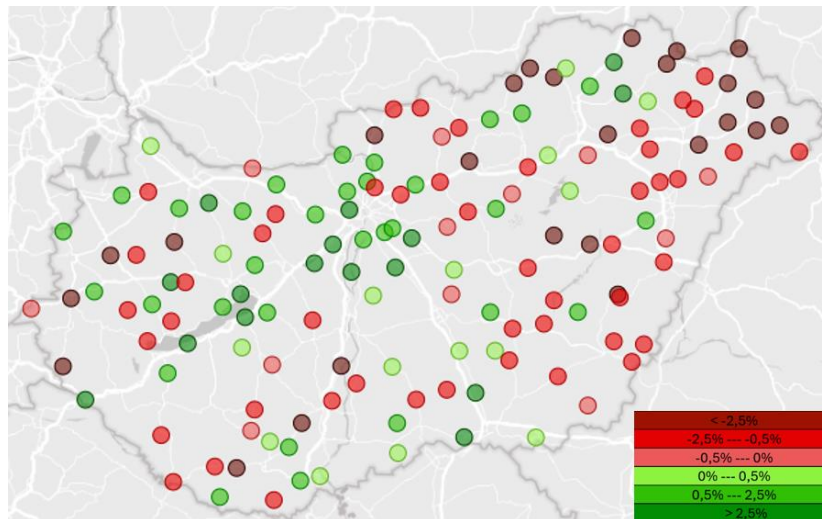
4.2.6. A vándorlási egyenleg alakulása

A vándorlási egyenleg a településre állandó és ideiglenes bevándorlók és a településről állandó és ideiglenes elvándorlók számának különbségeként határozható meg.

A 6. ábra a 149 járásszékhely vándorlási különbségének irányát és nagyságrendjét mutatja be. Az ábrán a piros színek a vándorlási veszteséget, a zöld színek a vándorlási többletet jelölik.

6.sz. ábra

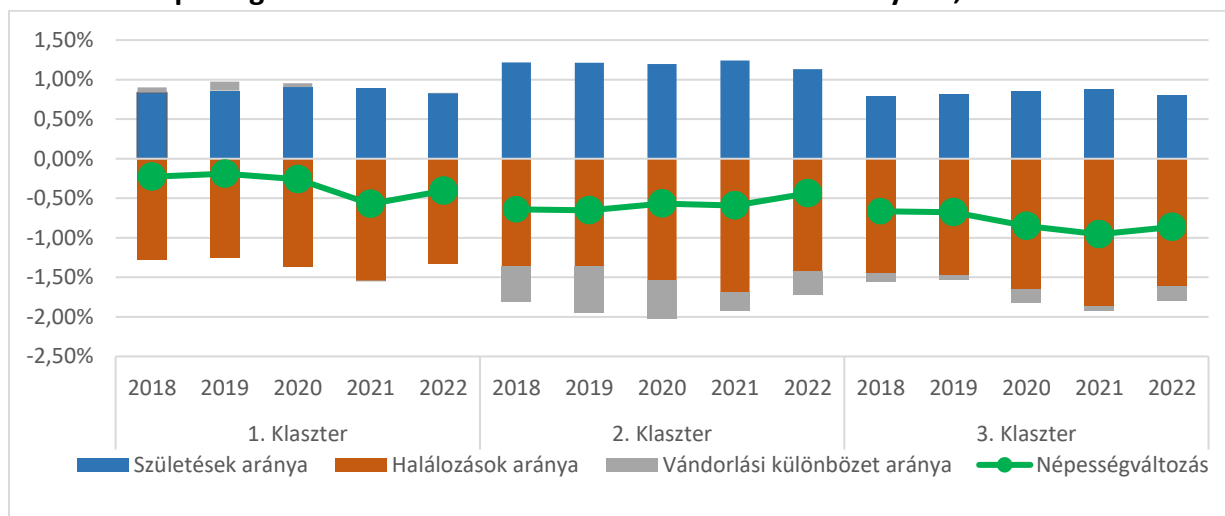
Vándorlási különbség a járásszékhelyeken 2020-2022. között az állandó népességhez viszonyítva

Forrás: KSH (2022d) alapján, ÁSZ szerkesztés

A járásszékhelyek közül a jobb mutatókkal rendelkező **Győr-Moson-Sopron, Fejér és Pest vármegyei** települések, valamint a Balaton parti települések voltak azok, amely a vándorlási különbségben lakosságárányosan a **legnagyobb nyereséget** realizálták, míg a negatív egyenleg értéke a kevésbé jó komplex fejlettségi indexszel rendelkező Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyei járásszékhelyei esetében volt a legmagasabb.

A korábbiakban bemutatott folyamatok, vagyis a születések számának alakulása, a halálozások számának alakulása és a vándorlási folyamatok együttesen határozzák meg az adott település népességszámának alakulását. Az egyes klaszterekre jellemző népességváltozást 2018-2022. közt a 7.sz. ábrán mutatjuk be.

A népesség változása klaszterenként az előző évhez viszonyítva, 2018-2022. között

Forrás: KSH (2022d) alapján, ÁSZ szerkesztés

A népességváltozás átlagos értéke mindhárom klaszter esetében negatív volt, a vizsgált időszak minden évében. Ennek fő oka, hogy a három klaszter mindegyikében a halálozások száma meghaladta a születések számát az elemzett időszak minden évében. A COVID hatására a különbség 2020-ban és 2021-ben tovább nőtt. Emellett a 2. és a 3. klaszter települései vándorlási veszteséget szenvedtek el átlagosan. Az 1. klaszter is csak minimális vándorlási nyereséget tudott elérni, 2021-ben a pozitív vándorlási egyenleg megszűnt, feltehetően szintén a COVID hatásaként. Ennek következtében az 1. klaszterben a népességcsökkenés mértéke 2021-ben lényegesen nagyobb volt, mint 2020-ban.

4.3. Munkaerőpiaci jellemzők

4.3.1. A nyilvántartott álláskeresők aránya

A járászékhely települések esetében az álláskeresők átlagos aránya a 15-64 év közötti népéségen belül 5,8% volt 2020-ban. Ezen belül az 1. klaszter esetén 3,9%, a 2. klaszterben az arány 10,5%, a 3. klaszterben 5,7% volt.

Az 1. klaszteren belül négy járászékhely esetében a nyilvántartott álláskeresők aránya 2020-ban meghaladta a 6%-ot. Ezen négy település közül három Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében található. A 2. klaszterben számottevő, átlag feletti volt az álláskeresők aránya hét településen, ezek többségében a legalacsonyabb lakosságszámú települések közül kerültek ki.

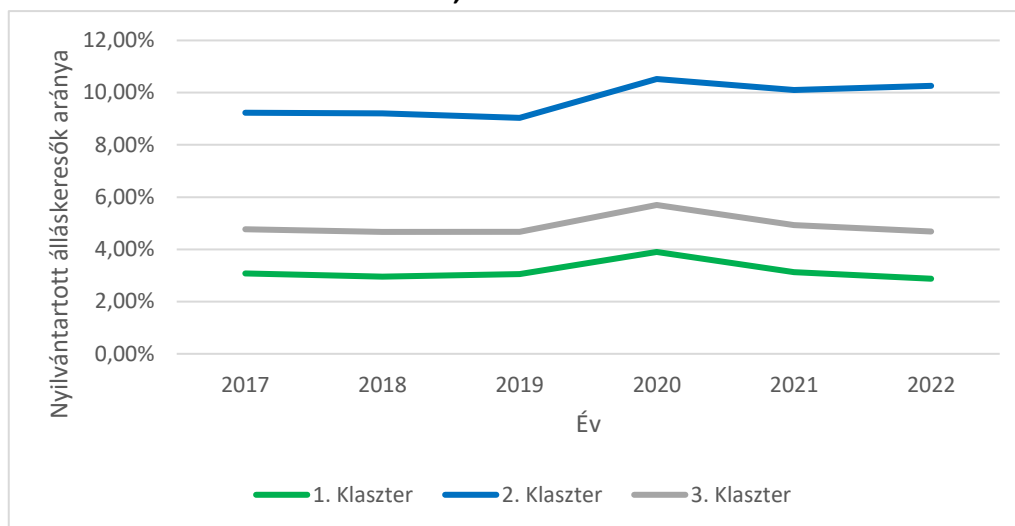
A 3. klaszterben magas munkanélküliség jellemez 7 települést, míg néhány kifejezetten alacsony munkanélküliséggel (2,5% alatti) jellemezhető településen jelentősebb ipari, szolgáltatási tevékenység folyik.

A nyilvántartott álláskeresők aránya mutató értékében a klaszterek közötti különbség a teljes elemzett időszak alatt megfigyelhető, az egyes csoportokban látható trendek között jelentős eltérés nem tapasztalható (8. ábra). 2020-ban mindhárom klaszter esetében számottevő emelkedés történt. Az 1. és a 3. klaszter esetében 2022-re az emelkedés alábbhagyott, a nyilvántartott álláskeresők aránya 2022-re visszaállt a korábbi szintre. A 2.

klaszterben az arány szintén csökkent, ugyanakkor 2022-ben magasabb volt, mint a járvány előtti években, vagyis az eleve rosszabb helyzetből induló 2. klaszter munkaerőpiaci helyzetét a 2020. évi COVID válság súlyosabban érintette, és a gyors visszarendeződés is elmaradt.

8.sz. ábra

Nyilvántartott álláskeresők arányának változása a 15-64 év közötti lakosságon belül, 2017-2022. között

Forrás: KSH (2022d) alapján, ÁSZ szerkesztés

4.3.2. Az alkalmazottak aránya¹³

Az alkalmazottak 15-64 év közötti lakossághoz viszonyított átlagos aránya 54,8% volt 2020-ban. Az 1. klaszter esetén 56,9%, a 2. klaszterben 50,2%, a 3. klaszterben 54,7% volt az arány. Az alkalmazottak aránya változó esetében hasonló tendencia rajzolódik ki, mint az álláskeresők arányáé.

Az 1. klaszterben az alkalmazottak aránya a nyilvántartott álláskeresők arányához hasonlóan jól mutatja, hogy a klaszterbe jobb mutatókkal rendelkező települések tartoznak. Több településen jellemzően egy-egy nagyobb foglalkoztató is megtalálható. A 3. klaszterben a magasabb alkalmazotti aránnyal rendelkező települések jellemzően magasabb HIPA bevétellel rendelkeztek a többi járasszékhelyhez viszonyítva.

¹³ Alkalmazásban állónak tekintendő az a munkavállaló, aki a munkáltatóval munkavégzésre irányuló jogviszonyban áll, és munkaszerződése, munkavégzésre irányuló megállapodása alapján havi átlagban, munkadíj ellenében legalább 60 munkaóra teljesítésére kötelezett/kötelezhető. (KSH, 2024b)

4.4. A saját bevételek nagysága

Az önkormányzatok saját bevételeinek számítanak Mötv. 106. § (1) bekezdés szerint a települési önkormányzatok által megállapított és kivetett helyi adók (egyebek közt: építményadó, telekadó, magánszemélyek kommunális adója, idegenforgalmi adó, helyi iparüzési adó); saját tevékenységből, vállalkozásból, az önkormányzati vagyon hasznosításából származó nyereség, osztalék, kamat és bérleti díj; átvett pénzeszközök; törvény alapján az önkormányzatot megillető illeték, bírság, díj; illetve az önkormányzat és intézményei egyéb sajátos bevételei.

4.4.1. Az egy lakosra jutó helyi iparüzési adó (HIPA) aránya és értéke

A HIPA bevételek alakulását az elemzett időszakban több rendkívüli körülmény és kormányzati intézkedés is befolyásolta. 2020-ban a COVID-járvány miatti lezárások idején több ágazat (pl. építőipar, feldolgozóipar, turizmus, szolgáltatások) nem, vagy csak visszafogottan tudott termelni, értékesíteni, így csökkent az előző évhez képest a 2020. évi nettó árbevétele, ez pedig csökkentette a 2021. évi HIPA bevételt. A koronavírus-járvány negatív gazdasági hatásainak csökkentése érdekében az önkormányzati HIPA bevételeket csökkentette az iparüzési adóelőleg várható éves adó összegére történő kiegészítésének 2020. július 15-től hatályos megszüntetése bizonyos gazdasági társaságok esetében. 2021-2022-ben a Kormány a helyi iparüzési adó mértékét 2,0% helyett 1,0%-ban maximalizálta a 4,0 Mrd Ft nettó árbevétel vagy mérlegfőösszeg alatti mikro, kis- és középvállalkozásoknál. A keletkező HIPA bevételkiesés ellensúlyozására az állam támogatást¹⁴ nyújtott az önkormányzatoknak.

A helyi önkormányzatok általános működésének támogatása esetében a helyi iparüzési adóbevételen alapuló adóerőképesség alapján alkalmaztak 2020-ig beszámítást és adtak kiegészítést. 2021-2022-ben pedig kiegészítés járt a támogatások mellé az alacsony adóerőképességű települések számára.

A járásszékhely településeken a **HIPA átlagos aránya** a költségvetési bevételeken¹⁵ belül 21,9% volt 2020-ban, (az 1. klaszter esetén 33,7%, a 2. klaszterben 8,7%, a 3. klaszterben 18,2%). Az egy lakosra jutó átlagos HIPA bevétel az 1. klaszternél 88 821 Ft (maximum érték 294 367 Ft, minimum érték 19 339 Ft), a 2. klaszternél 21 333 Ft (maximum érték 44 034 Ft, minimum érték 9 845 Ft), míg a 3. klaszter esetében 43 230 Ft (maximum érték 135 319 Ft, minimum érték 18 137 Ft) volt 2020-ban.

Az 1. klaszterben az **egy lakosra jutó HIPA** meghaladja a klaszterátlag dupláját három település esetében, ezek jellemzően jelentősebb iparral rendelkeznek. Ezzel szemben a klaszterátlag fele alatti egy lakosra jutó HIPA jellemez hat települést, amelyek többségére jellemző, hogy turisztikai célpontok (pl. a Balaton és a Velencei-tó közelsége miatt). Ezek a településeken az építményadó jelentős bevételt az önkormányzatoknak.

A 2. klaszterben az egy lakosra jutó HIPA mutató a legkedvezőbb 2020. évi értékeket azon településeken vette fel, amelyekre jellemző a magasabb alkalmazotti arány és jelentősebb az

¹⁴ Támogatást a HIPA adómérték csökkentése miatt a 2021. és 2022. évi HIPA bevételkiesésre tekintettel folyósítottak csak. A támogatást nem kellett/lehetett igényelni, annak összegét a MÁK automatikusan határozta meg. A támogatásra 2021-ben a 25 ezer fő alatti lakosságú önkormányzatok voltak jogosultak a HIPA bevételkiesés összegében. 2022-ben már a 25 ezer fő feletti önkormányzatok is jogosultak voltak teljes vagy részösszegű támogatásra, kivéve, ha a 61/2022. (II. 28.) Korm. rendelet alapján számított adóerőképességük átlag feletti volt.

¹⁵ A költségvetési bevétel tartalmazza a működési és felhalmozási célú államháztartáson belüli támogatásokat, a működési és felhalmozási bevételeket, a működési és felhalmozási célú átvett pénzeszközöket.

ipari tevékenység. A legalacsonyabb egy lakosra jutó HIPA érték az elemzett időszakban az alacsony lakosságú településekhez kapcsolódott.

A 3. klaszterben az egy lakosra jutó HIPA értéke átlagosnak mondható, közelíti a teljes sokaság átlagát. A klaszterátlag dupláját is meghaladja két település egy lakosra jutó HIPA bevételének értéke, ezzel szemben hét település a klaszterátlag felét sem éri el, ezek többségében alacsonyabb lakosságú települések. Utóbbi települések jelentős egyéb helyi adóbevétellel sem rendelkeznek, így a központi támogatásuk klaszterátlag feletti.

Azokon a településeken, ahol magasabb a népességszám, jellemzően magasabb a HIPA bevételek költségvetési bevételeken belüli aránya is. A 149 járásszékhely vonatkozásában a 2020-as év adatait figyelembe véve a lakosság és a HIPA bevételek aránya között 0,46 a korrelációs együttható értéke, amely közepes erősségű kapcsolatnak mondható.

4.4.2. Egyéb helyi adóbevételek¹⁶ aránya és értéke

A helyi iparüzési adóbevételeken kívül az egyéb **helyi adóbevételek** adják az önkormányzatok saját bevételeinek jelentős részét.

Az egyéb helyi adóbevételek költségvetési bevételeken belüli átlagos aránya (a 149 településen) 4,8% volt 2020-ban (12 028 Ft/lakos). Ezen belül az 1. klaszter esetén az egyéb helyi adóbevételek átlagos aránya 9,1% (24 605 Ft), a 2. klaszterben az arány 1,6% (3 777 Ft), a 3. klaszterben 3,0% (6 795 Ft) volt.

Az 1. klaszterben hat település az egyéb helyi adóbevételek értéke a 40 000 Ft/lakos értéket is meghaladja, többségükönél feltehetőleg az idegenforgalmi adónak köszönhetően, mivel a települések sok esetben vonzó turisztikai célpontnak számítanak. Emellett a turisztikailag kiemelt városokban nagyarányú az építményadó bevétel, tekintve, hogy nagyarányú a bejelentett állandó lakcímmel nem, de ingatlannal rendelkező lakosok száma. 2020-ban az 1. klaszterbe tartozó a járásszékhelyek mintegy 67%-a vetett ki építményadót. Egyes települések esetében (pl. Fonyóód) az építményadó-bevétel a HIPA bevételeknél is magasabb volt.

A 2. klaszterben az egyéb helyi adóbevételek értéke két településen is 0 Ft/lakos volt, ennek oka, hogy a HIPA-n kívül ez a két település nem vezetett be további helyi adókat. A többi 17 településnél 742 és 7 243 Ft/lakos között szóródott a bevétel értéke 2020-ban, ami az 1. klaszter átlaga alatt van. Jellemzően átlag alatti volt az alacsony lakosságú és HIPA arányú településeken az arány, és átlag feletti volt a jelentősebb iparral rendelkező településeken a klaszteren belül.

A 3. klaszterben az egyéb helyi adóbevételek értéke átlagos. Az alacsony egyéb helyi adóbevétel érték oka a klaszter egyes településeinél, hogy itt a helyi adók közül csak a HIPA-t vezették be. Több település (négy) esetében az egyéb helyi adóbevételek összege 0, és további 9 település esetében 1% alatti az egyéb helyi adóbevételek költségvetési bevételeken belüli aránya. A települések mintegy 65%-a vetett ki építményadót.

---

¹⁶ Egyéb helyi adóbevétel az építményadó, a magánszemélyek kommunális adója, a telekadó, a tartózkodás után fizetett idegenforgalmi adó és az előrehozott helyi adó.

4.4.3. Az összes helyi adóbevétel aránya és értéke

Az elemzett járasszékhely települések esetében a helyi adóbevételek költségvetési bevételeken belüli átlagos aránya 26,6% (66 847 Ft/lakos) volt 2020-ban. Az 1. klaszter esetén 42,8% (113 426 Ft/lakos), a 2. klaszterben 10,4% (25 110 Ft/lakos), a 3. klaszterben 21,2% (50 025 Ft/lakos) volt.

Az 1. klaszterben öt település esetében a helyi adóbevételek értéke 160 000 Ft/lakos fölötti, ezen települések esetében magas a HIPA bevételek összege.

A 2. klaszterben Ózd az 50 000 Ft/lakos fölötti értékével jelentősen különbözik a klaszter többi elemétől. 11 település esetében 25 000 Ft/lakos alatt van a helyi adóbevételek értéke.

A 3. klaszterben a helyi adóbevételek értéke nyolc településen 75 000 Ft/lakos fölötti, ezek a települések jellemzően több helyi adófajtát is bevezettek, így a HIPA-n kívüli adóbevételeik magasabb arányú a többi településhez képest.

4.5. A központi költségvetési támogatások¹⁷ aránya és értéke

A központi költségvetési támogatások aránya azt mutatja, hogy adott település bevételeinek mekkora hányadát teszik ki a központi költségvetési támogatások.

A központi költségvetési támogatások átlagos aránya 36,9% (94 816 Ft/lakos) volt 2020-ban a járasszékhelyek esetében. Ezen belül az 1. klaszter esetén a központi költségvetési támogatások aránya 25,9% (63 945 Ft/lakos), a 2. klaszterben az arány 49,8% (156 707 Ft/lakos), a 3. klaszterben 40,1% (98 130 Ft/lakos) volt. Látható, hogy ezek az értékek a HIPA aránnyal fordítottan arányosak.

Három az 1. klaszterbe tartozó település esetében az egy lakosra jutó 2020. évi központi költségvetési támogatás értéke meghaladta a 100 000 Ft/lakos értéket. Az érintett három település közül egynél a HIPA az egyéb helyi adóbevételek összegének 57,5%-át teszi ki, a város kiemelt turisztikai célpont. Kettő esetében a HIPA bevételek összege többszöröse az egyéb helyi adóbevételeknek. A kiemelkedő egy lakosra jutó támogatás és magas HIPA bevételi arány akkor fordulhat elő a rendelkezésre álló adatok alapján, ha a település által ellátott közfeladatok köre szélesebb, mint az Möt. szerinti minimum, valamint a lakosságszám az átlagnál alacsonyabb. Az 1. klaszterben azokat a településeket, amelyek átlag feletti egy lakosra jutó központi költségvetési támogatással rendelkeztek, egy főre számítva alacsonyabb HIPA és magasabb egyéb helyi adóbevétel jellemezte, mint az átlag alatti támogatással bíró településeket.

A 2. klaszter esetében azon településeknél tapasztalhatunk magas összegű egy lakosra jutó központi költségvetési támogatást, amelyeknél klaszter átlag alatti volt a HIPA, illetve az összes helyi adóbevétel értéke. Azoknál jellemző még az alacsonyabb központi költségvetési támogatási érték, amelyeknél klaszter átlag feletti volt a HIPA, és a helyi adóbevételek értéke. A két legnagyobb egyéb helyi adóbevétellel rendelkező település esetében a HIPA az egyéb helyi adóbevételek 4-5-szörösét teszi ki.

A 3. klaszter esetében a legmagasabb egy lakosra jutó központi költségvetési támogatási értékkel rendelkező települések (120 000 Ft/lakos fölötti érték) többségében az alacsonyabb

---

¹⁷ A központi költségvetési támogatások között szerepel a helyi önkormányzatok működésének általános támogatása, a települési önkormányzatok egyes köznevelési feladatainak támogatása, a települési önkormányzatok szociális, gyermekjóléti és gyermekétkeztetési feladatainak támogatása, a települési önkormányzatok kulturális feladatainak támogatása, a működési célú költségvetési támogatások és kiegészítő támogatások és az elszámolásból származó bevételek.

komplex mutatóértékekkel rendelkező – következésképpen a kevésbé fejlett gazdaságú vármegyékben helyezkednek el.

4.6. A bevételek növekedése az elemzett időszakban az egyes klasztereknél

A bevételek változásának elemzésénél kitekintettünk a 2019. évre, a COVID járvány előtti utolsó évre.

2019-2020. között a 149 járásszékhely önkormányzatnál a központi költségvetési támogatások nominális összege átlagosan 8,2%-kal nőtt, miközben a HIPA bevételek 8,7%-kal csökkentek, annak ellenére, hogy országos szinten 2019-ről 2020. végére a vállalkozások száma 800 691-ről 828 774-ra, 3,5%-kal, az árbevételük 113 351,7 Mrd Ft-ról 114 688,2 Mrd Ft-ra, minimális, 1,2%-os mértékben emelkedett (KSH STADAT 9.1.1.16.) Az előző évhez képest történő 2020. évi HIPA bevétel kieséshez hozzájárult, hogy a 2020. év folyamán megszűnt a december 20-i HIPA feltöltési kötelezettség,¹⁸ illetve a COVID-járványra tekintettel a 2019. évi HIPA bevallás, megfizetés és a 2020. évi adóelőleg megfizetési határideje az adott év szeptember 30. napjára tolódott.

A **HIPA bevételek** 2019-ről 2020-ra 8,7%-kal csökkentek a 149 járásszékhely tekintetében főként a koronavírus-járvány gazdasági hatásai miatt. 2021-re 2020-hoz képest az 1. klaszterben 7,7%-os HIPA bevétel növekedés történt, míg a másik két klaszterben csökkentek a bevételek. A koronavírus-járvány előtti utolsó évi (2019. évi) szintet a HIPA bevétel 2022-ben az 1. klaszterben és 3. klaszterben meghaladta, ugyanakkor **a 2. klaszter településeinél még 2022-ben is 14,9%-kal elmaradtak a bevételek a 2019. évi szinttől.**

Az **idegenforgalmi adóbevételek** – jóllehet, az elemzett időszakban a COVID következtében jelentősen lecsökkentek – az elemzett időszak végére nominális értékben elérték a 2019. évi bevételek szintjét. Ennek oka, hogy **a COVID-járvány után a turizmus 2022-re állt helyre.**

Az idegenforgalmi adóbevételek a járásszékhelyeken megközelítőleg az előző évi ötödére csökkentek 2020. végére, tekintve, hogy a Kormány az idegenforgalmi adófizetési kötelezettséget felfüggesztette, így csak az év első öt hónapjában befolyt bevétel realizálódott. A 2020. év első felében teljesült idegenforgalmi adóbevétel mértéke is jelentősen csökkent, tekintettel a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák számának drasztikus visszaesésére (KSH 27.9.2.1.). Ugyanakkor a központi költségvetésből kompenzálták az önkormányzatokat az idegenforgalmi adófizetési kötelezettség felfüggesztés időszakára. 2020-ról 2021-re a „Működési célú költségvetési támogatások és kiegészítő támogatások” összege jelentősen megnőtt a járásszékhely települések vonatkozásában, 5,5 Mrd Ft-ról közel megduplázódott és 10,2 Mrd Ft összegű volt 2021-ben, ebben szerepet játszott az idegenforgalmi adó kompenzációja is, döntően viszont 2021. évi iparüzési adó kompenzáció volt rá növelő hatással.

A központi költségvetési támogatások, a HIPA és az idegenforgalmi adó bevételek egy lakosra jutó összegét ezer Ft-ban a 149 járásszékhely és a 3 klaszter vonatkozásában a 6. sz. táblázat mutatja be.

---

¹⁸ 2020. december 31-ig annak a társasági adóalanynak minősülő, kettős könyvvitelt vezető vállalkozónak, amelynek az adóévet megelőző adóévben az éves szinten számított nettó árbevétele a 100 millió forintot meghaladta, az adóévre megfizetett iparüzési adóelőleget az adóévi várható fizetendő adó összegére ki kellett egészíteni.

Egyes egy főre jutó bevételek alakulása a 149 járásszékhely és a három klaszter vonatkozásában 2019-2022. között

	Bevételi jogcímek	2019	2020	2021	2022	2022/2019	2022/2020
1	Egy lakosra jutó központi költségvetési támogatások összege (ezer Ft)		78,2	97,1	113,2		144,8%
	1. klaszter		58,3	83,6	97,8		167,8%
	2. klaszter		121,1	136,7	151,7		125,3%
	3. klaszter		90,0	103,9	121,7		135,2%
2	Egy lakosra jutó HIPA bevételek összege (ezer Ft)		61,8	64,2	76,7		124,1%
	1. klaszter		86,3	93,3	112,4		130,2%
	2. klaszter		25,7	21,8	24,7		96,1%
	3. klaszter		44,3	43,1	50,5		114,0%
3	Egy lakosra jutó idegenforgalmi adóbevételek összege (ezer Ft), ebből:		0,3	0,9	1,6		533,3%
	1. klaszter		0,4	1,2	2,2		550,0%
	2. klaszter		0,022	0,05	0,053		240,9%
	3. klaszter		0,3	0,7	1,3		433,3%

Forrás: MÁK KGR-K11 adatok alapján, ÁSZ számítás és szerkesztés

Az **1. klaszter esetében** az egy főre jutó HIPA bevételek 30,2%-kal magasabb összegben teljesültek 2022-ben, mint 2020-ban, míg a költségvetési támogatások ennél magasabb mértékben, **67,8%-kal nőttek** az elemzett időszakban.

Az egy lakosra jutó központi költségvetési támogatások nominális összege minden évben a 2. klaszterben volt a legnagyobb (2022-ben 151,7 ezer Ft/fő), ezt követi a 3. klaszter (2022-ben 151,7 ezer Ft/fő), majd végül az 1. klaszter (2022-ben 97,8 ezer Ft/fő) adata. A magasabb egy főre jutó támogatás összefüggésben lehet arosszabb mutatókkal rendelkező klaszterekben – különösen az 1. klaszterhez képest – lakosságárányosan magasabb a szociálisan rászorultak, az óvodáskorúak és a munkanélküliek aránya, amelyek hozzájárulhatnak ahhoz, hogy az ide tartozó települések önkormányzatainak arányaiban többet kell fordítaniuk például szociális és köznevelési feladatokra. Az elemzés megállapította, hogy az 1. klaszter (fejlettebb) településeinek lakosság száma átlagosan jóval magasabb a 2. klaszter (gyengébb mutatókkal rendelkező települések) átlagos lakosság számánál.

2019. és 2022 között az elemzett 149 járásszékhely önkormányzat vonatkozásában a **központi költségvetési támogatások összege 54,9%-kal, miközben a HIPA bevételek összege mindössze 11,9%-kal nőtt.** A költségvetési törvényben meghatározott támogatások fajlagos összege is nőtt, emellett pedig egyedi tényezők – például a beszámítás 2021. évi megszűnése – is támogatták a növekedést. Az 1. klaszter esetében 2019-2022. közt a központi költségvetési támogatások 75,8%-kal, míg a HIPA bevételek 19,1%-kal nőttek.

Az **egy lakosra jutó HIPA-t és központi költségvetési támogatásokat** összeadva az látható, hogy 2020-2022. között az 1. klaszterben lett a legmagasabb (45,3%-kal) az egy lakosra jutó HIPA és központi költségvetési támogatások összegének átlaga (7. táblázat).

Az egy lakosra jutó helyi iparűzési adóbevételek és központi költségvetési támogatások összegének átlaga az egyes klaszterekben 2020-2022. között ezer Ft-ban

Klaszterek	2020	2022	2022/2020
Az összes járásszékhely	140,0	189,9	135,6%
1. klaszter	144,6	210,1	145,3%
2. klaszter	146,8	176,4	120,2%
3. klaszter	134,3	172,1	128,1%

Forrás: MÁK KGR-K11 adatok alapján, ÁSZ számítás és szerkesztés

Annak hátterében, hogy a költségvetési támogatások összege az 1. klaszterben nőtt a legnagyobb mértékben, döntően **az önkormányzatok támogatási rendszerének átalakítása áll.** A beszámítás jogintézménye 2021-ben megszűnt, vagyis az önkormányzatok számára biztosított működési támogatások a korábbi évek gyakorlatától eltérően nem kerültek csökkentésre a gazdaságilag erős települések esetében. Ezt ellensúlyozta, hogy a szolidaritási hozzájárulás intézménye is megváltozott 2021-ben, aminek következtében a kedvező gazdasági helyzetben lévő önkormányzatoknak lényegesen több befizetési kötelezettsége keletkezett szolidaritási hozzájárulás jogcímen, mint a korábbi években. **Eszerint azok a települések jártak jól, amelyeknél korábban volt beszámítás, de szolidaritási hozzájárulást az új rendszerben sem kell fizetniük, vagy annak mértéke nem jelentős.**

Amennyiben összeadjuk a HIPA bevételeket, az egyéb helyi adóbevételeket, az átengedett központi bevételeket és a központi költségvetés támogatásainak összegét, és ebből levonjuk a befizetett szolidaritási hozzájárulás összegét, a fennmaradó források egy lakosra jutó összege 2020-2022. között az **1. klaszterben növekedett a legnagyobb mértékben (33,0%-kal)**, míg a gazdaságilag kevésbé erős településeket tartalmazó 2. klaszterben a legkisebb mértékben (19,6%-kal.)

Összességében 2020-ig az egy főre eső költségvetési támogatás és az egy főre eső HIPA együttes összege a három klaszterben közel azonos volt (lásd 7. sz. táblázat). Ez az összhang azonban - látszólag – 2022-re megbomlott, mivel mind a költségvetési támogatás, mind a HIPA gyorsabban nőtt a legjobb adottságokkal rendelkező klaszterben. A költségvetési támogatás nagyobb ütemű növekedése döntő mértékben a beszámítás megszűnésének volt a következménye, ezt azonban a szolidaritási hozzájárulás növelése részben ellensúlyozta. Az önkormányzatok többségénél a két összeg közel azonos, azonban a szolidaritási hozzájárulást fizető járásszékhelyek (a 149-ből 112 település) közül többnek (91 település) az egyenlege pozitív lett, míg 21 település esetében a befizetések összege meghaladta a költségvetési támogatás többletösszegét.

2020-ról 2021-re a költségvetési támogatás és szolidaritási hozzájárulás változásának eredményeként a szolidaritási hozzájárulást fizető önkormányzatoknál az 1. klaszter 62,2%-a, a 2. klaszter 100,0%-a (itt csak 4 település fizetett szolidaritási hozzájárulást), a 3. klaszter 93,7%-a esetében a költségvetési támogatás bevétel nagyobb mértékben nőtt, mind a szolidaritási hozzájárulás kifizetés, így a kettő egyenlege ezek esetében pozitív lett.

A finanszírozási helyzetben fennálló különbségek csökkentése ellen hatott, hogy a HIPA bevételek 2022-ben az 1. klaszterben már dinamikusabban nőttek, a 3. klaszterben a növekedés lassabb volt, a 2. klaszterben pedig még nem érte el a 2020. évi értéket sem. Ez arra hívja fel a figyelmet, hogy a negatív események – mint a COVID és az infláció – a kedvezőtlen

helyzetben lévő településeket jobban sújtják, mivel a gazdasági fejlettségtől függő saját bevételeik a visszaesést követően lassabban kezdenek növekedni, ezért számukra nagyobb kompenzáció biztosítása lehet szükséges.

5. A mintába került járásszékhely önkormányzatok közfeladat-ellátását meghatározó folyamatok

A járásszékhely önkormányzatok közül 15-öt választottunk ki (minden klaszterből ötöt) részletesebb elemzésre, amelyektől három közfeladat tekintetében (a helyi közutak és tartozékainak kialakítása és fenntartása, a szociális étkeztetés és az óvodai ellátás) adatokat kértünk be. Az elemzésben vizsgáltuk, hogy a közfeladat-ellátást a saját bevételek alakulásán és a költségvetési támogatások mértékén kívül **milyen egyéb tényezők határozták meg**. Mivel a bekért adatok nyilvános adatforrásból nem voltak legújithatók, az adatbekérés révén részletesebb elemzést tudtunk elvégezni a kiválasztott településekre, pontosabb képet kapva arról, hogy hogyan változott a településeken az egyes közfeladatok ellátásának pénzügyi helyzete. Az elemzés megvizsgálta azt is, hogy a mintába választott- több esetben a minta jellegzetes tulajdonságaitól eltérő – települések a klaszterek esetében kapott eredményeket tükrözik-e, ha van eltérés, az minek tudható be.

5.1. Demográfiai, munkaerőpiaci folyamatok

Az önkormányzatok egyes szociális feladatainak nagyságát, kiadásait a település demográfiai helyzete, a település kor szerinti összetétele, a munkaképesek és az ellátottak aránya meghatározza. **A nyilvántartott álláskereső aránya negatívan korrelál (a korrelációs együttható értéke -0,4) az egy lakosra jutó helyi iparüzési adóbevétellel**, vagyis azokon a településeken, ahol magas a munkanélküliek aránya, jellemzően alacsony az egy lakosra jutó HIPA bevétel összege. Azokon a településeken viszont, ahol magas a foglalkoztatottság, jellemzően magas az egy lakosra jutó saját bevételek összege.

5.1.1. Korösszetétel

A mintába került 15 járásszékhely település kor szerinti összetételét a klaszterek szerinti csoportosításban a 2020-as és 2022-es év vonatkozásában a 8. sz. táblázat tartalmazza. Az elemzésben időskorúaknak a 65 éves és idősebb állandó lakosokat, óvodáskorúak a 3-6 év közötti állandó lakosokat, míg iskoláskorúak a 6-18 év közötti állandó lakosokat tekintjük.

8.sz. táblázat

Az egyes klaszterek átlagértékei a lakosság korösszetételére vonatkozó mutatókban a minta településein, 2020-ban és 2022-ben

	65+ évesek aránya		Óvodáskorúak aránya		Iskoláskorúak aránya	
	2020	2022	2020	2022	2020	2022
1. Klaszter	20,68%	21,07%	3,66%	3,67%	11,97%	11,98%
2. Klaszter	17,85%	18,31%	4,63%	4,64%	13,40%	13,53%
3. Klaszter	22,50%	23,26%	3,42%	3,40%	11,08%	11,16%

Forrás: KSH (2022d) alapján, ÁSZ szerkesztés

A táblázat 2020-ra és 2022-re vonatkozó adatait egymással összevetve látható, hogy a kiválasztott településeken hasonló változások történtek mind a 3 klaszter esetében. Az időskorúak arányának átlaga, illetve az iskoláskorúak arányának átlaga mindhárom klaszterben növekedett (ez utóbbi kis mértékben), míg az óvodáskorúak arányának átlaga az 1. klaszterben és a 2. klaszterben lényegében stagnált, a 3. klaszterben csökkent a minta

településeinek adatait figyelembe véve. Ezek a változások a településeken **a lakosság kifizető elöregedését** jelzik.

A csoportokat általánosságban jellemző trendek közül az **időskorúak arányában** látható változás a minta településeinek jelentős részére érvényes, a kiválasztott 15 település közül egyedül egy kis lakosságszámú település esetében volt alacsonyabb a 65 évnél idősebbek aránya 2022-ben, mint 2020-ban. Az **óvodáskorúak arányában** növekedés 50%-ban az ország keleti vármegyéiben található több település esetében látható. A kiválasztott települések egyharmada esetében **az iskoláskorúak aránya** 2020-2022 között csökkent.

5.1.2. A halálozások alakulása

A halálozási arány alakulásának elemzése során azt tapasztaltuk, hogy a kiválasztott 15 elemű minta esetében is érvényesülnek azok a trendek, amelyeket a klaszterelemzés eredményeinek bemutatása során láttunk. A minta településeinek adatait figyelembe véve elmondható, hogy **a halálozási arány az elemzett időszak mindhárom évében a 3. klaszter esetében a legmagasabb**, vagyis abban a csoportban, ahol a legmagasabb az időskorúak aránya. A 2. klaszterbe tartozó, arányaiban kevesebb időskorú lakossal rendelkező, ugyanakkor kevésbé jó mutatókkal rendelkező járasszékhelyeken a halálozási arány magasabb volt az elemzett időszak mindhárom évében, mint az 1. klaszter településein.

A COVID időszakában, 2020-ról 2021-re növekedett a halálozási arány, majd 2022-re csökkent a minta településeinél. A növekedés, majd a csökkenés mértékének átlagos értéke klaszterenként eltérő volt.

5.1.3. A születések alakulása

A mintában a születések aránya a 2. klaszterbe tartozó, arányaiban legkevesebb 65 évnél idősebb lakossal rendelkező településeken volt a legmagasabb. Az 1. klaszter és a 3. klaszter között a 65 évnél idősebbek arányában látható eltérés nem jelentős, ennek megfelelően a születések számában sem látható jelentős különbség e két klaszter átlagértéke között.

5.1.4. A vándorlási egyenleg alakulása

A születéseken, illetve halálozásokon kívül a vándorlási folyamat az a tényező, amely a település népességének alakulását alapjában meghatározza.

Összességében a kiválasztott települések esetében az országos trendek érvényesültek. Az 1. klaszter települései általánosságban nagyobb gazdasági erővel rendelkeznek, a belföldi **vándorlási különbözet átlagosan az 1. klaszterben alakult a legkedvezőbbben** 2020. január 1. és 2022. december 31. között (KSH, 2022d). Érdekes, hogy a 15 elemű minta települései közül az 1. klaszterbe tartozó Gyöngyös esetében látható a legnagyobb elvándorlás¹⁹. A 2. klaszterben jellemzően kedvezőtlenül alakult a vándorlási különbözet, Ózdon volt a legrosszabb az egyenleg, a mutató értéke -2,9% volt. A két település esetében a vándorlási különbözet kedvezőtlen alakulása az elemzést megelőző években is jellemző volt, és ezzel párhuzamosan a településekre magas munkanélküliség volt jellemző.

A 15 kiválasztott járasszékhely között **7 esetben volt pozitív a vándorlási különbözet.** A vándorlási többlet a lakossághoz viszonyítva **Kistelek** (3. klaszter, Csongrád-Csanád megye) esetében volt a **legmagasabb** (4,2%) (KSH, 2022d).

Kistelek esetében a pozitív vándorlási különbözet hátterében a településen végbement gazdaság- és infrastruktúra fejlesztések állhatnak. A gazdaság fejlődésében a településen

---

¹⁹ A 2020-2022. közötti vándorlási különbözet és a 2022. évi állandó népesség hányadosaként számított arányszám értéke Gyöngyös esetében -3,8%.

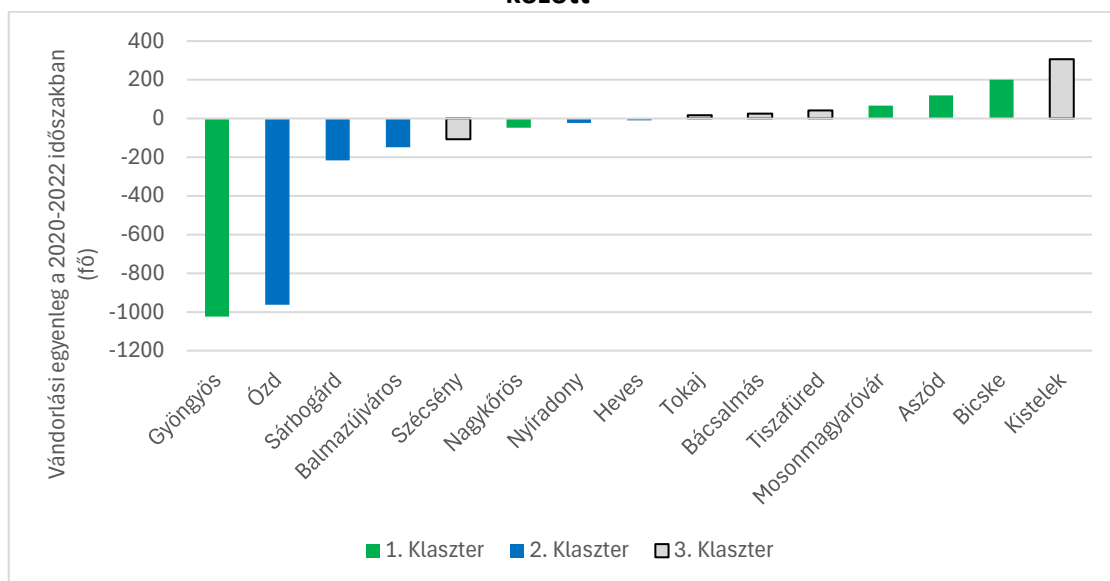

található ipari parknak, illetve kedvező földrajzi lokációjának (Szeged közelsége, autópálya kapcsolat) is szerepe lehetett. A földrajzi lokáció mellett a településen működő köznevelési és oktatási intézmények (bölcsőde, óvoda, általános iskola, gimnázium és szakközépiskola, művészeti iskola) is pozitívan hathattak a városba költözők számára, csakúgy, mint a betelepülőknek biztosított lakhatási támogatások (Kistelek Város Önkormányzatának adatközlése, 2024). Ezen kívül **Aszódon** (1,9%) és **Bicskén** (1,6%) volt magas a vándorlási többlet. Érdeemes kiemelni, hogy Bicskén egy 10 Mrd Ft-ból megvalósuló állami beruházás, illetve egy vállalkozás 2,5 Mrd Ft-ból megvalósuló fejlesztése új munkahelyeket teremtett, amely a vándorlási folyamatokra kedvezően hathatott (SPAR, 2020, Magyar Építők, 2023).

A minta településein a 2020. eleje és 2022. vége közötti vándorlási különbözetet az 8. sz. ábra szemlélteti.

8.sz. ábra

Vándorlási különbözet a minta településein 2020. január 1. és 2022. december 31. között

Forrás: KSH (2022d) alapján, ÁSZ szerkesztés

Az ábrán látható, hogy **a 2. klaszterbe tartozó kiválasztott települések mindegyikében negatív volt a vándorlási különbözet** a 2020-2022 közötti időszakban, míg az 1. klaszterbe tartozó 5 település közül 3, a 3. klaszterbe tartozó 5 település közül 4 esetében az pozitív volt. Az elvándorlás területi összefüggéseket is mutat: a kiválasztott 15 járásszékhely közül az ország keleti felében inkább vesztesei, míg az jobb mutatókkal rendelkező nyugati, illetve közép-magyarországi térségben inkább nyertesei találhatóak a vándorlási folyamatoknak.

5.1.5. A nyilvántartott álláskeresők száma

A klaszterek közötti különbségek a kiválasztott 15 elemű minta településein is megmutatkoztak, a 15 járásszékhely között ugyanúgy az 1. klaszterbe tartozók esetében volt a legalacsonyabb, míg a 2. klaszterbe tartozók esetében a legmagasabb a nyilvántartott álláskeresők aránya.

A minta települései között a 3. klaszterben kettő is van, ahol a nyilvántartott álláskeresők aránya a klaszterátlagnál lényegesen magasabb. A két településről elmondható, hogy alacsony népességszámmal rendelkeznek, továbbá az is, hogy gazdasági erejük alapján a klaszter gyengébb települései közé tartoznak, az egy lakosra jutó helyi adóbevételek összege egyik település esetében sem éri el a klaszter mediánértékét.

A csoportokban a mutató átlaga 2019-ről 2020-ra emelkedett 2021-re, illetve 2022-re a nyilvántartott álláskeresők arányának átlaga az 1. klaszterben és a 3. klaszterben visszatért a

korábbi szintre, a 2. – leggyengébb mutatókkal rendelkező - klaszterben azonban a korábbiaknál magasabb szinten maradt a nyilvántartott álláskereső aránya.

5.1.6. Az alkalmazásban állók aránya

Hasonlóan az álláskeresők számához, a hazai munkáltatóknál alkalmazásban állókra számított arányszám átlagértéke a minta településeinél az elemzett időszak minden évében a legjobb mutatókkal rendelkező városokat tömörítő **1. klaszterben volt a legmagasabb**, míg a 2. klaszterben a legalacsonyabb.

Az 1. klaszter adataitól **jelentősen eltér Mosonmagyaróvár** adata, ahol az alkalmazásban állók aránya a 15-64 év közötti népességen belül 2020-ban mindössze 48,3% volt, míg a klaszterátlag 2020-ban 56,9% volt. A (magyarországi) alkalmazottak alacsony aránya a település földrajzi elhelyezkedésével, Ausztria közelségével is összefüggésben lehet. A 2022-es népszámlálás adatai alapján a Mosonmagyaróvárról más településre járó foglalkoztatottak száma 7 333 fő, a munkaképes korú lakosság 31,9%-a, aminek egy része Ausztriába ingázó munkavállalókat takar. **Bicskén** 2020-ról 2022-re 6,7%-kal (286 fővel) nőtt a 15-64 év közötti népességen belül az alkalmazottak aránya. A pozitív változás összefüggésben lehet a megvalósuló közlekedés-infrastruktúra fejlesztéssel, illetve egy vállalkozás bicskei logisztikai központjának megvalósuló bővítésével, amely további munkahelyeket teremtett.

A 2. klaszterben az átlagos arány 2020-ban 50,2% volt. **Ózd** esetében igen alacsony volt az érték (46,3%), ahol a **vándorlási folyamatok** kedvezőtlenül alakulnak, a településen korlátozottak a munkalehetőségek, amit a foglalkoztatottak alacsony aránya is tükröz.

2020-ban a 3. klaszter átlagánál (54,8%) lényegesen kedvezőtlenebb volt az arány **Bácsalmáson** (2020-ban 47,3%).

Erre magyarázatot adhat, hogy egy kisebb, dél-alföldi településről van szó (2020-ban 6 389 fő volt a lakosság), amely számottevő iparral nem rendelkezik. A mezőgazdaságban dolgozók aránya magas, 2020-ban az összes alkalmazott 10,2%-a a mezőgazdaságban dolgozott, amely a 3. legmagasabb érték a 149 járásszékhely között. Az alkalmazottak alacsony arányával ellentétesen az önkormányzat bevételein belül a központi költségvetési támogatások aránya (81,6%) kifejezetten magasnak számít.

A 3. klaszterben 2022-ben a települések mindegyikén magasabb volt a foglalkoztatottak száma, mint 2020-ban. A legnagyobb növekedés Kisteleken történt, ahol 6,0%-kal (140 fővel) volt magasabb az alkalmazottak száma 2022-ben, mint 2020-ban.²⁰

5.2. Az önkormányzatok saját bevételeinek alakulása

Tekintve, hogy a kiválasztott önkormányzatok kötelező és önként vállalt feladatait a feladatfinanszírozás keretében kapott támogatások és az önkormányzat saját bevételei finanszírozzák, megvizsgáltuk a 15 kiválasztott önkormányzat saját bevételeinek alakulását bevételcsoportonként a 2020-2022. évek között. A kiválasztott önkormányzatok saját bevételei egy lakosra jutó átlagos összegének klaszterenkénti változását mutatja be a 9. sz. táblázat.

---

²⁰ A növekedés háttérében a településen megvalósult gazdaságfejlesztési programok állhatnak. A legnagyobb növekedés a szolgáltatási szektorban történt, 2022-ben 103 fővel dolgoztak többen a szolgáltatásban, mint 2020-ban.

A 15 önkormányzat egy lakosra jutó saját bevételeinek klaszterenkénti változása 2020. és 2022. között

Sor-szám	Egy lakosra jutó bevétel változása	1. klaszter		2. klaszter		3. klaszter	
		ezer Ft-ban	%-ban	ezer Ft-ban	%-ban	ezer Ft-ban	%-ban
1	HIPA	7,1	9,7%	-4,0	-12,3%	-0,6	-1,7%
2	Egyéb adó, díj, bírság	1,5	8,7%	0,1	1,7%	3,2	94,6%
3	Egyéb saját bevétel	5,0	19,1%	2,5*	13,1%*	12,6	41,9%
4	Saját bevétel (1+2+3)	13,6	11,7%	-1,4*	-2,4%*	15,2	22,6%

Forrás: a helyi önkormányzatok 2020-2022. évi konszolidált beszámolója (2. űrlap), illetve önkormányzati adatszolgáltatás alapján, ÁSZ szerkesztés

Az egy lakosra jutó saját bevétel az 1. klaszterben 13,6 ezer Ft/fővel nőtt az elemzett időszakban, amely főként a HIPA bevétel 7,1 ezer Ft/fő növekedéséből származott. A 2. klaszterben volt a legkedvezőtlenebb a saját bevétel változása, mivel 1,4%-kal csökkent 2020-ról 2022-re elsősorban a HIPA bevétel 12,3%-os csökkenése miatt. A 3. klaszterben saját bevételének 15,2 ezer Ft/fő növekedésére a HIPA minimális csökkentő hatással volt, erre inkább az egy lakosra jutó egyéb adó, díj, bírság bevételek és különösen az egyéb saját bevételek emelkedése volt kedvező hatással.

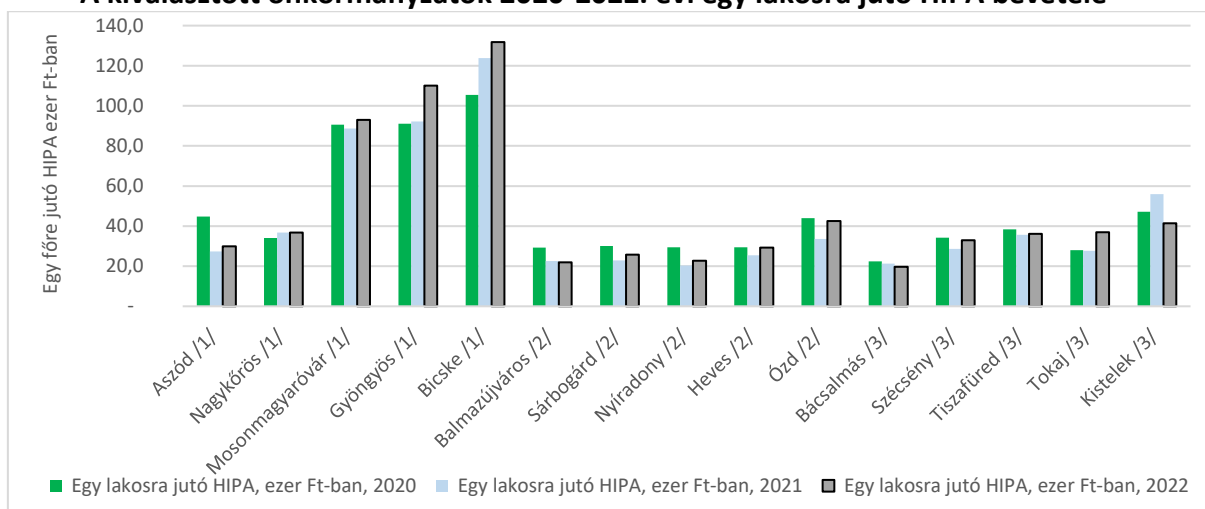
5.2.1. A helyi iparűzési adó bevételek

Az elemzett 15 járasszékhely önkormányzatnál az egy lakosra jutó 2020-2022. évi HIPA bevételek alakulását a 9. sz. ábra mutatja be.

Az ábrán látható, hogy **a HIPA összege 2020-2021. között 11 településnél visszaesett.** 2020-hoz képest 2021-ben a bevételkiesés annak ellenére következett be, hogy az iparűzési adóalanyok száma minden önkormányzatnál nőtt az elemzett időszakban. A 2021. évi visszaesés oka a 2020-ban (a COVID-járvány miatt) visszaeső gazdasági teljesítmény, mivel a 2021. évi HIPA bevétel²¹ lényegében a 2020. adóévre bevallott HIPA alapján megállapított 2021. évi adóelőleg, illetve a 2020. évi bevallással egyidejűleg (2021. május 31-ig) megfizetett adókülönbözet képezte. A csökkenéshez ezen kívül hozzájárult a mikro-, kis- és középvállalkozások meghatározott körénél a 2021. évi adóelőleg mértékének 50,0%-os csökkentése.

²¹ A Htv. adóelőleg-számítási szabályai alapján egy vállalkozás tárgyévben befizetett iparűzési adója mindig a tárgyévvel megelőző adóév HIPA bevallásán alapult. A 2020-2022. években a 2019-2021. évi adóévre bevallott HIPA képezte az adóelőleg alapját azzal, hogy 2021-2022. években a mikro-, kis- és középvállalkozások egy körére mind az adómérték, mind az adóelőleg csökkentésre került a korábban ismertetett módon.

A kiválasztott önkormányzatok 2020-2022. évi egy lakosra jutó HIPA bevétele

Forrás: a helyi önkormányzatok 2020-2022. évi konszolidált beszámolója (2. úrlap), illetve önkormányzati adatszolgáltatás alapján, ÁSZ szerkesztés

2020-ról 2021-re az egy lakosra jutó iparűzési adóbevétel mindössze három, 1. klaszterbe tartozó településen és egy 3. klaszterbe tartozó településen (Kistelek) nőtt.

Kistelek település legnagyobb iparűzési adózója az elemzett időszakban egy kábelgyártással foglalkozó cég volt. A társaság által befizetett iparűzési adó is folyamatosan nőtt. A 2020-ról 2021-re 61,8 M Ft-tal növekvő kisteleki HIPA bevétel több mint felét ennek a társaságnak a bevételnövekedése tette ki. A 2021-ről 2022-re tapasztalt HIPA bevétel csökkenés (103,3 M Ft) több mint fele is ezen társasághoz köthető.

Bicske Önkormányzatánál volt a legnagyobb 2022-ben az egy adózóra jutó iparűzési adó, és a költségvetési bevételeinek több mint 40%-át az iparűzési adó tette ki. Ennek oka, hogy a városban működő nagyobb kereskedelmi egységek, gyártóüzemek a koronavírus-járvány miatti leállásoknak kevésbé voltak kitéve. A HIPA bevétel közel felét egy bicskei székhellyel működő kiskereskedelmi lánc feldolgozó üzeme és logisztikai központja képezte. A kedvező adóbevételhez hozzájárul, hogy a település vasúti és közúti csomópont, a zsámbéki medence meghatározó települése, Budapesthez viszonylag közel, a vállalkozások működéséhez jó földrajzi, közlekedési elhelyezkedést jelent.

2021-2022-ben a HIPA maximális mértéke egyaránt 1,0% volt a kis és közepes vállalkozások esetében, a 2022. évben az előző évhez képest már nem kellett adómértékcsökkenéssel számolni. Ennek folytán érvényesülhetett a nettó árbevétel növekedés hatása a HIPA bevételben, így 2021-ről 2022-re 12 önkormányzatnál nőtt az egy lakosra jutó helyi adóbevétel összege. A növekedés minden klasztert érintett, leginkább az 1. klasztert (32,8 ezer Ft/fő) és a 2. klasztert (17,5 ezer Ft/fő). A 3. klaszterben Kistelek kiugró, -14,5 ezer Ft/fő visszaesése miatt összességében csökkenés (-2,1 ezer Ft/fő) látszik. Az adómérték maximalizálása miatt adott HIPA kompenzációt is figyelembevéve mindhárom klaszterben nőtt (10. táblázat) a HIPA-hoz kapcsolódó bevétel összege, de legkevésbé a 2. klaszterben.

A kiválasztott önkormányzatok 2020-2022. évi egy lakosra jutó HIPA bevételének és HIPA kompenzációjának változása (ezer Ft/fő, %)

Sor-szám	Egy lakosra jutó bevétel változása	1. klaszter		2. klaszter		3. klaszter	
		ezer Ft-ban	%-ban	ezer Ft-ban	%-ban	ezer Ft-ban	%-ban
1	HIPA	7,1	9,7%	-4,0	-12,3%	-0,6	-1,7%
2	HIPA bevételkiesés kompenzációja	5,4	--	8,8	--	12,9	--
3	Együttes összeg	12,5	--	4,8	--	12,3	--

Forrás: a helyi önkormányzatok 2020-2022. évi konszolidált beszámolója (2. úrlap), illetve önkormányzati adatszolgáltatás alapján, ÁSZ szerkesztés

Az önkormányzatok költségvetési bevételei között **az iparüzési adó nagyobb arányt csak a nagyobb lakosságú és/vagy iparosodottabb járásszékhelyeken ért el.** A legnagyobb egy lakosra jutó HIPA adóbevétellel rendelkező öt településből négynek (közös jellemzője, hogy a HIPA bevétel mellett a lakosságszáma is jelentős, 23 ezer fő feletti, emellett jelentősebb ipari és szolgáltató szektorral rendelkeznek.

Összességében –az egy lakosra jutó HIPA bevétel nominális csökkenése a kedvezőtlenebb helyzetű 2. klaszter összes önkormányzatánál, a 3. klaszter önkormányzatainál egy kivétellel, illetve az 1. klaszterből egynél volt látható. A HIPA bevételek összege és az egy lakosra jutó HIPA bevételek összege főként az 1. klaszterbe tartozó önkormányzatoknál nőtt.

Az egy lakosra jutó HIPA növekedésének és az iparüzési adóerőképesség miatti elvonásnak²² a változását mutatja be a 11. sz. táblázat.

Az egy lakosra jutó HIPA és elvonás változása 2020-2022.

Települések	Egy lakosra jutó HIPA változása 2020-2022, ezer Ft-ban	Egy lakosra jutó beszámítás változása ezer Ft-ban 2020-2022	Egy lakosra jutó szolid.hj.változása ezer Ft-ban 2020-2022	Egy lakosra jutó elvonás változás együttes egyenlege, ezer Ft 2020-2022	HIPA és elvonás változás, ezer Ft/fő, együttesen
1.	2.	3.	4.	5.=3.+4.	6.=2.-5.
Aszód /1/	-14,8	-8,1	1,4	-6,7	-8,1
Bicske /1/	26,3	-26,5	26,9	0,4	25,8
Gyöngyös /1/	19,0	-23,9	13,6	-10,3	29,3
Mosonmagyaróvár /1/	2,5	-26,2	17,6	-8,6	11,1
Nagykőrös /1/	2,7	-4,4	1,4	-3,0	5,6
1. klaszter	7,1	-17,8	12,2	-5,6	12,8
Balmazújváros /2/	-7,3	-1,9	0,0	-1,9	-5,4
Heves /2/	-0,04	-1,6	0,0	-1,6	1,6
Nyíradony /2/	-6,7	-2,5	0,0	-2,5	-4,2

²² Az egy lakosra jutó elvonás számítása során elvonásként az elemzett önkormányzatnál a 2020. évre az iparüzési adóerőképesség miatt történt támogatásvonás (beszámítás) és a megfizetett szolidaritási hozzájárulás összegét, majd a beszámítás rendszerének megszűnése után a 2021-2022. évekre a megfizetett szolidaritási hozzájárulás összegét vettük számba.

Települések	Egy lakosra jutó HIPA változása 2020-2022, ezer Ft-ban	Egy lakosra jutó beszámítás változása ezer Ft-ban 2020-2022	Egy lakosra jutó szolid.hj.változása ezer Ft-ban 2020-2022	Egy lakosra jutó elvonás változás együttes egyenlege, ezer Ft 2020-2022	HIPA és elvonás változás, ezer Ft/fő, együttesen
1.	2.	3.	4.	5.=3.+4.	6.=2.-5.
Ózd /2/	-1,5	-11,4	0,0	-11,4	9,9
Sárbogárd /2/	-4,4	-4,8	0,0	-4,8	0,5
2. klaszter	-4,0	-4,4	0,0	-4,4	0,5
Bácsalmás /3/	-2,7	-1,0	0,0	-1,0	-1,7
Kistelek /3/	-5,7	-13,2	7,5	-5,7	-0,04
Szécsény /3/	-1,2	-3,2	0,0	-3,2	2,0
Tiszafüred /3/	-2,2	-3,0	0,0	-3,0	0,8
Tokaj /3/	8,9	-1,8	0,0	-1,8	10,8
3. klaszter	-0,6	-4,4	1,5	-2,9	2,4

Forrás: a helyi önkormányzatok 2020-2022. évi költségvetési beszámolóí, illetve önkormányzati adatszolgáltatás alapján, ÁSZ szerkesztés

Az egy lakosra jutó HIPA növekedését elkönyvelő településeknél (1. klaszter 4, 3. klaszter 1 település) az elemzett időszakban az egy lakosra jutó elvonás is kedvezően változott (csökkent), Bicske kivételével. Bicske esetében az elvonás minimális növekedését ellensúlyozta a HIPA emelkedése az elemzett időszakban. Az egy lakosra jutó HIPA csökkenését elszenvedő települések közül öt településnél (2. klaszter 3, 3. klaszter 2 település) ezt kompenzálta az elvonás (beszámítás, szolidaritási hozzájárulás) csökkenése, míg öt településnél (1. klaszter 1, 2. klaszter 2, 3. klaszter 2 település) nem tudta kompenzálni.

A 15 kiválasztott járásszékhely önkormányzatnál az egy lakosra jutó HIPA bevétel és a HIPA aránya az összes költségvetési bevételhez képest mutatók alakulása a három klaszter tekintetében lényegében lekövette a 149 járásszékhely önkormányzatra klaszterenként meghatározott jellemzőket. Az önkormányzati feladatellátás finanszírozásában **az iparűzési adóbevétel százalékos hozzájárulása** a feladatok finanszírozásához döntően **a 2. klaszterbe tartozó önkormányzatoknál romlott leginkább** (átlagosan 5,5%-kal) az elemzett időszakban. Az 1. klaszterbe tartozó önkormányzatoknál minimális (1,5%-os) csökkenés volt az iparűzési adóbevétel összes bevételhez viszonyított arányában. Az adózók átlagos száma az összes településen az elemzett időszakban folyamatosan nőtt, a 2020. évi 1 681 adózóról 2022-re 1 727 adózóra emelkedett, amely azt jelezte, hogy visszatért a vállalkozások koronavírus-járvány előtti aktivitása 2022-re.

5.2.2. Az egyéb helyi adókból és átengedett központi bevételekből származó bevételek alakulása

Az önkormányzat kötelező és önként vállalt feladatainak finanszírozásában a saját bevételek részeként az egyéb helyi adóbevételek²³ és az átengedett központi bevételek is szerepet játszanak. (Az önkormányzatok által beszedett adók, bírságok és egyéb bevételek körét lásd a 3. sz. mellékletben.)

²³ A 15 kiválasztott önkormányzat adatainak elemzése során az egyéb helyi adók fogalma az előrehozott helyi adót nem tartalmazta, mivel az az egyéb közhatalmi bevételek közé tartozott költségvetési beszámoló 2. űrlapja szerint, és jelen fejezetben az egyéb adó, díj, bírság bevételnél értékeltük.

Az iparűzési adóbevétel után az **építményadóból** származott a legnagyobb bevétel a helyi adók közül az elemzett településeknél. A járásszékhely települési önkormányzatok közül nem szedett be építményadót hat önkormányzat.

Az építményadó bevétel aránya a helyi adó bevételek között 2022-ben a legmagasabb értékeket egy első klaszterbe tartozó településnél (21,1%) vett fel. A többi, viszonylag magas aránnyal rendelkező település jellemzően magas lakosságszámmal, valamint magas adózott ingatlanszámmal rendelkezett. Az építményadó bevétel főként az adótárgyak növekedésének hatására nőtt 5 településen. Az egy lakosra jutó építményadó az 1. klaszterbe tartozó négy településen és Ózdon volt a legmagasabb.

Az **egyéb helyi adókból** a magánszemélyek kommunális adóját, telekadót, idegenforgalmi adót négy járásszékhely nem vezette be.

A **magánszemélyek kommunális adóját** 9 településen szedték be (minden klaszterre jellemző volt), a kommunális adó bevételeket növelhették az utóbbi évek lakásépítései²⁴. A magánszemélyek kommunális adójából származó bevétel aránya a helyi adó bevételek között a települések többségénél nem volt számottevő.

A **telekadónál** nagyobb az önkormányzatok mozgástere, ez alkalmas üres telkek megadóztatására, ezzel a hasznosítás kikényszerítésére. Telekadót összesen 5 járásszékhely szedett be. A telekadó bevétel aránya a helyi adó bevételek között egy településen 16-24% közötti volt, egy másik településen a telekadó aránya 2020-2021-ben nem érte el a 0,1%-ot, míg 2022-ben 9,0%-ra nőtt a felderítések eredményeként befolyt rendkívüli telekadó bevétel révén.

Idegenforgalmi adóbevételek 9 önkormányzatnál keletkeztek. Arányuk a helyi adóbevételek között legfeljebb 15% volt, a kilencből hét településen viszonylag alacsony arányt képviseltek (0,005%-1,7%). Az adóbevételek 2021-2022. közt nőttek, ez a COVID-járvány után dinamikus újra induló hazai turizmust mutatja, különösen az 1. és 3. klaszterbe tartozó négy település esetében. 2020-ban nem kellett megfizetni a bevallott adót, az önkormányzatok kieső bevételét az állam kompenzálta.

Össességében arányaiban számottevő egyéb helyi adóbevételt (főként építményadóból) az 1. klaszterbe tartozó önkormányzatok értek el. A 2. és 3. klaszterbeli elemzett településeknél az egyéb helyi adókból befolyt bevételek (leginkább a magánszemélyek kommunális adója, telekadó, idegenforgalmi adó) aránya alacsonyabb volt, tükrözve a 149 járásszékhely kapcsán 2-3. klaszterre kapcsán tett megállapításokat.

A mindenkor Kvtv. rögzíti a törvényben az önkormányzatoknak **„átengedett” központi bevételek körét**. Ezek a bevételek helyben (az adott önkormányzat működési területén) keletkeznek, a központi kormányzat átengedheti ezeket teljes mértékben, illetőleg meghatározott hányadban. Az átengedett bevételek az önkormányzati bevételek elhanyagolható részét képezték az elemzett időszakban.

Az 5. sz. melléklet bemutatja településenként, hogy azoknak az egy főre jutó HIPA mellett milyen összegű egy főre jutó egyéb saját (adó, díj, bírság stb.) bevételei voltak 2020-2022. között.

A legmagasabb egy főre jutó HIPA bevétellel 2020-ban az első klaszter települései rendelkeztek, a legalacsonyabbal pedig többségében a 2. klaszter települései. **A magas egy főre jutó HIPA bevételek többnyire magas, vagy közepesen magas egy főre jutó egyéb bevétellel párosultak** (kivéve egy települést), míg az alacsony összegű egy főre jutó HIPA

---

²⁴ Nem kell kommunális adót fizetni, ha ugyanarra az ingatlanra már fizetnek építményadót. Az építményadónál jellemzően mentességet biztosítottak az önkormányzatok egy-egy olyan ingatlanra, amelybe a tulajdonos vagy közeli hozzátartozója a lakcímnnyilvántartás szerint és ténylegesen (életvitelszerűen) tartózkodik.

bevételek esetében 2020-ban csak egy város esetében látunk magas egyéb bevételt (Tokaj) mindhárom évben, és egynél egy évben (Heves, 2022.), **de összességében az alacsonyabb HIPA bevételek alacsony összegű egyéb bevételekkel jártak együtt.** Mindezek alapján arra következtetünk, hogy – mintánk városaiban - a gazdasági teljesítőképesség határozta meg az adóerőképességet és az egyéb adókból és eszközökből származó, beszedhető bevételek nagyságrendjét is.

5.2.3. A saját tevékenységből, vállalkozásból és az önkormányzati vagyon hasznosításából származó bevételek alakulása

Az önkormányzatok **szolgáltatási bevételeit** döntően a bérleti díj bevételek jelentik, a **tulajdonosi bevételek** közé pedig a vadászati jog bérbeadásból, a koncesszióba, vagyonkezelésbe adásból származó bevételek és az osztalék tartozik.

A szolgáltatási és tulajdonosi bevételek aránya a költségvetési bevételhez képest 2022-ben 2,1% és 6,0% között mozgott. Az 5 legmagasabb aránnyal rendelkező önkormányzat közül három az 1. klaszterhez tartozik, az 5 legalacsonyabb aránnyal rendelkező ezzel szemben a 2. és 3. klaszterhez. Ezen települések összegükben is alacsonyabb saját tevékenységből származó bevételi aránnyal rendelkeznek.

5.2.4. Az önkormányzatokat megillető illeték-, bírság-, díjbevételek, valamint az egyéb adóbevételek alakulása²⁵

Az **egyéb díj, bírság bevételek**²⁶ az önkormányzati feladatellátás finanszírozása szempontjából nem számottevőek: a költségvetési bevételekhez viszonyított együttes arányuk 0,7% alatti volt a 15 önkormányzatnál. Mindhárom bevételfajtaival 7 település rendelkezett. Vagyoni típusú települési adó két 2. klaszterbe tartozó önkormányzatnál fordult elő 2020-2021-ben, 2022-ben már nem volt egyik önkormányzatnál sem.

5.2.5. Az önkormányzatok és intézményeik egyéb sajátos bevételei

A mindenkor Kvtv.-ben nevesített ellátási díj bevétel elemzése azért lényeges, mert a Möt. alapján a feladatfinanszírozás rendszerében a bér- és üzemeltetési támogatással érintett kötelező feladatoknál az üzemeltetési támogatást az ellátási díjbevételekkel korrigált összegben kell megállapítani, azaz a **díjbevételek nagyságrendje meghatározza a költségvetésből nyújtandó támogatások mértékét.**

A sajátos bevételek közé elsősorban az önkormányzat **költségvetési szerveinek működési ár- és díjbevételei**, különösen az ellátási díjak bevétele tartozik. A díjbevétel összetétele, nagysága függ az önkormányzat által ellátott díjköteles feladatok számától, az egy főre jutó intézményi térítési díj nagyságától, az ez alapján ellátottanként meghatározott személyi térítési díjtól, az ellátottak, gondozottak számától.

Az önkormányzatok többségénél, 9 önkormányzatnál az intézményi gyermekétkeztetésből származó ellátási bevétel aránya az összes ellátási díjbevételekben belül **meghaladta a 80,0%-ot, vagyis** ezeknél döntően intézményi gyermekétkeztetésből származott az ellátási díjbevétel.

Az elemzett időszakban **Ózdon** a hasonló lakosságszámú, de jobb mutatókkal rendelkező városokhoz képest alacsonyabb egy főre jutó ellátási díjbevétele keletkezett. Ez összefüggésben volt azzal, hogy Ózdon a legmagasabb az óvodások és az álláskereső aránya, ami a szociálisan rászorult családok magasabb számára utal. A 2020. évről 2022-re 42,1%-kal

²⁵ Ebben az alponban az egyéb adóbevétel a vagyoni típusú települési adót, az egyéb települési adót és az előrehozott helyi adót értjük.

²⁶ Az egyéb díj, bírság bevétel az igazgatási szolgáltatási díjakból, az egyéb bírságból és az önkormányzat által beszedett talajterhelési díjból tevődik össze.

nőtt az étkeztetésben részesülő gyermekek száma, ugyanakkor évente átlagosan az étkezők 73,5%-a ingyenes étkeztetésben, 8,4%-a 50% kedvezményben részesült, és az étkezőknek csak átlagosan 18,1%-a, tehát az ellátásra jogosultak töredéke fizetett teljes térítési díjat.

Az intézményi gyermekétkeztetés egy gyermekre jutó díjbevétele 2. és 3. klaszterek esetében volt a legalacsonyabb, mivel ezeknél magasabb az álláskereső aránya, többen lehetnek rászorultak (több családban van három vagy több gyermek, ezért több gyermek részesül 100%-os vagy 50%-os térítési díjkedvezményben, ami az önkormányzatnak bevételkiesést jelent²⁷.)

Az egy gyermekre jutó étkeztetési **térítési díjbevétele 15-ből 14 önkormányzatnál nőtt** az elemzett időszakban az inflációt ellensúlyozó intézményi térítési **díjemelések és az ellátott létszám növekedés** hatására.

Összességében az ellátási díjak, ezen belül az intézményi gyermekétkeztetési térítési díjbevétele folyamatosan nőtt az elemzett időszakban az ellátotti létszám és az infláció növekedésének következményeként emelt díjak hatására. Ugyanakkor az ellátási díjbevétele a 2. klaszter kiválasztott öt településéből háromban nyújtott a legkisebb mértékben fedezetet a feladat működési kiadásaira. (A gyermekétkeztetés kiadásaihoz az önkormányzatok állami támogatásban részesülnek.)

5.3. Az mintába került önkormányzatok központi támogatásainak alakulása

5.3.1. Az önkormányzatok által ellátott feladatok

A kötelező önkormányzati feladatok tekintetében azonosítható egy közös halmaz a mintában szereplő önkormányzatok esetében (*településfejlesztés, településrendezés, településüzemeltetés, közterületek, közintézmények elnevezése, egészségügyi alapellátás, környezet-egészségügy, óvodai ellátás, kulturális szolgáltatás, gyermekjóléti szolgáltatások, szociális szolgáltatások, lakás- és helyiséggazdálkodás, hajléktalanellátás, vízgazdálkodás, helyi adóztatás*), ugyanakkor több feladat esetében is (pl. *helyi közösségi közlekedés biztosítása, távhőszolgáltatás, hulladékgazdálkodás*) a települések mérete határozza meg, hogy adott önkormányzat ellátja-e a feladatot.

A *helyi közösségi közlekedés, távhőszolgáltatás* feladatokat azok az önkormányzatok látják el, amelyek nagyobb lakosságszámú települések közé tartoznak (Gyöngyös, Mosonmagyaróvár, Ózd). A kötelező feladatokon felül az önkormányzatok esetében önként vállalt feladatok is megjelennek (pl. mezőőri szolgálat működtetése, civil szervezetek támogatása.)

5.3.2. A mintába került önkormányzatok központi támogatásainak alakulása

A mintába került önkormányzatok központi támogatásait mutatja be a 12. sz. táblázat, klaszterenként csoportosítva.

---

²⁷ Ezt a bevételkiesést az intézményi gyermekétkeztetéshez biztosított *üzemeltetési célú feladatalapú támogatás* összegében finanszírozza meg az állam, amikor az intézményi gyermekétkeztetési feladattal összefüggésben felmerülő nyersanyag- és dologi kiadásokhoz a személyi térítési díjból származó elvárt bevételek figyelembevételével határozza meg a támogatást.

**Az egy lakosra jutó bevétel/hozzájárulás klaszterenkénti átlagos összegének változása
2020-2022. között az elemzett 15 önkormányzatnál**

	Egy lakosra jutó bevétel változása	1. klaszter		2. klaszter		3. klaszter	
		ezer forintban	%-ban	ezer forintban	%-ban	ezer forintban	%-ban
1	Működési célú támogatások ÁHT-n belülről	39,5	55,3%	29,4	22,2%	-2,2	-1,1%
2	<i>Ebből önkormányzatok működési támogatásai²⁸</i>	37,7	60,0%	35,3	37,3%	21,1	15,9%
3	<i>Ebből HIPA bevételkiesés kompenzációja (támogatás csak 2021-2022-ben)</i>	5,4	--	8,8	--	12,9	--
4	Felhalmozási célú támogatás ÁHT-n belülről	-16,1	-41,8%	46,7	178,7%	80,4	453,3%
5	Működési és felhalmozási célú támogatások ÁHT-n belülről (1+4)	23,4	21,3%	76,1	48,1%	78,2	37,5%

Forrás: a helyi önkormányzatok 2020-2022. évi konszolidált beszámolója, illetve önkormányzati adatszolgáltatás alapján, ÁSZ szerkesztés

A működési célú támogatások elsősorban az 1. klaszter esetében nőttek meg, ugyanakkor ezt ellensúlyozta a felhalmozási célú támogatások nagyarányú emelkedése a 2. és 3. klaszter esetében. A két típusú támogatást összeadva **a működési és felhalmozási célú támogatások a 3. klaszterben nőttek a legnagyobb mértékben**. Fontos kiemelni a működési támogatások esetében, ha kiszűrjük a beszámítás megszűnésének és a HIPA kompenzációjának bevételnövelő hatásait a költségvetési támogatásokból, akkor az egyes klaszterek közül 2020-2022. évek között a 2. klaszterhez tartozó települések esetében a legnagyobb ütemű az átlagos növekedés, vagyis egyszeri hatások következtében voltak a legkedvezőbb értékek az 1. klaszter településeinél.

5.3.3. A kiválasztott közfeladatok jellemzői

A kötelező önkormányzati feladatok közül az elemzésre kiválasztott három feladat a helyi közutak és tartozékainak kialakítása és fenntartása, a szociális étkeztetés és a köznevelés (óvodaműködtetés)²⁹ volt. A kiválasztott feladatok a járásszékhely városi önkormányzatoknál (is) kötelező feladatoknak minősülnek, és finanszírozási módtól függetlenül a támogatások kötött felhasználásúak (ugyanakkor mindhárom kiválasztott feladatnál a kiadással le nem fedett támogatás elszámolható egyéb feladatnál az önkormányzat döntésétől függően).

A települési önkormányzatok működésének támogatása költségvetési címből támogathatók a **közutak fenntartása** feladatai. A közutak fenntartásának támogatása útjavítás, felújítás, karbantartás feladataihoz igényelhető.

²⁸ Az önkormányzatok működési támogatásai (B11) tartalma megegyezik a klaszterelemzést tartalmazó 4. fejezetben a központi költségvetési támogatás tartalmával.

²⁹ A továbbiakban az óvodaműködtetési feladatok értendőek a köznevelési feladat alatt.

A támogatás összegének számításánál a településen lévő **belterületi utak hosszát veszik figyelembe**, a KSH által kezelt Országos Statisztikai Adatvédelmi Program (OSAP)-jelentés³⁰ „Helyi közutak és hidak adatai” alapján. A támogatás fajlagos összege (Ft/km) településkategóriánként differenciált: a feladathoz kapcsolódó támogatás fajlagos összege 10 001 fő lakosságszám alatti települések esetében 3,5%-kal, 10 001-40 000 fő lakosságszám közötti településeknél 3,1%-kal, 40 000 fő lakosságszám feletti települések esetében 2,1%-kal emelkedett 2020-ról 2021-re, 2022-ben nem emelkedett tovább. A vizsgált járasszékhelyek közül 8 db 10 001-40 000 fő közötti és 7 db 10 001 fő alatti lakosságszámú település.

A települési önkormányzatok egyes **köznevelési feladatainak támogatására** hét különböző címen kapnak forrást az önkormányzatok, ezen belül összesen 32 különböző jogcímen. A támogatás keretében kapnak forrást *óvodaműködtetésre*, pedagógusok bérére, pedagógusok minősítéséből adódó többletkiadásokra, nemzetiségi pótléokra, nevelőmunkát közvetlenül segítő bérére, gyermekek utazására és diabétesz ellátási pótléokra. Ezen támogatások létszámhoz (gyermek, pedagógus) kötöttek. A települési önkormányzatok egyes köznevelési feladatainak támogatása jogcím szerinti támogatások kizárólag a támogatással érintett óvodák működési és felhalmozási kiadásaira, valamint az óvodai nevelésben részt vevő gyermekek étkeztetési kiadásaira használhatók fel.

Az **óvodaműködtetési támogatás** a települési önkormányzatot az óvoda működésével és feladatellátásával összefüggő kiadásaihoz kapcsolódóan illeti meg (pl. szakmai eszközök beszerzése, dologi kiadások teljesítése) az általa fenntartott óvodában nevelt gyermeklétszám után. Az óvodaműködtetési támogatás a köznevelési támogatásokon belül átlagosan 15%-os arányt képvisel.

A feladathoz kapcsolódó támogatás fajlagos összege 2021-2022. között 12,9%-kal emelkedett. A fajlagos összeg 2020-ról 2021-re nem nőtt. Emellett 2022-ben az óvodaműködtetési támogatás fajlagos összege gyermekenként 20 000 Ft-tal, illetve 10 000 Ft-tal nőtt a kiegészítő támogatással³¹, a különbség a 6 és a 8 órás nyitva tartással magyarázható. A kiegészítő támogatással együtt **2020. és 2022. között 33,5%-kal nőtt a támogatás fajlagos összege.**

A települési önkormányzatok egyes szociális és gyermekjóléti feladatainak támogatásából juttatható forrás a **szociális étkeztetés jogcím** kiadásaira. A szociális étkeztetés támogatása átcsoportosítható, a támogatás szempontjából több más kormányzati funkción elszámolt kiadás is figyelembe vehető (pl. Család és gyermekjóléti szolgáltatások, Hajléktalanok nappali ellátása, Házi segítségnyújtás stb.).

A szociális étkeztetés támogatása ételbeszerzésre, konyha működtetésére, személyi juttatásokra használható fel. A támogatás az önkormányzatot **a szociális étkeztetésben ellátottak száma szerint illeti meg.** A feladathoz kapcsolódó támogatás fajlagos összege 2020. és 2022. között 3,7%-kal emelkedett. A fajlagos összeg emelkedése két részletben valósult meg, amelynek nagyobb része 2021-ben realizálódott. 2022-ben a szociális étkeztetésre vonatkozó támogatás összege kiegészítő támogatás keretében nőtt. Ezzel együtt 2020. és 2022. között 12,9%-kal nőtt a támogatás egy főre jutó összege.

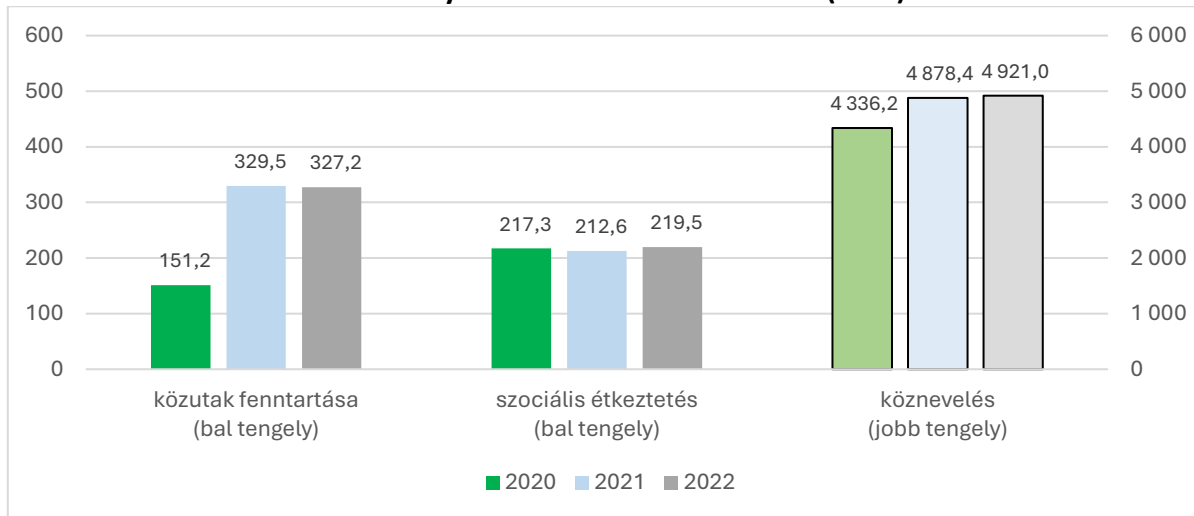
5.3.4. A támogatások összegének alakulása a kiválasztott kötelező feladatok esetében

A 15 mintába kerülő önkormányzat esetében a három kötelező feladatra juttatott támogatások alakulását mutatja be a 10. sz. ábra.

³⁰ Az OSAP-jelentés a hivatalos statisztikáról szóló 2016. évi CLV. törvény 31. § (1) bekezdése szerint az adott tárgyévre vonatkozó, a Hivatalos Statisztikai Szolgálat által végzett statisztikai adatfelvételeket tartalmaz.

³¹ A központi költségvetés kiegészítő támogatást biztosított a települési önkormányzatok számára a minimálbér és a garantált bérminimum és a pedagógusok 2022. január 1-jétől hatályos bér-, illetve pótlékemelésének ellentételezése érdekében.

A három kiválasztott önkormányzati feladatra nyújtott támogatás összege a kiválasztott önkormányzatoknál 2020-2022. között (M Ft)

Forrás: az önkormányzatok adatszolgáltatása alapján, ÁSZ szerkesztés

Látható, hogy 2020. és 2022. között a legnagyobb összegű támogatás köznevelési célokra érkezett a településekhez, de a **legnagyobb mértékben a közutak fenntartására nyújtott támogatások összege emelkedett** nominális értékben (116,4%-kal). A köznevelésre juttatott támogatások 13,5 %-kal, és a szociális étkeztetés támogatása 1,0 %-kal nőtt.

A támogatások összegének növekedését összehasonlítva a kapcsolódó fajlagos támogatási összegek változásával az állapítható meg, hogy a **közutak fenntartása** feladat esetében 2020. és 2022. között a támogatás összege nagyobb arányban nőtt (116,4%-kal), mint a fajlagos összeg (3,1% a 10 ezer és 40 ezer fő közötti, és 3,5% 10 ezer fő alatti településeken). Ennek oka, hogy 2020-ban több önkormányzat nem részesült a közutak fenntartására támogatásban, mert a beszámítás mértéke meghaladta a támogatás mértékét. Azon települések közül, amelyek a beszámítás miatt nem részesültek támogatásban, négy az 1. klaszterhez, egy-egy a 2. és 3. klaszterhez tartozik. A közutak fenntartása támogatás összegében 2021-ről 2022-re kismértékű csökkenés figyelhető meg a fajlagos összeg stagnálása ellenére, amely azzal függ össze, hogy a támogatásnál figyelembe veszik a tárgyévet megelőző 2. év működési kiadásait is.

A **köznevelés és a szociális étkeztetés feladatoknál** a támogatás összegét a fajlagos összeg mellett a létszám adatok (gyermeklétszám, pedagógusok száma, ellátottak száma) is meghatározzák.

2020-2022. között mintegy 5%-kal csökkent a **gyermeklétszám**, míg a pedagógusok száma lényegében stagnált (1%-os csökkenés). A 15 településnél ennek ellenére a fajlagos támogatási összegek növekedése következtében a köznevelési támogatás összege 13,5%-kal emelkedett.

A szociális étkeztetésre juttatott támogatás összege mindössze 1,0 %-kal emelkedett 2020-2022. között, miközben a feladathoz kapcsolódó támogatások fajlagos összege 3,7%-kal növekedett, amiben nincs benne a 2022-től járó kiegészítő támogatás (ezt az önkormányzatok a települési önkormányzatok működésének támogatása jogcímen kapták meg.) A különbséget az okozza, hogy **az ellátottak száma** 2020-2022. között mintegy 3%-kal csökkent a kiválasztott járasszékhelyek összességében (szemben az országos adattal, ami 5,9%-os növekedést jelez).

5.3.5. A kiválasztott feladatok ellátásának forrásszükséglete, az állami támogatási arány alakulása³²

A három vizsgált feladat összes önkormányzati működési támogatáson belüli arányát mutatja be a 13. sz. táblázat. Az adatok azt mutatják, hogy az összes költségvetési támogatáson belül a mintában egy-egy klaszter önkormányzatai milyen arányban fordítanak forrásokat egy közfeladat ellátására.

13.sz. táblázat

A három vizsgált feladat összes központi költségvetési támogatáson belüli aránya (%)

	15 önkormányzat átlaga	1. klaszter átlaga	2. klaszter átlaga	3. klaszter átlaga
2020 - Közutak fenntartása	1,6%	1,8%	1,1%	2,0%
2021 - Közutak fenntartása	1,6%	1,7%	1,3%	1,8%
2022 - Közutak fenntartása	1,4%	1,5%	1,1%	1,6%
2020 - Szociális étkeztetés	1,3%	0,9%	1,6%	1,5%
2021 - Szociális étkeztetés	1,1%	0,6%	1,4%	1,3%
2022 - Szociális étkeztetés	1,0%	0,5%	1,2%	1,2%
2020 - Köznevelés	24,8%	34,5%	24,5%	15,2%
2021 - Köznevelés	21,7%	26,9%	23,1%	15,1%
2022 - Köznevelés	19,0%	24,0%	20,1%	13,0%

Forrás: az önkormányzatok adatszolgáltatása és költségvetési beszámolóik alapján, ÁSZ szerkesztés

Látható, hogy a **legnagyobb jelentőséggel a köznevelésre biztosított támogatások bírnak** (mintegy 20-25% közötti aránnyal), míg a szociális étkeztetésre és közutak fenntartására juttatott források az összes önkormányzati működési támogatáson belül mindössze 1-2% közötti arányt képviselnek. Összességében a 2020-2022. közötti években egyre kisebb arányban használták fel a támogatásokat a kiválasztott feladatokra.

Az egyes klasztereket tekintetében a közutak fenntartása feladatnak a 3. klaszternél, a szociális étkeztetésnek a 2. klaszternél, míg a köznevelésnek az 1. klaszternél van a legnagyobb súlya. A szociális étkeztetésre fordított támogatások aránya az önkormányzatok összes támogatásán belül a rosszabb mutatókkal rendelkező klaszterek esetében magasabb. Ezzel szemben az óvodaműködtetésre arányaiban a legjobb mutatókkal rendelkező klaszterben fordítják a legtöbb támogatást, annak ellenére, hogy nem ebben a klaszterben a legmagasabb óvodások aránya. Ebből adódóan 2020-ban az 1. klaszterbe tartozó önkormányzatok költségvetésük arányában 78,2 százalékkal többet fordítottak egy óvodai férőhely fenntartására, mint a 2. klaszterbe tartozó önkormányzatok. A bemutatott változások hatására ez a különbség 66,2 százalékra mérséklődött, de még mindig igen jelentős maradt. Mindez azt mutatja, hogy az óvodai ellátásra saját bevételeikből magasabb támogatást nyújtó

³² A támogatásokra vonatkozó adatok (Településüzemeltetés - közutak támogatása, A települési önkormányzatok egyes köznevelési feladatainak támogatása, Szociális étkeztetés) az egyes önkormányzatok által készített elszámolás felmérés "eredmény melléklet" fejezetéből származnak. A költségvetési kiadásokra (Költségvetési kiadások oszlop), működési kiadásra (K1-K5 kiadás oszlop), költségvetési bevételekre (Költségvetési bevételek oszlop), működési bevételre (Működési bevételek oszlop) és az ellátási díjbevételekre (Ellátási díjak oszlop) vonatkozó adatok az önkormányzatok által összeállított éves költségvetési beszámoló adataiból származnak. A köznevelési feladat esetén a 091110, 091120, 091130 és a 091140 kormányzati funkciókon, a szociális étkeztetési feladatnál a 107051 és a 107050 kormányzati funkciókon, míg a közutak fenntartása feladatnál a 045120 és a 045160 kormányzati funkciókon elszámolt, érintett bevételeket/kiadásokat vettük figyelembe.

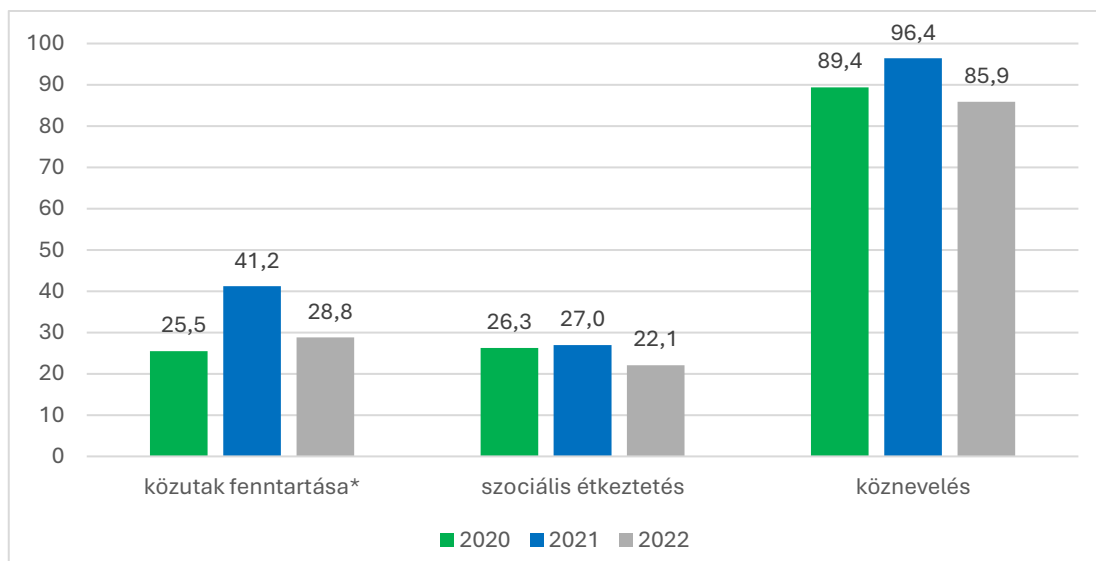

önkormányzatoknak nagyobb mozgástere volt arra, hogy a központi költségvetési támogatás reálértékének csökkenését ne kompenzálják saját bevételeikből, mivel az ellátás megfelelő színvonalát a korábbinál alacsonyabb finanszírozás mellett is fenn tudták tartani.

A korábbiakban bemutattuk, hogy az önkormányzatok kötelező feladatainak ellátásának forrásigényét meghatározó tényezők, egyebek közt az árak és a bérek nagymértékben emelkedtek. Ezzel szemben a támogatásokhoz kapcsolódó *fajlagos összegek* csak csekély mértékben változtak. A három vizsgált önkormányzati feladatnál **a támogatások összes kiadásán belüli arányát** mutatja be a 11. sz. ábra. (Az egyes feladatok *állami támogatási aránya* alatt azt értjük, hogy az adott feladathoz kapcsolódó összes kiadás hány százaléka teljesült költségvetési támogatásból.)

11.sz. ábra

A három vizsgált önkormányzati feladat állami támogatási aránya 2020-2022. között (%)

Forrás: az önkormányzatok adatszolgáltatása és költségvetési beszámolóik alapján, ÁSZ szerkesztés. *2020-ban a közutak fenntartása esetében a beszámítás nélküli támogatást is figyelembe véve az állami támogatási arány 58,0%.³³

Mindhárom közfeladat esetében csökkent az állami támogatási arány mértéke 2020-2022. között. Ez annak ellenére következett be, hogy ezeknél a feladatoknál is nőtt a fajlagos támogatási összeg ugyanezen időszakban, de nem olyan mértékben, ahogyan a kiadások alakulását meghatározó árak növekedtek. A fajlagos összegek 2022. évi Kvtv-ben történő tervezése, meghatározása során még nem tudták figyelembe venni a 2022-ben jelentősen megemelkedett kiadásokat.

A legnagyobb mértékben a közutak fenntartása feladat állami támogatási aránya csökkent (2020. évben a beszámítás nélküli támogatást is figyelembe véve), 58,0%-ról 28,8%-ra, 29,2 százalékponttal, a szociális étkeztetés esetében 4,2 százalékpontos volt a mérséklődés, míg a köznevelés feladatnál 3,5 százalékpontos. A kapcsolódó kiadások jelentősen nőttek (nagyobb mértékben, mint az állami támogatások összege, ezáltal a támogatási arányokban bekövetkező csökkenést okozva), pl. az utak termelőiár indexe mintegy 39%-kal emelkedett, míg az élelmiszerárak több mint 40%-kal lettek 2020-2022. között magasabbak, de az energiaárak és a bérek is jelentősen emelkedtek. Különösen nagymértékű a változás 2021-2022. között.

³³ A közutak fenntartása feladat támogatása esetében 2020. évben a beszámítás nélküli támogatás figyelembevételének oka, hogy ezáltal összehasonlíthatóvá válik a három év.

Megvizsgáltuk az egyes feladatoknál azt is, hogy (az adott feladathoz kapcsolódó kormányzati funkciókon elszámolt) *költségvetési bevételeket* is figyelembe véve³⁴ hogyan alakul a **közfeladatok finanszírozása** (hány százaléka származik összesítve a támogatásból és a kiválasztott kormányzati funkció költségvetési bevételeiből). Így már kedvezőbb értékek tapasztalhatók, elsősorban a közutak fenntartása és a szociális étkeztetés feladatok esetében, a köznevelés feladatnál azonban nem látható számottevő különbség. A közutak fenntartása feladat esetében 2020-2022. között rendre 183,2%, 52,9% és 38,4% a két bevételi kategória által biztosított **fedezettség**. A 2020. évi érték (183,2%) egy egyszeri tétel eredménye (Nagykőrös 1 Mrd Ft feletti pályázati forrásból származó, útépitésre és felújításra vonatkozó támogatása növeli az értéket), ami nélkül 65,8% lenne a közfeladatok finanszírozási aránya a támogatásokból és a feladathoz kapcsolódó bevételekből. A szociális étkeztetési feladatnál a legjelentősebbek a különbségek, mintegy 50 százalékponttal kedvezőbbek az értékek (75,8%, 82,7%, 65,5% 2020-2022. között). Ennek oka, hogy ennél a feladatnál jelenik meg a legjelentősebb költségvetési bevétel a feladat ellátásának körülményei (ellátási díjbevétel, amely a térítési díjat fizetők által befizetett összegből áll) miatt. A köznevelési feladat esetében 90,5%, 97,0%, 87,8% a két bevételfajtából biztosított fedezettség a három évben, de ebből nem bír jelentős relevanciával a költségvetési bevételek súlya, ami 0,6-1,9 százalékpont közötti értékű volt az elemzett időszakban.

5.3.6. A közutak fenntartásának támogatása

A közutak átlagos hosszának, annak változásának és a közutak fenntartására nyújtott támogatás összegének alakulását mutatja be a 14. sz. táblázat az egyes önkormányzatoknál.

14.sz. táblázat

A közutak hosszának és a támogatás összegének változása az egyes önkormányzatoknál³⁵

	Közutak átlagos hossza (km)	Közutak hosszának változása (2020-2022., %)	Támogatás összegének változása (2020-2022., %)*	Az egy km-re eső támogatás összegének reálérték-változása 2020-2022. közt (%)*
<i>Tokaj</i>	22,9	10,4	14,3	-20,8
<i>Nyíradony</i>	37,5	0,0	3,8	-20,5
<i>Szécsény</i>	38,8	0,0	3,5	-20,8
<i>Bácsalmás</i>	49,9	0,0	3,5	-20,8
<i>Heves</i>	50,6	0,0	3,0	-21,3
<i>Sárbogárd</i>	64,5	0,0	-7,7	-32
<i>Balmazújváros</i>	79,6	4,8	3,1	-25,9
<i>Tiszafüred</i>	97,8	0,0	5,3	-19
<i>Nagykőrös</i>	121,9	3,2	2,1	-25,3

Forrás: az önkormányzatok adatszolgáltatása és költségvetési beszámolóik alapján, ÁSZ szerkesztés. *A táblázatból hiányzó önkormányzatok nem részesültek 2020-ban támogatásban.

A számításhoz használt árindex 24,3%.

³⁴A *költségvetési bevétel* az elemzett közfeladatoknál az elemzésben tartalmazza az adott kormányzati funkcióhoz tartozó – éves költségvetési beszámoló 11i. úrlapján kimutatott - működési és felhalmozási célú államháztartáson belüli támogatásokat, a működési és felhalmozási bevételeket, valamint a működési és felhalmozási célú átvett pénzeszközöket.

Egyéb bevételek: az önkormányzat saját bevételei. Az egyes feladatok állami támogatási aránya alatt azt értjük, hogy az adott feladathoz kapcsolódó összes kiadás hány százaléka teljesült *költségvetési támogatásból*.

³⁵ A táblázatban az egyes városok színezése a klaszterek szerint történt (1. klaszter – halványszürke, 2. klaszter – szürke, 3. klaszter – sötétszürke).

Az egyes önkormányzatok között a közutak hossza tekintetében jelentős különbségek tapasztalhatók, mivel az úthálózat hossza alapvetően a település területével van összefüggésben. Az utak átlagos hossza és a támogatások összege közötti kismértékű eltérések oka, hogy egyes települések 10 001 fő lakosságszám alattiak, míg a települések egy másik csoportja 10 001-40 000 fő közötti, ami miatt a támogatási összegek eltérnek.

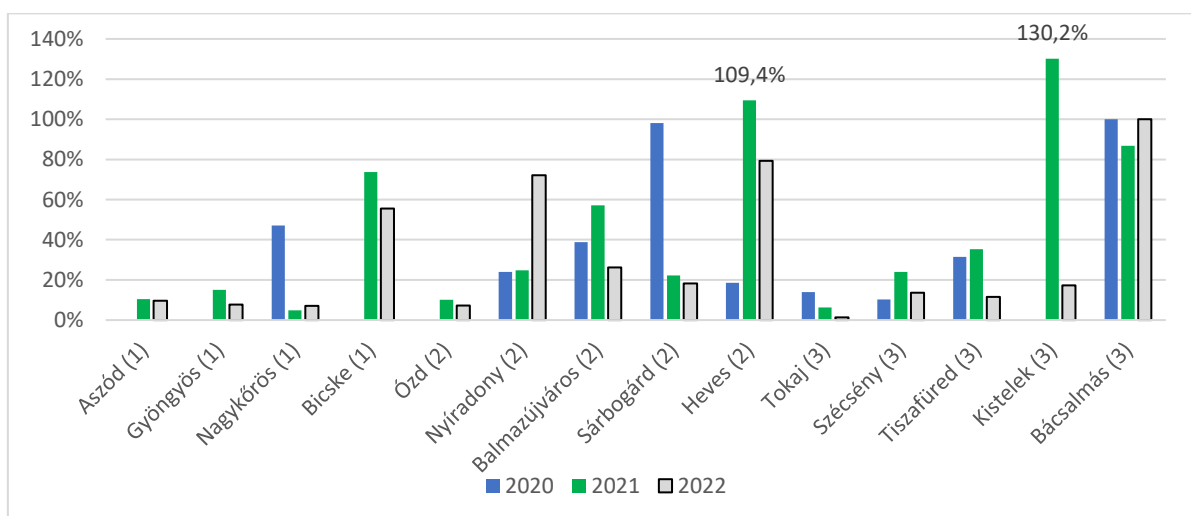
A 15 önkormányzat közül hat önkormányzat 2020-ban nem részesült közútfenntartási támogatásban, amelynek oka, hogy a beszámítás mértéke meghaladta a településüzemeltetési támogatás mértékét (Ezek: Aszód, Gyöngyös, Bicske, Ózd, Kistelek és Mosonmagyaróvár. A táblázatban ezen települések esetében 2020-2022. közötti változásra vonatkozó adat nem szerepel). Azon települések közül, **amelyek nem részesültek közútfenntartási támogatásban** 2020-ban, négy az 1. klaszterbe, míg egy a 2. klaszterbe és egy település a 3. klaszterbe tartozik, ugyanakkor ezek **adóerő-képessége viszonylag magas volt**. Azon önkormányzatoknál, amelyek 2020-2022. között minden évben részesültek támogatásban, nominálisan 2,1-14,3% közötti mértékben növekedtek a támogatások, ugyanakkor reálértékben mindenhol csökkenés volt tapasztalható.

A növekedés mértékét tekintve kiemelkedik **Tokaj** 14,3%-kal, ennek oka a támogatás fajlagos összegének 3,5%-os emelkedése mellett a belterületi utak hosszának 10,4%-os növekedése. 2020-2022. között egy település esetében csökkenő támogatási összeg látható (**Sárbogárd**, -7,7%), ennek oka, hogy a támogatás összegének meghatározásakor figyelembe vették a tárgyévvel megelőző 2. év működési kiadásait, amely alacsony volumenű volt. Hasonló okból csökkent 2021-ről 2022-re **Nagykőrös** esetében a támogatás összege.

Az önkormányzatok kötelező feladatainak ellátását meghatározó tényezők változásának bemutatásánál láthattuk, hogy az útépitési költségek jelentősen emelkedtek, emellett a feladatnak nagy élőmunkaereje van (elsősorban a karbantartásnak) és a bruttó bérek is nőttek 2020-2022. között. Az üzemanyagok árváltozása is hatással volt a feladatellátásra. A közutak fenntartása feladat esetében az állami támogatási arány alakulását az egyes önkormányzatoknál a 12. sz. ábra mutatja be, klaszterek szerinti csoportosításban, a klasztereken belül a 2020-2022. közötti átlagos arány szerinti növekvő sorrendben.

12.sz. ábra

A közutak fenntartása feladat esetében az állami támogatási arány alakulása (%)

Forrás: az önkormányzatok adatszolgáltatása és költségvetési beszámolóik alapján, ÁSZ szerkesztés

Több település esetében is (amelyek elsősorban az 1. klaszterhez tartoznak, de a 2. és 3. klaszterből is érintett egy-egy település) kifejezetten **alacsony** (10% körüli, vagy az alatti) értékek láthatók az állami támogatási aránynál. Ezeknél a településeknél mindhárom évben a **beruházásokra és felújításokra fordították a legtöbb forrást**, amelyek más pályázati forrásból vagy saját erőből megvalósított projektek voltak. Ezzel szemben több településnél 100%-ot megközelítő, vagy azt elérő arányt látunk, amely azt jelzi, hogy a települések az éves beszámoló adatai alapján nem fordítottak többet a közutak fenntartására, mint amennyi támogatást arra kaptak. Ezen települések a 2. és 3. klaszterhez tartoznak.

Két esetben is látható az ábrán 100% fölötti arány (egy a 2. klaszterhez, egy a 3. klaszterhez tartozik), amelynek oka, hogy a mindenkori Kvtv.-ben foglaltak szerint, ezen támogatások az igazgatással, településüzemeltetéssel és egyéb önkormányzati feladatokkal kapcsolatos kiadásokra használhatók fel, így a le nem fedett támogatást, egyéb, igazgatással, településüzemeltetéssel és egyéb önkormányzati feladatokkal kapcsolatos kiadásokkal szemben számolták el.

A **működési kiadások arányát** tekintve az összes kiadáson belül a 15 település tekintetében átlagosan kb. 40%-os az érték. Ez összehasonlítva a másik két feladattal alacsonyabb, aminek oka, hogy a közutak fenntartásához kapcsolódó feladat esetében a legmagasabb a beruházások és felújítások igénye. Az egyes klaszterek között nem tapasztalható számottevő különbség.

Az 1. klaszterbe tartozó települések esetében volt a legalacsonyabb **a támogatások aránya** 2020-2022. között, átlagosan 16,2%-kal, ezzel szemben a 2. klaszter átlaga 40,4%, míg a 3. klaszteré 38,8%. Az 1. klaszterbe tartozó települések azok, amelyek a legtöbb saját forrással ki tudták egészíteni a támogatást.

A feladatellátást meghatározó kiadások elsősorban 2022-ben nőttek (energiaárak, utak termelői árindexének növekedése), ezzel egyidejűleg **az állami támogatási arány is csökkent**, az elemzett időszak alatt **átlagosan 29,2 százalékponttal**. Az egyes klaszterek átlagát tekintve az 1. és 3. klaszter esetében csökkent az állami támogatási arány, ugyanakkor a 2. klaszternél – a leggyengébb mutatókkal rendelkező klaszternél - kismértékben emelkedett.

5.3.7. A köznevelési feladatok ellátásának támogatása

A köznevelési feladatok ellátásának támogatása az önkormányzatok óvodaműködtetési, pedagógusbérrrel, pedagógusok minősítéséből adódó többletkiadásokkal, nemzetiségi pótlékkal, nevelőmunkát közvetlenül segítők bérével, gyermekek utazásával és diabétesz ellátási pótlékkal kapcsolatos kiadásaihoz jár. Ezen támogatások létszámhoz kötöttek. Az óvodások átlagos számát, annak változásának és a köznevelési támogatás összegének alakulását mutatja be a 15. sz. táblázat az egyes önkormányzatoknál.

Az óvodások átlagos száma, annak változása és a támogatás összegének változása az egyes önkormányzatoknál

	Óvodások átlagos száma 2020-2022. (fő)	Óvodások számának változása (2020-2022., %)	Támogatás összegének változása (2020- 2022., %)	Az egy óvodásra jutó támogatás összegének reálérték- változása 2020- 2022. közt (%)
Szécsény	29,2	-7,7	11,1	-4,0
Tokaj	134,9	-12,5	5,0	-4,3
Tiszafüred	136,8	-16,7	5,5	2,3
Nyíradony	173,5	-7,5	11,4	-3,8
Aszód	219,0	-0,5	17,9	-5,9
Bácsalmás	223,9	-0,3	18,2	-5,8
Kistelek	260,7	-6,9	10,8	-5,3
Heves	369,7	-2,8	16,2	-4,8
Bicske	375,6	-6,6	11,8	-4,6
Sárbogárd	450,3	-3,2	14,8	-5,7
Balmazújváros	536,9	-5,5	14,7	-2,8
Nagykőrös	582,5	-2,5	14,6	-6,8
Gyöngyös	861,7	-6,5	11,8	-4,7
Mosonmagyaróvár	989,6	-5,1	16,4	-1,7
Ózd	1 145,7	-4,7	11,7	-7,1

Forrás: az önkormányzatok adatszolgáltatása és költségvetési beszámolóik alapján, ÁSZ szerkesztés

A figyelembe vett **gyermeklétszám mind a 15 önkormányzat esetében csökkent**, a csökkenés mértéke 0,3-16,7% közötti volt. A települések klaszterek szerinti megoszlása alapján az 1. és 2. klaszterbe tartozó települések esetén mintegy 5%-os volt a csökkenés mértéke, míg a 3. klaszter esetén közel 10%-os. (Az öt kiválasztott 2. klaszterbe tartozó település adatai eltérnek az összes járasszékhely alapján képzett 2. klaszterétől, mert utóbbiban a gyermeklétszám növekedett az elemzett időszakban).

Az egyes önkormányzatok **köznevelési támogatásainak nominális értéke a 15 önkormányzatnál 5,0-18,2% közötti arányban nőtt** 2020. és 2022. között, ugyanakkor **reálértékben** – egy kivétellel (Tiszafüred, ahol a legnagyobb mértékben csökkent a gyermeklétszám, de a támogatás nominális összege nőtt a fajlagos összeg emelkedése következtében) – **csökkent** a magas infláció következtében. A települések mintegy egyharmadánál 2021. és 2022. között csökkent az összes támogatás összege, ennek oka, hogy ezeken a településeken csökkent a leginkább a gyermeklétszám és az óvodapedagógusok száma.

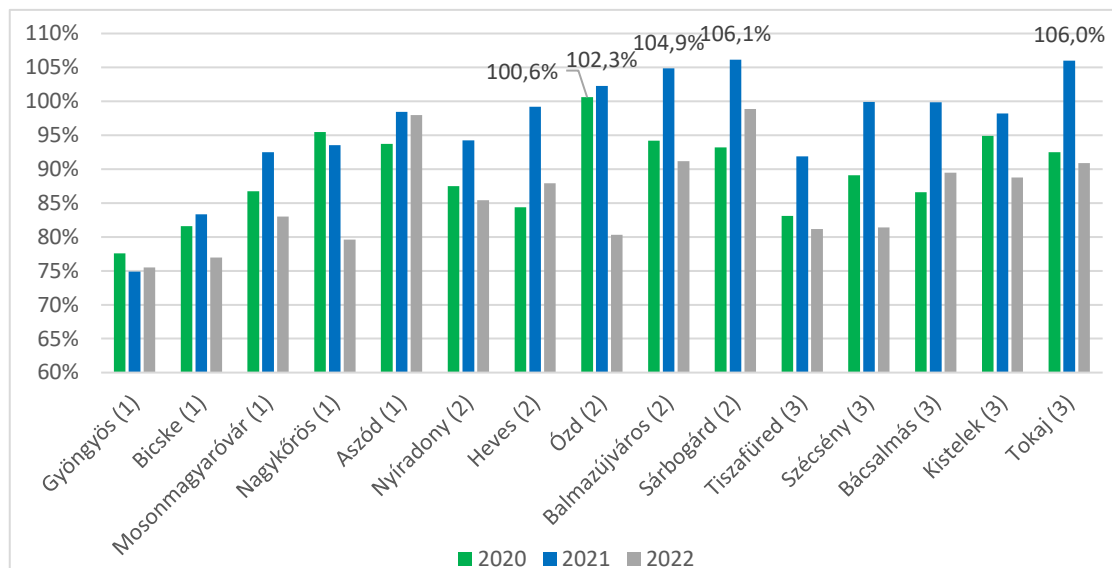
A pedagógusok létszáma a gyermeklétszámhoz hasonlóan mind a 15 önkormányzat esetében csökkent, a csökkenés mértéke 0,5-14,7% közötti volt. A 1. klaszter esetében a gyermeklétszámnál kisebb, 3,4%, a 2. klaszterben 5,1%, míg a 3. klaszterben 8,3% volt a csökkenés mértéke. Az egyes települések tekintetében is hasonló mértékű változások mentek végbe a gyermeklétszám és az óvodapedagógusok száma terén.

Az önkormányzatok kötelező feladatainak ellátását meghatározó tényezők változásának bemutatásánál láthattuk, hogy a bruttó bérek, az energiaárak, az élelmiszerárak emelkedtek, az óvodapedagógusok száma pedig stagnált, ami a fajlagos kiadások emelkedését jelenti az

elemzett időszakban. Az állami támogatási arány alakulását az egyes önkormányzatoknál a 13. sz. ábra mutatja be, az elemzett települések klaszterek szerinti csoportosításában, a klasztereken belül a 2020-2022. közötti átlagos arány szerinti növekvő sorrendben.

13.sz. ábra

Az állami támogatási arány alakulása a köznevelés feladat esetében (%)

Forrás: az önkormányzatok adatszolgáltatása és költségvetési beszámolóik alapján, ÁSZ szerkesztés

A három kiválasztott önkormányzati feladat közül ennél a feladatnál a legkedvezőbbek az értékek. A legtöbb önkormányzat esetében 85% fölöttiek. Öt esetben (amelyből négy a 2. klaszterhez, tartozik—100% fölötti arány tapasztalható. ennek oka, hogy az érintett **önkormányzatok a le nem fedett támogatási összeget** a mindenkor Kvtv. előírásainak megfelelően (a korábban ismertetettek szerint) **a gyermekétkeztetéshez kapcsolódó kiadásokra** is el tudták számolni.

Az önkormányzatok közül **Gyöngyös** óvodáinak állami támogatási aránya jóval alacsonyabb, mint a többi járasszékhelyé. Ennek oka, hogy több felújítás és karbantartás is megvalósult az érintett település esetében, amely a kapcsolódó kormányzati funkciókon került elszámolásra, ezzel csökkentve az állami támogatási arányt.

Jelentős a különbség az önkormányzatok között az **egy óvodásra jutó költségvetési kiadások mértéke** között. Az önkormányzatok közötti különbség klaszterszinten is megmutatkozik (az egy óvodásra jutó költségvetési kiadás 2020-2022. közötti átlaga az 1. klaszterben 859 ezer Ft, a 2. klaszterben 765 ezer Ft, a 3. klaszterben 814 ezer Ft volt). Vagyis a legjobb mutatókkal rendelkező klaszterbe tartozó településeket átlagosan mintegy 12%-kal magasabb kiadások jellemezték, mint a 2. klaszterhez tartozó településeket. Az óvodások száma és az egy óvodásra jutó költségvetési kiadások között nem azonosítható összefüggés, vagyis mérethatékonysági szempontok nem indokolják a magasabb/alacsonyabb mértékű kiadásokat.

Az egyes önkormányzatok esetében a közneveléshez kapcsolódó **működési kiadások arányát** tekintve az összes köznevelési kiadáson belül a legtöbb település esetében **97% fölötti az arány**, minimális a működési kiadásokon kívüli kiadások (beruházások, felújítások) aránya. Az adatok alapján működési kiadásokon felül beruházásokra és felújításokra elsősorban azon településeknek volt lehetőségük, amelyek az 1. klaszterhez tartoznak.

Az 1. klaszterhez tartozó településeken a legalacsonyabb az állami támogatási arány (86,1% a 2020-2022. közötti klaszterátlag), amiből arra is lehet következtetni, hogy az 1. klaszterhez

tartozó öt településnek az összes kiadás **teljesítéséhez nagyobb arányban kellett kiegészítenie a támogatásokat saját bevétellel**. A 2. klaszter esetében a klaszterátlag 94,0%, vagyis itt a legmagasabb.

Az összes elemzett település vonatkozásában az állami támogatási arány 2020-ról 2021-re 89,4%-ról 96,4%-ra növekedett, azonban 2021-ről 2022-re 96,4%-ról 85,9%-ra csökkent, 10,5 százalékponttal. Az önkormányzatok kötelező feladatainak ellátását meghatározó tényezők változásának bemutatásánál látható volt, hogy elsősorban 2022-ben nőttek meg a kiadások (energiaárak, élelmiszerárak nagymértékű növekedése).

5.3.8. A szociális étkeztetés támogatása

Az elemzett időszakban a 15 önkormányzat közül hét önkormányzat látta el a szociális étkeztetési feladatokat önálló feladatellátás keretében, míg nyolc önkormányzat társulási formában³⁶ biztosította a szolgáltatást. A támogatás mértéke mintegy 10%-kal magasabb a társulás által történő feladatellátás esetén. A települési önkormányzatok egyes szociális és gyermekjóléti feladatainak támogatásából juttatható forrás a szociális étkeztetés jogcím kiadásaira. A támogatás az önkormányzatot a szociális étkeztetésben ellátottak száma szerint illeti meg. Az ellátottak átlagos számát, annak változásának és a szociális étkeztetésre nyújtott támogatás összegének alakulását mutatja be a 16. sz. táblázat az egyes önkormányzatoknál.

16.sz. táblázat

Az ellátottak átlagos száma, annak változása és a támogatás összegének változása az egyes önkormányzatoknál

	Ellátottak átlagos száma, 2020-2022. (fő)	Ellátottak számának változása (2020-2022., %)	Támogatás összegének változása (2020-2022., %)	Az egy ellátottra jutó támogatás összegének reálérték-változása 2020-2022. közt (%)
Nagykőrös	54,0	-25,8	-23,0	-20,6
Bicske	58,7	-4,9	-1,4	-20,6
Szécsény	74,7	70,7	77,1	-20,6
Aszód	77,0	11,1	15,7	-20,2
Tokaj	94,0	-1,1	2,7	-20,6
Kistelek	128,0	-3,8	-0,2	-20,6
Bácsalmás	133,7	-12,3	-9,0	-20,6
Gyöngyös	164,0	-19,6	-16,6	-20,6
Sárbogárd	213,3	0,9	4,7	-20,6
Balmazújváros	319,3	-9,5	-6,1	-20,6
Tiszafüred	359,0	-7,9	-4,5	-20,6
Ózd	385,0	2,8	6,7	-20,6
Mosonmagyaróvár	449,3	-2,4	1,3	-20,6
Nyíradony	479,7	-1,6	2,0	-20,6

Forrás: az önkormányzatok adatszolgáltatása és költségvetési beszámolóik alapján, ÁSZ szerkesztés (Hevesnél 2020. és 2021-ben egyházi fenntartású intézmény látta el a feladatot, nem szerepel a táblázatban.)

³⁶ Az önkormányzatok a Möt. 87. §-a szerint megállapodhatnak abban, hogy egy vagy több önkormányzati feladat hatékonyabb, célszerűbb ellátására társulást hoznak létre. A társulásban résztvevő önkormányzatok a társult feladatok ellátása alapján részesülnek támogatásban és különböző mértékben járulnak hozzá az éves költségvetéshez.

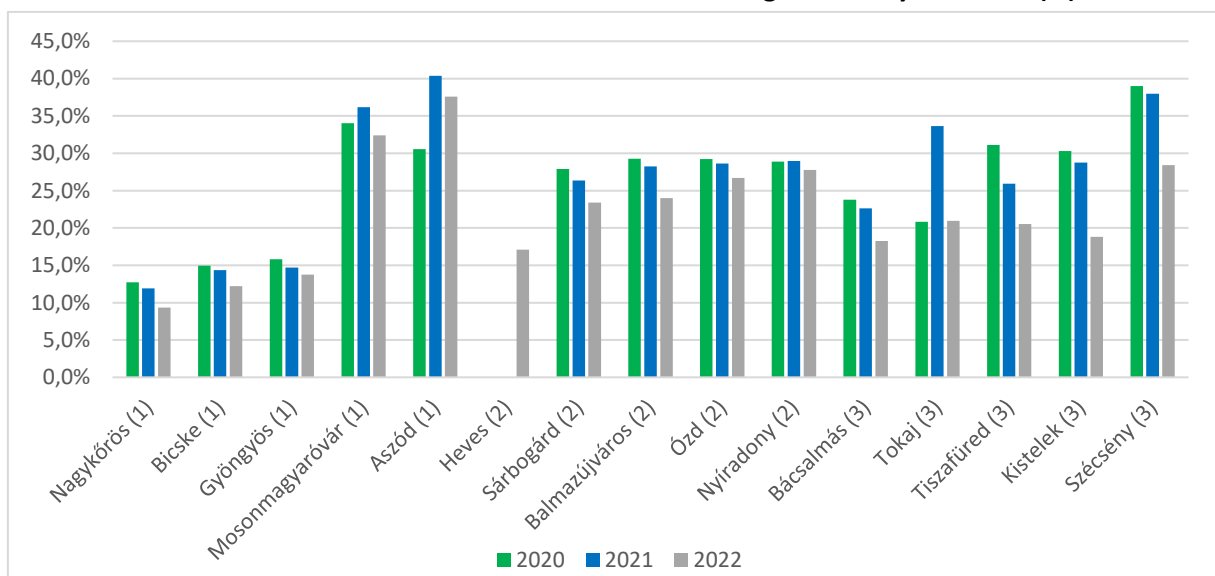
Az ellátottak száma az elemzett időszakban 15-ből 10 önkormányzat esetében csökkent, négy esetben nőtt, egynél csak 2022-ben látták el a feladatot. Az ellátottak számának változása terén nem tapasztalható klaszterspecifikus jelenség, az ellátottak számának csökkenése és növekedése is vegyesen oszlik meg a klaszterek között. Az ellátottak számának csökkenése mögötti ok jellemzően az elhalálozás, bentlakásos intézménybe költözés vagy a hozzátartozók általi átvállalás volt egyes települések éves beszámolóí alapján.

Az egyes önkormányzatok támogatásainak nominális összege -23,0-77,1% közötti mértékben változott (és reálértékben is csökkent). Az ellátottak száma 3-4 százalékponttal nagyobb mértékben csökkent, mint az egy településnek juttatott összes támogatás összege, aminek oka a fajlagos összeg emelkedése.

A szociális étkeztetés feladat esetében az állami támogatási arány alakulását az egyes önkormányzatoknál a 14. sz. ábra mutatja be, klaszterek szerinti csoportosításban, a klasztereken belül a 2020-2022. közötti átlagos arány szerinti növekvő sorrendben. Az elemzett időszakban a bruttó bérek emelkedése mellett nagymértékben nőttek az élelmiszerárak is. Emellett az energia- és üzemanyagárak emelkedése is befolyásolta a kiadásokat, ami a működési költségek növekedésére volt hatással.

14.sz. ábra

A szociális étkeztetés feladat esetében az állami támogatási arány alakulása (%)

Forrás: az önkormányzatok adatszolgáltatása és költségvetési beszámolóik alapján, ÁSZ szerkesztés (Hevesnél 2020. és 2021-ben egyházi fenntartású intézmény látta el a feladatot)

A szociális étkeztetés terén a legalacsonyabb az állami támogatási arány mértéke a három kiválasztott feladat közül és a kiválasztott települések kétharmadánál 2020-2022. között az állami támogatási arányban trendszerű csökkenés figyelhető meg³⁷. A 2021. évi kiugró érték oka több településen, hogy ebben az évben a támogatás összegének növekedése mellett csökkent a kapcsolódó költségvetési kiadások összege (elsősorban a dologi kiadások, összhangban az ellátottak számának csökkenésével). 2022-ben a költségvetési kiadások már

³⁷ Az egyedüli kivétel Aszód, ahol 7 százalékponttal nőtt az állami támogatási arány 2020-ról 2022-re, 2021-hez mérten ugyanakkor Aszód esetében is csökkenés tapasztalható. Ennek oka, hogy az ellátottak számának mintegy 10%-os növekedése miatt a támogatás összege emelkedett, emellett a kapcsolódó költségvetési kiadások kismértékben csökkentek, így az állami támogatási arány kedvezőbb lett.

emelkedtek az ellátottak számának csökkenése ellenére, a kapcsolódó költségek (energia és élelmiszerárak) jelentős növekedése következtében.

A költségvetési kiadásokon belül az egyes önkormányzatok esetében a szociális érkeztetéssel kapcsolatos **működési kiadások aránya minden település esetében 97% fölötti**, hat önkormányzat esetében a 100%-ot is eléri, vagyis minimális a működési kiadásokon kívüli kiadások (beruházások, felújítások) aránya az önkormányzatok éves költségvetési beszámolója szerint.

Az egyes klasztereket tekintve az tapasztalható – az előző két feladathoz hasonlóan –, hogy az 1. klaszter esetében volt a legalacsonyabb az állami támogatás aránya a közfeladat kiadásain belül. Az állami támogatási arány vonatkozásában az 1., illetve a 2. és 3. klaszter átlagos értékei között nem volt olyan nagyságrendű különbség a szociális érkeztetés terén, mint a közútfenntartás és a köznevelés feladatoknál, a 2. és 3. klaszter 2020-2022. közötti átlaga közel azonos (25,4% és 26,7%) volt. Az egy **ellátottra jutó kiadások** terén az látható, hogy az egyes önkormányzatok adatai az átlag körül szóródnak, **az 1. klaszter esetében láthatóak az átlagot jelentősebben meghaladó értékek**. Jellemző, hogy azon települések esetében volt magasabb az egy ellátottra jutó kiadások értéke, ahol átlagon felüli mértékű volt a személyi juttatások aránya. A legalacsonyabb egy ellátottra jutó kiadások a 2. klasztert jellemezték.

Az elemzett időszak alatt az állami támogatási arány átlagosan, a 15 önkormányzat esetében 2020-ról 2021-re minimálisan növekedett 26,3%-ról 27,0%-ra, azonban 2021-ről 2022-re ellentétes irányú, nagyobb mértékű változás következett be (27,0%-ról 22,1%-ra csökkent, 4,9 százalékponttal). A feladatellátást meghatározó kiadások legnagyobb mértékben 2022-ben nőttek, ezzel egyidejűleg azonban ebben az évben az állami támogatási arány lecsökkent. Összességében az elemzett időszakban az önkormányzatok mindhárom klasztere esetében csökkent az állami támogatási arány mértéke, ugyanakkor ez a csökkenés az 1. klaszter településeinél kisebb mértékű volt (0,5 százalékpont), míg a 2. és 3. klaszternél 5,0, illetve 7,6 százalékpont, ezzel 2022-re az állami támogatási arányok az egyes klaszterek között közel azonos mértékűek lettek.

MELLÉKLETEK

1. sz. melléklet

A klaszterek képzéséhez használt mutatók

Ssz.	Mutató neve	Elemzett időszak	Számítási mód
1.	Óvodáskorúak aránya a lakosságon belül	évente	Óvodáskorúak száma / Település lakossága
2.	Ellátásban részesülők aránya a lakosságon belül	évente	Ellátásban részesülők száma / Település lakossága
3.	Nyilvántartott álláskeresők aránya a 15-64 éves lakosságon belül	évente	Nyilvántartott álláskeresők száma / Település 15-64 év közötti lakosainak száma
4.	HIPA aránya az összes bevételen belül	évente	HIPA bevételek / (HIPA bevételek + Egyéb helyi adóbevételek + termőföld bérbeadásából származó jövedelem utáni személyi jövedelemadó + Központi költségvetés támogatásai)*
5.	Egyéb helyi adóbevételek aránya az összes bevételen belül	évente	Egyéb helyi adóbevételek / (HIPA bevételek + Egyéb helyi adóbevételek + termőföld bérbeadásából származó jövedelem utáni személyi jövedelemadó + Központi költségvetés támogatásai)
6.	Központi költségvetési támogatások aránya az összes bevételen belül	évente	Központi költségvetési támogatásai / (HIPA bevételek + Egyéb helyi adóbevételek + termőföld bérbeadásából származó jövedelem utáni személyi jövedelemadó + Központi költségvetés támogatásai)

Forrás: KSH adatszolgáltatás, KSH Tájékoztatói adatbázisának az Éves településstatisztikai adatok 2022-es településszerkezetben elnevezésű adatbázisából lekérdezett adatok, Önkormányzatok 2020-2022. évi költségvetési beszámolóit a MÁK adatbázisból alapján, ÁSZ szerkesztés

*

A mintába került önkormányzatok főbb jellemzői

Az 1. klaszterből választott települések: Gyöngyös: Heves megyei település, helyi iparüzési adó (HIPA) aránya és központi költségvetési támogatásának aránya magasabb a klaszter átlagánál. A nyilvántartott állás keresők és az ellátottak aránya magas. Mosonmagyaróvár: Győr-Moson-Sopron megyei település, a nyilvántartott állás keresők aránya az átlagnál jóval alacsonyabb. Az egy lakosra jutó bevételei (HIPA, egyéb helyi adók és támogatások) az átlagnál alacsonyabb szintűek. Aszód: Pest megyei település, HIPA aránya alacsonyabb, központi költségvetési támogatásának aránya magasabb, mint a klaszter átlaga. A nyilvántartott állás keresők aránya alacsony. Az egy lakosra jutó HIPA, illetve egyéb helyi adóbevételek értéke alacsony, szemben az egy lakosra jutó központi költségvetési támogatással, ami az 1. klaszter átlagát jelentősen meghaladja. Bicske: Fejér megyei település, a nyilvántartott állás keresők aránya alacsonyabb, az óvodáskorúak és az ellátottak aránya a klaszter átlagának megfelelően alakul. Az egy lakosra jutó HIPA átlag feletti, ugyanakkor a központi költségvetési támogatás egy lakosra jutó átlaga több mint a duplájára emelkedett 2020-2022 között. Nagykőrös: Pest megyei település, HIPA aránya alacsonyabb, központi költségvetési támogatásának aránya magasabb, mint a klaszter átlaga. Az állás keresők aránya és az óvodáskorúak aránya nem jelentősen, de némileg magasabb a klaszter átlagánál. Az egy főre jutó adóbevételek elmaradnak az 1. klaszter átlagától mind a HIPA, mind a központi költségvetési támogatása, mind az Egyéb helyi adó esetében is. Klaszterből kilógó településként azonosítható.

A 2. klaszterből választott települések: Ózd: Borsod-Abaúj-Zemplén megyei település, a HIPA aránya magasabb, a központi költségvetési támogatásának aránya alacsonyabb a klaszter átlagánál. Ugyanakkor a klaszterre jellemző magas munkanélküliség (nyilvántartott állás keresők aránya), illetve az óvodáskorúak arányának magas értéke jellemzi a települést. Az egy lakosra jutó HIPA bevétel lényegesen magasabb, mint a klaszter többi települése esetén, míg az egy lakosra jutó központi költségvetési támogatás jelentősen alacsonyabb. Balmazújváros: Hajdú-Bihar megyei település, az egy lakosra jutó központi költségvetési támogatás a klaszter átlagától elmarad, a HIPA és az egyéb adóbevételek egy lakosra jutó mértéke magasabb a klaszter átlagánál. Klaszterből kilógó településként azonosítható. Nyíradony: Hajdú-Bihar megyei település, a bevételek és támogatások aránya a klaszter átlagához hasonló. Az ellátottak aránya a klaszter átlagától elmarad. Heves: Heves megyei település, a HIPA aránya magasabb, a központi költségvetési támogatásának aránya alacsonyabb a klaszter átlagánál. A klaszterre jellemző magas munkanélküliség, illetve az óvodáskorúak arányának magas értéke jellemzi a települést, és az ellátottak száma magasabb az átlagnál. Az egy főre jutó központi költségvetési támogatás mértéke a klaszter átlagánál jóval alacsonyabb. Sárbogárd: Fejér megyei település, a HIPA aránya az átlagnál magasabb, de az átlagot közelítő, központi költségvetési támogatás aránya ezzel ellentétesen mozog, egyéb helyi adóbevétele nincs. A nyilvántartott állás keresők aránya a klaszter átlagánál jóval alacsonyabb.

A 3. klaszterből választott települések: Bácsalmás: Bács-Kiskun megyei település, a HIPA bevételek aránya alacsony, a központi költségvetési támogatásának aránya magas. A nyilvántartott állás keresők aránya alacsony. Az óvodások aránya átlagos, az ellátásban részesülők aránya kifejezetten magas. Az egy lakosra jutó HIPA értéke alacsonyabb, az egy lakosra jutó központi költségvetési támogatás értéke ugyanakkor a klaszter átlagának megfelelő. Tokaj: Borsod-Abaúj-Zemplén megyei település, a HIPA aránya alacsony, a központi költségvetési támogatások aránya magas. Az ellátásban részesülők aránya, az óvodáskorúak aránya és a nyilvántartott állás keresők aránya is magas. Az egy lakosra jutó központi költségvetési támogatás értéke kifejezetten magas. Kistelek: Csongrád-Csanád megyei település, a bevételek és támogatások alakulása a klaszter átlagának megfelelően alakul. A nyilvántartott állás keresők aránya a klaszter átlagánál alacsonyabb. Tiszafüred: Jász-Nagykun-Szolnok megyei település, az egyéb helyi adóbevételek aránya a klaszter átlagánál magasabb. A nyilvántartott állás keresők aránya a klaszter átlagánál magasabb értékű. Az egy lakosra jutó egyéb adóbevételek mértéke kifejezetten magas. Szécsény: Nógrád megyei település, az egyéb helyi adóbevételek aránya alacsonyabb, a központi költségvetési támogatások aránya ezzel párhuzamosan magasabb a klaszter átlagánál. A nyilvántartott állás keresők aránya a klaszter átlagánál jóval magasabb. Az egy lakosra jutó bevételek és támogatások mértéke a klaszter átlagától elmarad.

Az egyes önkormányzatok főbb saját bevételei az elemzett időszakban

Település neve	Klaszter száma	Helyi adók					Átengedett központi bevételek					Egyéb díj, bírság			Egyéb (települési) adó			Működési célú átvett pénzeszközök	Szolgáltatások ellenértéke	Tulajdonosi bevételek	Ellátási díjak	Alkalmazott főbb saját bevéteلفajták összesen
		HIPA	Építmény-adó	Telekadó	Magán-személyek kommunális adója	Idegenforgalmi adó	Termőföld bérbeadásából származó jövedelem utáni személyi jövedelemadó	Gépjárművek adójának a helyi önkormányzatot megillető része (csak 2020. év)	Környezet-védelmi bírság	Közigazgatási bírság helyi önkormányzatot megillető része	igazgatási szolgáltatási díjak	egyéb bírság	önkormányzat által beszedett talajterhelési díj	vagyoni típusú települési adók	egyéb települési adók	előrehozott helyi adó						
Aszód	1	x		x	x				x	x	x	x				x	x	x	x	11		
Bicske	1	x	x				x		x	x	x	x	x			x	x		x	11		
Gyöngyös	1	x	x		x	x			x	x		x				x	x	x	x	11		
Moson-magyaróvár	1	x	x	x		x	x		x		x	x		x		x	x	x	x	13		
Nagykőrös	1	x	x		x			x	x		x	x		x		x	x	x	x	13		
Balmaz-újváros	2	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	16		
Heves	2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x				x	x		x	14		
Nyíradony	2	x	x	x	x	x		x			x					x	x	x	x	11		
Ózd	2	x	x						x	x	x		x			x	x	x	x	10		
Sárbogárd	2	x							x			x				x	x	x	x	8		
Bácsalmás	3	x								x		x			x		x	x	x	8		
Kistelek	3	x			x	x				x		x				x	x	x	x	9		
Szécsény	3	x			x	x					x	x	x		x		x	x	x	11		
Tiszafüred	3	x	x	x		x			x			x			x		x	x	x	11		
Tokaj	3	x			x	x					x	x	x			x	x	x	x	10		
Összesen		15	9	5	9	9	4	4	5	9	9	13	11	2	4	1	15	15	13	15		

Forrás: MÁK adatok, és az önkormányzatok adatszolgáltatása alapján, ÁSZ szerkesztés

**A feladatfinanszírozás rendszerébe tartozó támogatások fajlagos összegének változása a
2020-2022. évek között**

Feladatkörök, fajlagos és egyéb támogatás jogcímei (mértékegység)	2020. évi összeg	2021-re	2022-re
		változás %-ban az előző évhez képest	
A 2020-2022. évi Kvtv. 2. sz. melléklete alapján:			
A települési önkormányzatok működésének általános támogatása			
Önkormányzati hivatal működésének támogatása (Ft/fő)	5 450 000	+0,8%	+0,1%
Településüzemeltetés - zöldterület-gazdálkodás támogatása (Ft/hektár)	25 200	-	-
Településüzemeltetés - közvilágítás támogatása (Ft/km)			
Főváros, megyei jogú város, 40 000 fő lakos feletti város	415 000	-	-
10 001 – 40 000 fő lakosságszám közötti település	400 000	-	-
10 001 fő lakosságszám alatti település	320 000	-	-
Településüzemeltetés - köztemető támogatása (Ft/m ²)			
Főváros, megyei jogú város, 40 000 fő lakos feletti város	70	-	-
10 001 – 40 000 fő lakosságszám közötti település	104	-	-
10 001 fő lakosságszám alatti település	69	-	-
Településüzemeltetés - közutak támogatása (Ft/km)			
Főváros, megyei jogú város, 40 000 fő lakos feletti város	470 000	+2,1%	-
10 001 – 40 000 fő lakosságszám közötti település	295 000	+3,1%	-
10 001 fő lakosságszám alatti település	227 000	+3,5%	-
Egyéb önkormányzati feladatok támogatása (Ft/fő)	2 700	-	-
Település lakosságszáma <= 1 000 fő és adóerő-képesség <= 32 000 Ft, településenként legalább: (millió Ft)	5	+20,0%	-
Település lakosságszáma > 1 000 fő és adóerő-képesség <= 32 000 Ft, településenként legalább: (millió Ft)	7	+14,3%	-
Egyéb településenként legalább: (millió Ft)	3,5	+28,6%	-
Lakott külterülettel kapcsolatos feladatok támogatása (Ft/külterületi lakos)	2 550	-	-
Üdülőhelyi feladatok támogatása (Ft/idegenforgalmi adó Ft)	1		
Nem közművel összegyűjtött háztartási szennyvíz ártalmatlanítása (Ft/m ³)	100	-	-
Határátkelőhelyek fenntartásának támogatása (Ft/ki- és belépési adatok)	2	-	-
Magyarországi önkormányzatok feladatainak támogatása (millió Ft)	5 488,1		
Polgármesteri illetmény támogatása (millió Ft)	3 010		
A települési önkormányzatok egyes köznevelési feladatainak támogatása			
Óvodaműködtetési támogatás – üzemeltetési támogatás (Ft/fő/év)			
Óvoda napi nyitvatartása >= 8 óra*	97 400	-	+12,9%
Pedagógusok átlagbérének és közterheinek elismert összege (Ft/számított létszám/év)			
Óvoda napi nyitvatartása >= 8 óra *	4 371 500	+11,2%	-
Pedagógusok nevelőmunkáját közvetlenül segítők átlagbérének és közterheinek elismert összege (Ft/számított létszám/év)			
Óvoda napi nyitvatartása >= 8 óra*			
Pedagógus szakképzettséggel nem rendelkező segítők	2 400 000	+38,3%	+0,6%
Pedagógus szakképzettséggel rendelkező segítők	4 371 500	+11,2%	-
Kiegészítő támogatás - pedagógusok, pedagógus szakképzettséggel rendelkező segítők minősítéséből adódó többletkiadásokhoz (Ft/fő/év)			
Minősítést előző év január 1-jéig történő átsorolással megszerző**			
Óvoda napi nyitvatartása >= 8 óra*			
Alapfokozatú végzettségű			
Pedagógus II. kat.-ba sorolt pedagógusok, ped. szakképz. segítők	396 700	+8,9%	-
Mesterpedagógus, kutatótanár kat.-ba sorolt pedagógusok	1 447 300	+11,3%	-
Mesterfokozatú végzettségű			
Pedagógus II. kat.-ba sorolt pedagógusok, ped. szakképz. segítők	434 300	+19,7%	-
Mesterpedagógus, kutatótanár kat.-ba sorolt pedagógusok	1 593 700	+14,2%	-
Nemzetiségi pótlék (Ft/fő/év)			
Óvoda napi nyitvatartása >= 8 óra*			
Kjtvhr. 16. § (6) bekezdés a) pont ac) alpontja és b) pontja,	811 600	-	-
Kjtvhr. 16. § (6) bekezdés a) pont ab) alpontja (2020-ban kieg. tám.),	622 000	-	-
	249 000	-	-

Feladatkörök, fajlagos és egyéb támogatás jogcímei (mértékegység)	2020. évi összeg	2021-re	2022-re
		változás %-ban az előző évhez képest	
Kjtvhr. 16. § (6) bekezdés a) pont aa) alpontja (2020-ban kieg. tám.) alapján nemzetiségi pótlékban részesülő pedagógus			
Társulás által fenntartott óvodákba bejárók utaztatásának támogatása (Ft/fő/év)	189 000	-	-
Diabétesz ellátási pótlék (új) 2021.09-11. óra 120 000 Ft/fő/3 hó, 2022-re 480 000 Ft/fő/év		nem releváns	-
A települési önkormányzatok egyes szociális és gyermekjóléti feladatainak támogatása			
A települési önkormányzatok szociális és gyermekjóléti feladatainak egyéb támogatása (millió Ft)	..	..	..
Család- és gyermekjóléti szolgálat (Ft/számított létszám/év)	3 780 000	+12,6%	+0,7%
Család- és gyermekjóléti központ (Ft/számított létszám/év)	3 300 000	+16,0%	+0,9%
Szociális étkeztetés – önálló feladatellátás*** (Ft/fő)	65 360	+3,4%	+0,4%
Házisegítségnyújtás (Ft/fő)			
Szociális segítség	25 000	-	-
Személyi gondozás – önálló feladatellátás***	330 000	+14,6%	+0,8%
Falugondnoki vagy tanyagondnoki szolgáltatás (Ft/szolgálat)	4 250 000	+7,6%	+0,4%
Időskorúak nappali intézményi ellátása – önálló feladatellátás*** (Ft/fő)	190 000	+18,0%	+0,6%
Fogyatékos személyek nappali intézményi ellátása – önálló feladatellátás*** (Ft/fő)	689 000	+9,7%	+0,6%
Demens személyek nappali intézményi ellátása – önálló feladatellátás*** (Ft/fő)	689 000	+8,4%	+0,4%
Pszichiátriai, szenvedélybetegek nappali intézményi ellátása – önálló feladatellátás*** (Ft/fő)	359 000	+6,4%	+0,4%
Hajléktalanok nappali intézményi ellátása			
Önálló feladatellátás*** (Ft/fő)	239 100	+8,0%	+0,6%
Miniszter által kijelölt intézmény (Ft/engedélyes), 2021-től 10 065 900 Ft/engedélyes	-	nem releváns	-
Családi bölcsőde (Ft/fő)			
Önálló feladatellátás***	700 000	+22,8%	+2,4%
Befogadást nyert napközbeni gyermekfelügyelet	350 000	+8,3%	+0,5%
Hajléktalanok átmeneti intézményei - önálló feladatellátás*** (Ft/férőhely)	569 350	+8,6%	+0,5%
Támogató szolgáltatás			
Alaptámogatás (Ft/év/szolgálat)	3 000 000	-	-
Teljesítménytámogatás (Ft/feladategység)	2 500	+15,5%	+0,8%
Közösségi ellátások (pszichiátriai és szenvedélybetegek részére)			
Alaptámogatás (Ft/év/szolgálat)	2 000 000	-	-
Teljesítménytámogatás (Ft/feladategység)	196 000	+10,8%	+0,6%
Bölcsőde, mini bölcsőde támogatása			
Felsőfokú végz. kisgyermeknevelők, szaktanácsadók bértámogatása (Ft/számított létszám/év)	4 419 000	+15,4%	-
Bölcsődei dajkák, középfokú végz. kisgyermeknevelők, szaktanácsadók bértámogatása (Ft/számított létszám/év)	2 993 000	+42,3%	-
Bölcsődei üzemeltetési támogatás (millió Ft)	..	..	..
Egyes szociális szakosított ellátások, valamint a gyermekek átmeneti gondozásával kapcsolatos feladatok támogatása			
Bértámogatás (Ft/számított létszám/év)	3 858 040	+15,1%	+1,3%
Intézményüzemeltetési támogatás (millió Ft)	..	..	..
A települési önkormányzatok gyermekétkeztetési feladatainak támogatása			
Intézményi gyermekétkeztetés			
Bértámogatás (Ft/számított létszám)	2 200 000	+10,5%	+0,5%
Üzemeltetési támogatás (millió Ft)	..	..	..
Szünidei étkeztetés támogatása (Ft/étkezési adag) (sávosan csökken az egy lakosra jutó adóerőképesség növekedése alapján)	570 Ft-tól 285 Ft-ig	-	-
A települési önkormányzatok kulturális feladatainak támogatása			
Vármegyeszékhely megyei jogú városok és Szentendre Város Önkormányzata kulturális feladatainak támogatása (Ft/fő)	459	+109,4%	+0,3%
Települési önkormányzatok egyes kulturális feladatainak támogatása (Ft/fő), de településenként legalább: (millió Ft)	1 251 1 800 000	+76,3% +26,1%	+0,3% -

Feladatkörök, fajlagos és egyéb támogatás jogcímei (mértékegység)	2020. évi összeg	2021-re	2022-re
		változás %-ban az előző évhez képest	
Budapest Főváros Önkormányzata kulturális feladatainak támogatása (millió Ft)	692,2	+71,2%	+0,3%
Fővárosi kerületi önkormányzatok kulturális feladatainak támogatása (Ft/fő)	410	+38,3%	+0,2%
Vármegyei hatókörű városi könyvtár kistélepülési könyvtári célú kiegészítő támogatása (Ft/település)			
Település lakosságszáma <= 1 000 fő	668 300	-	-
1 001 fő <= Település lakosságszáma <= 1 500 fő	1 060 760	-	-
1 501 fő <= Település lakosságszáma <= 5 500 fő	1 002 460	-	-
A 2020-2022. évi Kvtv. 3. sz. melléklete alapján:			
Vármegyei önkormányzatok feladatainak támogatása (millió Ft) (2020-ig a Kvtv. 2. sz. mellékletében volt, 2021-től van itt, 2021-2022-re nem változott)	5 488,1	-	-
Szociális ágazati összevont pótlék és egészségügyi kiegészítő pótlék (millió Ft)	16 941,1	+46,0%	-
Óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység támogatása (millió Ft) (2020-ig a Kvtv. 2. sz. mellékletében volt, 2021-től van itt, 2021-2022-re nem változott)	5 519,5	-	-
Települési önkormányzatok kulturális feladatainak kiegészítő támogatása (millió Ft)			
Vármegyei hatókörű városi múzeumok feladatainak támogatása	2 751,2	-	-
Vármegyei hatókörű városi könyvtárak feladatainak támogatása	3 282,5	-	-
Települési önkormányzatok muzeális intézményi feladatainak támogatása	1 238,1	-	-
Települési önkormányzatok könyvtári érdekeltség-növelő támogatása	300	-	-
Színházművészeti szervezetek támogatása (csak 2020-ban)	10 306,3		
Táncművészeti szervezetek támogatása	286,4		+17,5%
Zeneművészeti szervezetek támogatása	2 980	-	+0,7%
A költségvetési szerveknél foglalkoztatottak 2019. évi áthúzó és 2020. évi kompenzációja (millió Ft)	2 987		
Kulturális illetménypótlék (2020. évi) (millió Ft)	3 605,4		

Forrás: 2020-2022. évi Kvtv., 79/2020. (III.31.) Korm. rendelet alapján, ÁSZ szerkesztés

*: Az óvodai átlagbér-alapú támogatás, az óvodaműködtetési támogatás, a minősítés miatti többletkiadásokhoz adott támogatás és a nemzetiségi pótlékhoz nyújtott támogatás 50%-ára jogosult az önkormányzat, ha az óvoda napi nyitvatartási ideje nem éri el a nyolc órát, de eléri a hat órát.

** : A fajlagos támogatás 11 havi időarányos része illeti meg a fenntartót azon pedagógusok, felsőfokú végzettségű kisgyermeknevelők és segítők után, akik a minősítést tárgyév január 1-jei átsorolással szerezték meg.

***: Ha az önkormányzat társulás útján gondoskodik az adott szociális feladat ellátásáról, akkor az ellátottak után az önálló feladatellátásra járó fajlagos összeg emelt mértékben igényelhető. Szociális étkeztetésnél a fajlagos összeg 110,0%-a, személyi gondozásnál a 130,0%-a, nappali intézményi ellátásnál az időskorú személyek után a fajlagos támogatás 150,0%-a, a fogyatékos és demens személyek után 110,0%-a, a pszichiátriai és szenvedélybetegek, hajléktalanok után 120,0%-a, családi bölcsőde esetén 130,0%-a, a hajléktalanok átmeneti intézményeiben (átmeneti szállás, éjjeli menedékhely) ellátottak után 110,0%-a igényelhető. Az időskorúak, a fogyatékos és demens személyek, a pszichiátriai és szenvedélybetegek nappali intézményi ellátásában részesülő azon személyek után, akikre tekintettel foglalkoztatási támogatásban részesül az önkormányzat, az önálló feladatellátásra járó fajlagos támogatás 60%-a igényelhető csak. A hajléktalanok átmeneti intézményeiben (átmeneti szállás, éjjeli menedékhely) nyújtott kizárólagos lakhatási szolgáltatás esetén az önálló feladatellátás fajlagos összegének 50,0%-a igényelhető.

A kiválasztott önkormányzatok 2020-2022. évi egy lakosra jutó saját bevételei

1	2	3	4	5	6	7	8
Települések *	Évek	Egy lakosra jutó HIPA, ezer Ft-ban	Egy lakosra jutó egyéb adó, díj, bírság, ezer Ft-ban	Egy lakosra jutó egyéb saját bevétel, ezer Ft-ban	Egy lakosra jutó HIPA-n kívüli (egyéb) bevételek E Ft-ban	Egy lakosra jutó HIPA aránya az egy lakosra jutó saját bevételhez képest, %- ban	Egy lakosra jutó (HIPA-n kívüli) egyéb bevételek (4+5) aránya az egy lakosra jutó saját bevételhez képest, %-ban
Bicske /1/	2020.	105,5	18,2	20,5	38,7	73,20%	26,84%
	2021.	123,9	21,5	30,5	52	70,50%	29,56%
	2022.	131,7	20,8	29	49,8	72,60%	27,44%
Gyöngyös /1/	2020.	91	21,3	39,4	60,7	60,00%	40,01%
	2021.	92,1	25,2	31,7	56,9	61,80%	38,19%
	2022.	110,1	22,7	38,7	61,4	64,20%	35,80%
Moson- magyaróvár /1/	2020.	90,5	17,7	21,4	39,1	69,80%	30,17%
	2021.	88,7	19,8	23,1	42,9	67,40%	32,60%
	2022.	93	20,5	33,4	53,9	63,30%	36,69%
Kistelek /3/	2020.	47,2	4,1	10,1	14,2	76,90%	23,13%
	2021.	56	2,9	12,6	15,5	78,40%	21,68%
	2022.	41,5	4,7	20,3	25	62,40%	37,59%
Aszód /1/	2020.	44,8	17,1	18,2	35,3	55,90%	44,07%
	2021.	27,4	17,7	24,7	42,4	39,20%	60,74%
	2022.	30	16,8	29,4	46,2	39,30%	60,63%
Ózd /2/	2020.	44	8,9	16,9	25,8	63,00%	36,96%
	2021.	33,6	9,3	23,8	33,1	50,40%	49,63%
	2022.	42,6	9	13,5	22,5	65,40%	34,56%
Tiszafüred /3/	2020.	38,3	5,8	17,3	23,1	62,40%	37,62%
	2021.	35,6	9,2	20	29,2	54,90%	45,06%
	2022.	36,2	15,3	23,2	38,5	48,40%	51,54%
Szécsény /3/	2020.	34,2	4,3	25,3	29,6	53,60%	46,39%
	2021.	28,6	5,4	18,3	23,7	54,70%	45,32%
	2022.	33	4,6	31,8	36,4	47,50%	52,45%

Nagykőrös /1/	2020.	34,1	10,7	30,2	40,9	45,50%	54,53%
	2021.	36,8	12	21,3	33,3	52,50%	47,50%
	2022.	36,8	11,6	23,9	35,5	50,90%	49,10%
Sárbogárd /2/	2020.	30,1	1,1	12,2	13,3	69,40%	30,65%
	2021.	22,9	0,8	15,9	16,7	57,80%	42,17%
	2022.	25,7	1	14,1	15,1	63,00%	37,01%
Heves /2/	2020.	29,4	7,6	15,9	23,5	55,60%	44,42%
	2021.	25,4	7,3	22,5	29,8	46,00%	53,99%
	2022.	29,3	7,3	89,9	97,2	23,20%	76,84%
Nyíradony /2/	2020.	29,4	7,1	29,4	36,5	44,50%	55,39%
	2021.	20,3	9,3	26,7	36	36,10%	63,94%
	2022.	22,7	7,8	36,9	44,7	33,60%	66,32%
Balmazújváros /2/	2020.	29,2	7,7	21,3	29	50,20%	49,83%
	2021.	22,5	8,1	21,5	29,6	43,20%	56,81%
	2022.	21,9	7,8	19	26,8	44,90%	55,03%
Tokaj /3/	2020.	27,9	2,5	71,3	73,8	27,50%	72,57%
	2021.	27,7	5	83,4	88,4	23,90%	76,14%
	2022.	36,9	8,3	104,7	113	24,60%	75,38%
Bácsalmás /3/	2020.	22,5	0,2	26,8	27	45,40%	54,55%
	2021.	21,3	0,2	26,5	26,7	44,40%	55,63%
	2022.	19,7	0,1	33,9	34	36,70%	63,31%

Forrás: a helyi önkormányzatok 2020-2022. évi konszolidált beszámolója (2. űrlap), illetve önkormányzati adatszolgáltatás alapján, ÁSZ szerkesztés

* A településeket a 2020. évi HIPA bevétel összege/ fő alapján állítottuk rangsorba.

A **költségvetési bevételeket** a B1-B7 rovatokon elszámolt bevételek alkotják az éves költségvetési beszámoló szerint. Az önkormányzat saját bevételét a közhatalmi bevételek (B3), a működési bevételek (B4) és a működési célú átvett pénzeszközök (B6) képezik. A felhalmozási bevételek (B5) és a felhalmozási célra átvett pénzeszközöket (B7) jelen elemzésnél nem vettük figyelembe a saját bevételnél, mivel nem minősülnek a feladatellátás folyamatos finanszírozását biztosító bevételnek

Az **egyéb adó, díj, bírság bevétel** magába foglalja az építményadó, a magánszemélyek kommunális adója, a telekadó, az idegenforgalmi adó bevételt a helyi adónemekből, átengedett központi bevétel címén a termőföld bérbeadásából származó jövedelem utáni személyi jövedelemadóból, valamint a gépjárműadó és a környezetvédelmi, közigazgatási bírság helyi önkormányzatot megillető részéből származó bevételt, továbbá az egyéb díj, bírság (igazgatási és szolgáltatási díjak, talajterhelési díj, egyéb bírság) és a vagyoni típusú települési adó, az egyéb települési adó és az előrehozott helyi adó bevételt.

Az **egyéb saját bevételek** a B4. rovatot képező működési bevételeket (készletértékesítés ellenértéke, szolgáltatások ellenértéke, közvetített szolgáltatások ellenértéke, tulajdonosi bevételek, ellátási díjak, kiszámlázott általános forgalmi adó és visszatérítése, kamatbevételek és más nyereségjellegű bevételek, egyéb pénzügyi műveletek bevételei, biztosító által fizetett térítés, egyéb működési bevételek) és a működési célú – államháztartáson kívülről – átvett pénzeszközöket (B6. rovat) tartalmazzák.

**A főváros és a (vár)megyék fejlettségi rangsora a komplex fejlettségi index szerint
2019-ben**

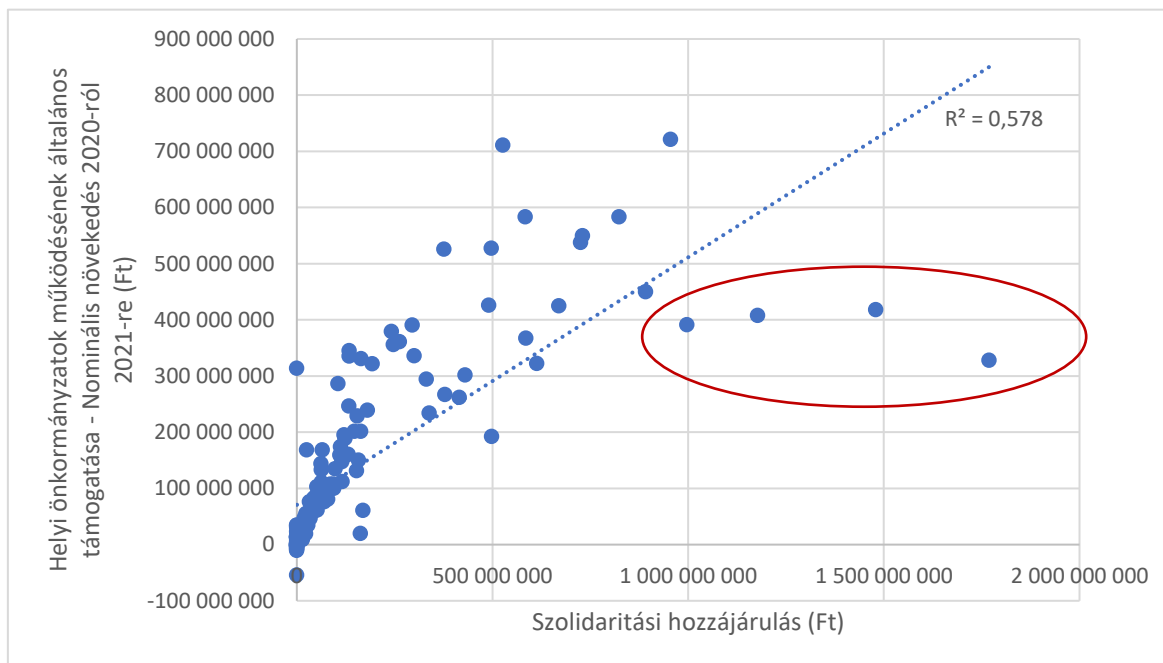
	Terület	A főváros és a megyék komplex fejlettségi indexe 2019-ben
1	Budapest	17,80
2	Győr-Moson-Sopron	7,89
3	Csongrád-Csanád	7,14
4	Pest	6,81
5	Veszprém	6,58
6	Komárom-Esztergom	6,50
7	Hajdú-Bihar	6,40
8	Vas	6,34
9	Fejér	5,94
10	Zala	5,71
11	Heves	5,63
12	Baranya	5,53
13	Somogy	5,43
14	Bács-Kiskun	5,39
15	Szabolcs-Szatmár-Bereg	5,15
16	Borsod-Abaúj-Zemplén	5,08
17	Nógrád	4,70
18	Tolna	4,59
19	Békés	4,59
20	Jász-Nagykun-Szolnok	4,58

Forrás: Kocziszky, Gy., Szendi, D. (2021): A magyar megyék fejlődési pályáinak összehasonlító vizsgálata

A beszámítás megszüntetésének hatása a 149 járásszékhely önkormányzatnál

M/1. sz. ábra

Az önkormányzati működés általános támogatásának növekedése és a szolidaritási hozzájárulás összege a 149 járásszékhelynél (2021.)

Forrás: Az elemzett járásszékhely önkormányzatok 2020-2021. évi költségvetési beszámoló adatai alapján ÁSZ szerkesztés

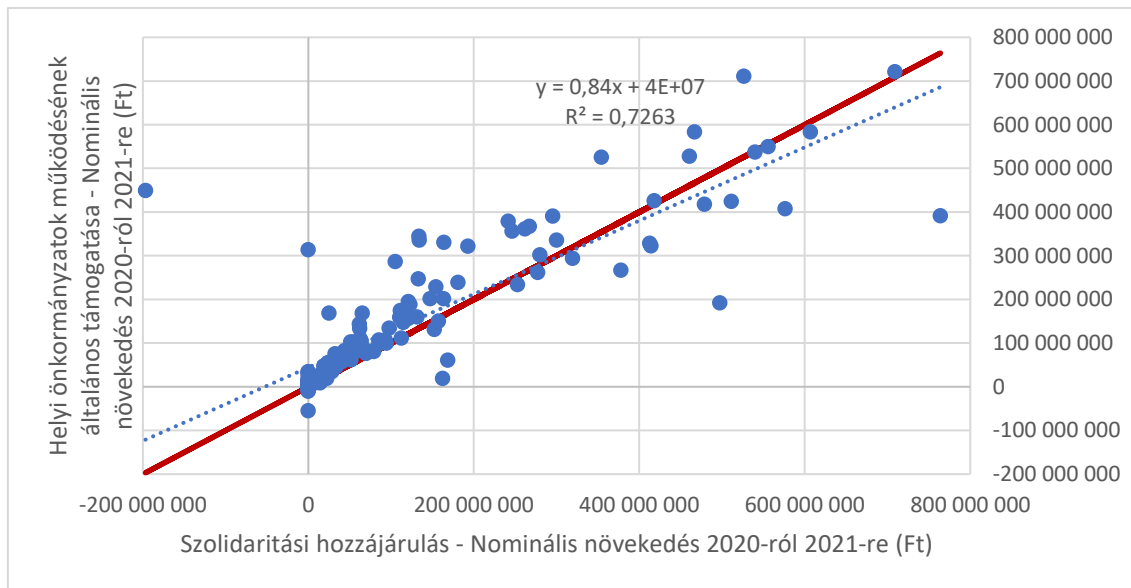
Az ábra vízszintes tengelyén a szolidaritási hozzájárulás 2021-ben befizetett összege, míg a függőleges tengelyén a Helyi önkormányzatok működésének általános támogatása (B111) jogcímen kapott támogatás 2020-ról 2021-re történt nominális növekedése szerepel. E két tényező között az ábra alapján erős kapcsolat látszik, vagyis azok a települések, amelyek 2021-ben magas összegben fizettek be szolidaritási hozzájárulást, azoknál jellemzően nagyobb összeggel nőtt a támogatás összege 2021-ben az előző évhez képest.

Érdekes ugyanakkor azon négy település esete, amelyek a legnagyobb összegben fizettek be szolidaritási hozzájárulást 2021-ben. Esetükben azt látjuk, hogy a Helyi önkormányzatok működésének általános támogatása (B111) jogcímen kapott támogatás növekedése elmarad attól az értéktől, amit a trend alapján várnánk.

A következő ábrán az összehasonlítást úgy végeztük el, hogy mind a Helyi önkormányzatok működésének általános támogatása jogcímen kapott támogatás, mind a szolidaritási hozzájárulás jogcímen történt befizetés 2020-ról 2021-re történt növekedését vizsgáljuk. Ezt az M/2. sz. ábra tartalmazza.

M/2 sz. ábra

Az önkormányzati működés általános támogatása és a szolidaritási hozzájárulás 2020-ról 2021-re bekövetkezett növekedése közötti összefüggés a 149 járásszékhelynél

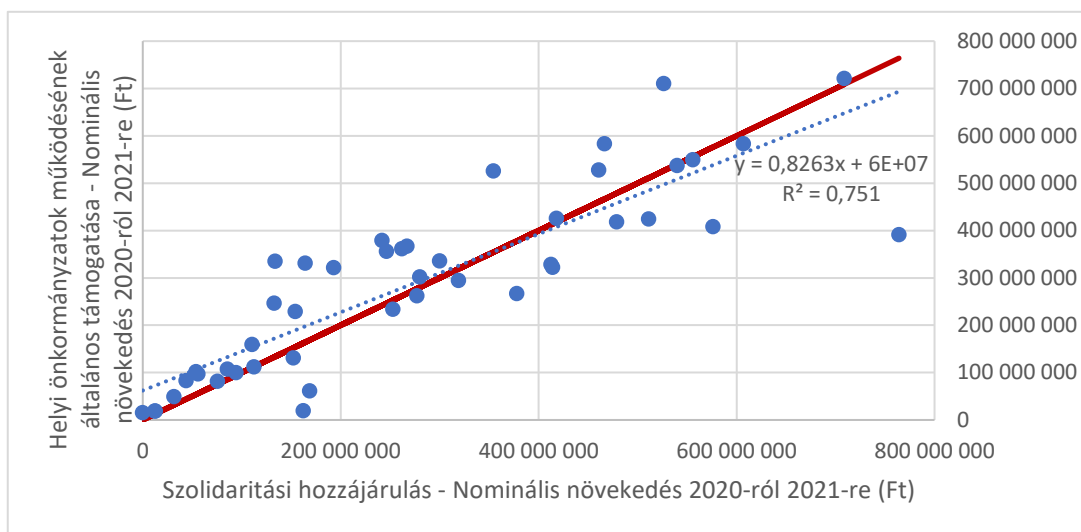
Forrás: Az elemzett járásszékhely önkormányzatok 2020-2021. évi költségvetési beszámoló adatai alapján ÁSZ szerkesztés

Az ábrán látható, hogy a szolidaritási hozzájárulás jogcímen 2020-ról 2021-re történt növekedés értéke és a helyi önkormányzatok működésének általános támogatása jogcímen kapott támogatások 2020-ról 2021-re történt növekedése között az előbb látottnál is erősebb a kapcsolat. Egy olyan település látható, amely a trendtől jelentősen eltér (Kazincbarcikán ~200 millió Ft-tal csökkent a szolidaritási hozzájárulás). Ezt a települést figyelmen kívül hagyva a trendhez való illeszkedés még erősebb. Elmondható továbbá az is, hogy a trendvonal meredeksége 1-hez közeli értékű, amely arra utal, hogy a 149 település esetében a szolidaritási hozzájárulás jogcímen történt többletbefizetés és a helyi önkormányzatok működésének általános támogatása jogcímen kapott támogatásban történt növekedés közel hasonló összegű volt. Összességében a helyi önkormányzatok működésének általános támogatása – beszámítás megszűnése miatti – növekedését az érintett önkormányzatok többségénél nem érte el a szolidaritási hozzájárulás kiadás növekedése 2021-ben. Ezt alátámasztja az ábrán piros színnel feltüntetett 45 fok meredekségű egyenes. Azon települések esetében, amelyek a 45 fokos egyenes felett helyezkednek el a helyi önkormányzatok működésének általános támogatása jogcímen (B111) kapott támogatások összege nagyobb mértékben növekedett, mint a szolidaritási hozzájárulás jogcímen történt befizetések összege, így ők lényegében "jól jártak". Azon települések esetében, akik a 45°-os egyenes alatt helyezkednek el a szolidaritási hozzájárulás jogcímen történt befizetés összege nagyobb mértékben növekedett, mint a helyi önkormányzatok működésének általános támogatása jogcímen kapott támogatások összege, így ők "rosszul jártak". (Az elemzés nem vizsgálta, hogy az iparűzési adóerőképesség hogyan változott ezen települések esetében.)

Feltételezésünk szerint az 1. klaszterbe tartozó önkormányzatok nagyobb mértékben kell „sújtania” a szolidaritási hozzájárulás fizetési kötelezettségnek, mint a 2. és a 3. klaszterbe tartozó járásszékhelyeket. A hipotézis igazolására készítettük el az M/3. sz. ábrát, ami a helyi önkormányzatok működésének általános támogatása és a szolidaritási hozzájárulás 2020-ról 2021-re bekövetkezett növekedése közötti kapcsolatot mutatja be.

M/3 sz. ábra

Az önkormányzati működés általános támogatása és a szolidaritási hozzájárulás növekedése 2020-2021. közt az 1. klaszterbe tartozó járászékhelyeknél

Forrás: Az elemzett járászékhely önkormányzatok 2020-2021. évi költségvetési beszámoló adatai alapján ÁSZ szerkesztés

Az ábráról leolvasható, hogy a 149 településre levont következtetés helytálló az 1. klaszterbe tartozó önkormányzatokra is, mivel a szolidaritási hozzájárulás jogcímen történt befizetések növekedése és a helyi önkormányzatok működésének általános támogatása jogcímen kapott támogatások növekedése közel azonos volt. A települések többsége az 1. klaszterben a trendvonal, sőt a 45 fokos egyenes felett helyezkedett el, azaz náluk a támogatás növekedése, ha minimális mértékben is, de meghaladta szolidaritási hozzájárulás kiadás növekedését 2021-re. Az M/2. és M/3. ábrát összevetve látható, hogy a járászékhelyeknél a szolidaritási hozzájárulás támogatást meghaladó növekedése alapvetően a 1. klaszterbe tartozó járászékhelyekhez köthető. Pl. a szolidaritási hozzájárulás nagyobb mértékben nőtt, mint a támogatás és így rosszabb helyzetbe került pl. Balatonfüred, Hajdúszoboszló esetében. A támogatás nagyobb összegben nőtt és így kedvezőbb helyzetbe került pl. Dunakeszi, Kazincbarcika.

Irodalomjegyzék

- Bazsalya B., Molnár Gy. (2021): Közfoglalkoztatás a válság alatt (https://real.mtak.hu/136474/1/mt_2020_hun_199-208.pdf)
- Bíró A. et al. (2021): Life expectancy inequalities in Hungary over 25 years: The role of avoidable deaths. *Population Studies*, 75(3), 443–455. (<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00324728.2021.1877332>)
- Bordás P. (2019): Miből vagy mire? – Vízválasztó az önkormányzati finanszírozásban (<https://core.ac.uk/reader/219481370>)
- Bordás P. (2020): Változások a helyi önkormányzatok közfeladatellátásában és finanszírozásában (<https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/handle/20.500.12944/15962>)
- Braun E. (2023): Miért ilyen alacsonyok a bérek Magyarországon? (<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20231031/miert-ilyen-alacsonyok-a-berek-magyarorszagon-648423>)
- Csik V. (2022): Mélyponton az óvodapedagógus szakot kezdők száma: soha nem volt még ilyen kevés elsőéves (https://eduline.hu/erettsegi_felveteli/20220722_ovodapedagogusok_szama)
- Csontos T. (2022): Mi a helyzet az inflációval? Világpolitika és a Közgazdaságtan, 1(1), 39-48. (<https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/7966/1/VILPOL20220105.pdf>)
- Erdős É. (2014): Önkormányzati pénzügyek, az önkormányzatok gazdálkodási rendszere (<https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/10527/Teljes%20sz%F6veg?sequence=2>)
- Feik Cs. (2015): Változások a helyi önkormányzatok feladat- és hatáskörének szabályozásában (https://kozszov.org.hu/dokumentumok/UMK/UMK_2014_4/08_Feik_Csaba.pdf)
- Goldmann R., Gyervai G., Mester D.. (2016): A szociális ellátórendszer jellegzetességei, korprofilja és területi megoszlása. Társadalmi Riport, 358-377. (<https://www.tarki.hu/hu/publications/SR/2016/17goldmann.pdf>)
- Hoffman I. (2012): A járás helye a magyar közigazgatás rendszerében (https://edit.elte.hu/xmlui/static/pdf-viewer-master/external/pdfjs-2.1.266-dist/web/viewer.html?file=https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/55394/EPA_02210_m_kozigazgatas_2012_01_019-032.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Igari A., Lőcsei H., Csité A., Herczeg B., Mayer B., Verhás G., Bakacsi-Saffer Zs. (2020): Járászékhely Monitor 2020 (https://hetfa.hu/wp-content/uploads/2020/06/monitor_web_OK.pdf)
- KSH (2020): Népmozgalom, 2020 (<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepmozg/nepmozg20/index.html>)
- KSH (2021): Népmozgalom, 2021 (<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepmozg/nepmozg21/index.html>)
- KSH (2022a): 2.5. Gyermekek óvodai és bölcsődei elhelyezési lehetősége (<https://www.ksh.hu/ffi/2-5.html>)
- KSH (2022b): Óvodai nevelés, 2020/2021 (<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/ovoda2021/index.html>)
- KSH (2022c): Népmozgalom, 2022 (<https://ksh.hu/s/helyzetkep2022/#/kiadvany/nepmozgalom/>)
- KSH (2022d): Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2022-es településszerkezetben (https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/QueryServlet?ha=TA2022_W)
- KSH (2023): Gyorstájékoztató Keresetek, 2022. december (<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/ker/ker2212.html>)

- KSH (2024a): 25. SZOCIÁLIS ELLÁTÁS (https://www.ksh.hu/docs/hun/modsz/szo_modsz.html)
- KSH (2024b): 20. MUNKAERŐ (https://www.ksh.hu/docs/hun/modsz/mun_modsz.html)
- KSH (2024c): Területi atlasz – Egyéb területi lehatárolások (https://www.ksh.hu/teruletiatlasz_egyeb_teruletilehatarolasok)
- Kocziszky Gy., Szendi D. (2021): A magyar megyék gazdasági fejlődési pályáinak összehasonlító vizsgálata (<https://journals.lib.uni-corvinus.hu/index.php/penzugyiszemle/article/view/1212/655>)
- Krémer B. (2009): Bevezetés a szociálpolitikába. Napvilág Kiadó, 117.
- Lengyel I. (2012): Regionális növekedés, fejlődés, területi tőke és versenyképesség. In: Bajmócy Z.–Lengyel I.–Málovics Gy.(szerk.) Regionális innovációs képesség, versenyképesség és fenntarthatóság. JATEPress, Szeged, 151-174.
- Lengyel I., Varga A. (2018): A magyar gazdasági növekedés térbeli korlátai – helyzetkép és alapvető dilemmák (<http://www.kszemle.hu/tartalom/cikk.php?id=1771>)
- Magyar Építők (2023): Bicske történetének legnagyobb fejlesztésében épült fel hazánk új intermodális csomópontja (<https://magyarepitok.hu/kotott-palya/2023/12/bicske-tortenetenek-legnagyobb-fejleszteseben-epult-fel-hazank-masodik-intermodalis-csomopontja>)
- MÁK (2024a): Államháztartási számviteli adatszolgáltatások (KGR-K11) (<https://www.allamkincstar.gov.hu/Koltsegvetes/allamhaztartasi-szamviteli-adatszolgáltatások-kgr-k11>)
- MÁK (2024b): A Magyar Államkincstár által működtetett KGR-K11 számviteli adatgyűjtő rendszerből és az önkormányzati ASP rendszerből az Állami Számvevőszék részére biztosított jogosultságokkal elért adatbázisok
- NAV (2024): Minimálbér, garantált bérminimum, 2023. december 7. (https://nav.gov.hu/ugyfeliranytu/adokulcsok_jarulekmertekek/minimalber_garantalt)
- NTAK (2023): Minden várakozást felülmúltak a turizmus 2022. évi eredményei, idén akár a 2019. évi rekord beállítása sem elképzelhetetlen (<https://info.ntak.hu/hirek/minden-varakozast-felulmultak-a-turizmus-2022-evi-eredmenyei-iden-akar-a-2019-evi-rekord-beallitasa-sem-elkepzelhetetlen>)
- Papp I. (2017): Határ menti területek fejlődési pályáinak vizsgálata térinformatikai módszerekkel Szabolcs-Szatmár-Bereg megye példáján (<https://dea.lib.unideb.hu/items/10242a34-e42b-454d-9bad-4e317e101b45>)
- R. Nagy Zs. (2002): Területi összehasonlítások (https://www.ksh.hu/statszemle_archive/2002/2002_05-06/2002_05-06_502.pdf)
- Szűcs R. S., Kovács K. (2023): Az árak emelkedése napjaink élelmiszerpiacán. Táplálkozásmarketing, 10(1), 21-37. (<https://ojs.lib.unideb.hu/taplalkozasmarketing/article/view/12237/11509>)
- Tábori F. (2023): A kistépülési önkormányzatok helyzete alulnézetből. COMITATUS: ÖNKORMÁNYZATI SZEMLE, 33(244), 109-112.
- Tóth. G., Jáger V., Kovalszky Zs., Bóday P., Ádám D., Kincses Á. (2023): A magyarországi háztartások energiafogyasztásának jellemzői az orosz–ukrán háború árnyékában. Hungarian Statistical Review/Statisztikai Szemle, 101(2). (https://real.mtak.hu/161231/1/2023_02_118.pdf)
- Varga Á. (2019): A vállalkozások térbeli koncentrációjának változása Borsod-Abaúj-Zemplén megye periferikus járásaiban (https://www.strategiaifuzetek.hu/files/157/SF-2019-3_052.pdf)
- Varga L. (2021): A koronavírus-járvány miatti többlethalálozás becslése Magyarországon (https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/7363/1/A_koronavirus-jarvany_VargaL.pdf)

Rövidítések jegyzéke

Áht.	2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról
Áhsz.	4/2013. (I. 11.) Korm. rendelet az államháztartás számviteléről
Alaptörvény	Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
ÁSZ	Állami Számvevőszék
ÁSZ tv.	2011. évi LXVI. törvény az Állami Számvevőszékről
Ávr.	368/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról
BM	Belügyminisztérium
HIPA	helyi iparűzési adó
Htv.	1990. évi C. törvény a helyi adókról
km	kilométer
Kincstár	Magyar Államkincstár
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
mindenkori Kvtv.	mindenkori központi költségvetésről szóló törvény
Mötv.	2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól
NAV	Nemzeti Adó- és Vámhivatal
NTAK	Nemzeti Turisztikai Adatszolgáltató Központ
OSAP	Országos Statisztikai Adatfelvételi Program
PM	Pénzügyminisztérium

Jogszabályok jegyzéke

Törvények

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
 1990. évi C. törvény a helyi adókról
 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról
 2000. évi C. törvény a számvitelről
 2011. évi LXVI. törvény az Állami Számvevőszékről
 2011. évi CVI. törvény a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról
 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól
 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről
 2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról
 2011. évi CXCIX. törvény a közszolgálati tisztviselőkről
 2012. évi XXXI. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény és az azzal összefüggő egyes törvények módosításáról, valamint a katasztrófavédelemmel kapcsolatos egyes törvényi rendelkezések módosításáról
 2012. évi XLI. törvény a személyszállítási szolgáltatásokról
 2012. évi XCIII. törvény a járások kialakításáról, valamint egyes ezzel összefüggő törvények módosításáról
 2012. évi CLXXXV. törvény a hulladékról
 2012. évi CCIV. törvény Magyarország 2013. évi központi költségvetéséről
 2016. évi CLV. törvény a hivatalos statisztikáról
 2019. évi LXXI. törvény Magyarország 2020. évi központi költségvetéséről
 2020. évi XXXII. törvény a kulturális intézményekben foglalkoztatottak közalkalmazotti jogviszonyának átalakulásáról, valamint egyes kulturális tárgyú törvények módosításáról
 2020. évi XC. törvény Magyarország 2021. évi központi költségvetéséről
 2021. évi II. törvény az egyes energetikai és hulladékgazdálkodási tárgyú törvények módosításáról
 2021. évi XLIV. törvény a Magyarország 2021. évi központi költségvetéséről szóló 2020. évi XC. törvény módosításáról
 2021. évi II. törvény egyes energetikai és hulladékgazdálkodási tárgyú törvények módosításáról 2022. évi XXV. törvény Magyarország 2023. évi központi költségvetéséről
 2021. évi XC. törvény Magyarország 2022. évi központi költségvetéséről
 2023. évi CII. törvény a területfejlesztésről

Kormányrendeletek

368/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról
 4/2013. (I. 11.) Korm. rendelet az államháztartás számviteléről
 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet a kedvezményezett járások besorolásáról
 139/2019. (VI. 14.) Korm. rendelet az egészségügyi szakdolgozók és védőnők humán erőforrás megtartását, fejlesztését szolgáló bérintézkedésekkel, valamint a Tuberkulózis Esetfinanszírozási Program meghosszabbításával összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról
 18/2020. (II. 19.) Korm. rendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvénynek a szociális, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról szóló 257/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet módosításáról
 24/2020. (II. 24.) Korm. rendelet a pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény köznevelési intézményekben történő végrehajtásáról szóló 326/2013. (VIII. 30.) Korm. rendelet módosításáról

79/2020. (III. 31.) Korm. rendelet a települési önkormányzatok által fenntartott óvodában foglalkoztatott, a nemzetiségi nevelési-oktatási feladatokat ellátó pedagógusok differenciált mértékű nemzetiségi pótlékának kiegészítő támogatásáról

140/2020. (IV. 21.) Korm. rendelet a Gazdaságvédelmi Akcióterv keretében a koronavírus-járvány gazdasági hatásainak mérséklése érdekében szükséges adózási könnyítésekről

475/2020. (X. 30.) Korm. rendelet a kulturális tevékenységet végző közalkalmazottokról

535/2020. (XII. 1.) Korm. rendelet a koronavírus-világjárvány nemzetgazdaságot érintő hatásának enyhítése érdekében szükséges helyi adó intézkedésről

639/2020. (XII. 22.) Korm. rendelet a koronavírus-világjárvány nemzetgazdaságot érintő hatásának enyhítése érdekében szükséges egyes intézkedésekről

640/2020. (XII. 22.) Korm. rendelet a koronavírus-világjárvány nemzetgazdaságot érintő hatásának enyhítése érdekében szükséges egyes intézkedésekről szóló 639/2020. (XII. 22.) Korm. rendelet szerinti intézkedés uniós jogi állami támogatási szabályokkal való összeegyeztethetőségéről

641/2021. (XI. 25.) Korm. rendelet a koronavírus-világjárvány nemzetgazdaságot érintő hatásának enyhítése érdekében szükséges helyi adó intézkedésről szóló 535/2020. (XII. 1.) Korm. rendelet módosításáról

669/2021. (XII. 2.) Korm. rendelet a pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény köznevelési intézményekben történő végrehajtásáról szóló 326/2013. (VIII. 30.) Korm. rendelet módosításáról

8/2022. (I. 14.) Korm. rendelet a települési önkormányzatok által biztosított egyes közszolgáltatásokat érintő 2022. évi béremelésekhez nyújtott támogatásról

61/2022. (II. 28.) Korm. rendelet a mikro-, kis- és középvállalkozások 2022. évi iparűzési adókedvezményével kapcsolatos önkormányzati támogatásról

182/2022. (V. 24.) Korm. rendelet a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről

278/2022. (VII. 30.) Korm. rendelet a hatósági üzemanyagárral kapcsolatos egyes kormányrendeletek módosításáról

580/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet az energia-áremelkedés hatásai enyhítése érdekében meghozott első intézkedés keretében a Magyarország 2023. évi központi költségvetéséről szóló 2022. évi XXV. törvény helyi önkormányzatok támogatására vonatkozó egyes rendelkezéseinek a veszélyhelyzettel összefüggő eltérő szabályairól

598/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvénynek a szociális, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról szóló 257/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet, továbbá az egyházi és nem állami fenntartású szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok állami támogatásáról szóló 489/2013. (XII. 18.) Korm. rendelet módosításáról

Kormányhatározatok

1139/2017. (III. 20.) Korm. határozat az egyes munkaerőpiaci intézkedésekről

Fogalomtár

Átengedett központi bevétel	Az átengedett központi adókból származó bevétel körét a mindenkori Kvtv. rögzíti. Az elemzett időszakban ebbe a körbe tartozott a termőföld bérbeadásából származó jövedelem utáni személyi jövedelemadó, a környezetvédelmi bírság, a közigazgatási bírság önkormányzatot megillető része.
Beszámítás	A helyi önkormányzatok iparüzési adóalaphoz viszonyított elvárt bevételével csökkentik a hivatali és a településüzemeltetéshez kapcsolódó támogatásokat.
Ellátásban részesülők Feladat-finanszírozás	Azok az ellátottak, akik szociális étkeztetés keretében ellátásban részesülnek. Az Országgyűlés a központi költségvetésről szóló törvényben meghatározott módon a helyi önkormányzatok a) kötelezően ellátandó, törvényben előírt egyes feladatainak – felhasználási kötöttséggel – a feladatot meghatározó jogszabályban megjelölt közszolgáltatási szintnek megfelelő ellátását feladatalapú támogatással biztosítja, vagy azok ellátásához a feladat, a helyi szükségletek alapján jellemző mutatószámok, illetve a lakosságszám alapján támogatást biztosít. Az előző mondatba nem tartozó feladatainak ellátásához felhasználási kötöttséggel járó, vagy felhasználási kötöttség nélküli támogatást nyújthat. A figyelembe veendő bevételek körét és mértékét törvény határozza meg. A feladatfinanszírozási rendszernek biztosítania kell a helyi önkormányzatok bevételi érdekeltiségének fenntartását. (Mötv. 117. § (1)-(4) bekezdése)
Feladatalapú támogatás	Jelen elemzés alkalmazásában feladatalapúnak tekintjük azokat a támogatási jogcímekeket, amelyeket a mindenkori Kvtv. indoklása annak tekint, és/vagy a támogatás fajlagos összegének megállapítása a tevékenység elismert/tényleges működési kiadásai alapján történt az indoklás szerint.
Gazdaságilag fejlettebb / elmaradottabb vármegye	A vármegyék besorolásánál négy mutatót vettünk figyelembe a 2020. évi KSH adatok alapján: ezek az egy főre jutó GDP, a foglalkoztatási ráta, a nyilvántartott álláskeresők aránya és az egy lakosra jutó ipari termelés. Az egyes mutatók alapján a vármegyéket rangsorba állítottuk, majd az egyes szempontok szerinti rangsorok átlagát vettük, de az egy főre jutó GDP mutató kétszeres súllyal szerepelt a vizsgálatban annak kiemelt jelentősége okán. Az így kapott sorrend alapján a gazdaságilag fejlettebb vármegyék közé tartozik a rangsor első öt vármegyéje, a gazdaságilag kevésbé fejlett (elmaradottabb) vármegyék közé tartozik a rangsor utolsó hat vármegyéje, míg a rangsor 6-13. helyezett vármegyéi átlagos fejlettségűnek tekinthetők.
feltöltési kötelezettség, HIP	A helyi adótörvény 2020.december 31-ig hatályos állapota szerint annak a társasági adóalanynak minősülő, kettős könyvvitelt vezető vállalkozónak, amelynek az adóévet megelőző adóévben az éves szinten számított nettó árbevétele a 100 millió forintot meghaladta, az adóévre megfizetett iparüzési adóelőleget az adóévi várható fizetendő adó összegére ki kellett egészíteni. Azaz amennyiben egy vállalkozási számvitelileg jobb teljesítményt nyújtott a tárgyévben mint az előző évben akkor szűk fél évvel előtte fizette meg (december 20) a különbözetet az önkormányzat felé mint jelenleg (következő év május 31).
Járás	A megye és a településszint között elhelyezkedő alsó középszint egyik jellegzetes területszervezési szintje hazánkban. 2013. január elsejétől a 66/2015. (III. 30.) Korm. rendelet 175. §-át határolt le, számuk 2015. január elsejétől 174-re csökkent. (Hoffman, 2012)
Kiegyenlítés	Az alacsony adóerő-képességű önkormányzatok bizonyos feladatok ellátására magasabb fajlagos támogatást kapnak, illetve a magas adóerő-képességű önkormányzatok bevételeinek egy része az alacsony adóerő-képességű önkormányzatok között kerül allokálásra.
Nappali melegedő	Lehetőséget biztosít a hajléktalan személyek részére a közösségi együttlétre, pihenésre, alapvető higiéniai szükségletek kielégítésére, étkezésre. (KSH, 2024a)
Nettó működési kiadás	A kormányzati funkció elvárt bevétellel csökkentett működési kiadása.
Normatív támogatás	Jogszabályban rögzített, univerzális típusú ellátások, amelyek a jogszabályban megállapított feltételek teljesülése esetén járnak az ügyfélnek, azaz az ügyintézőnek

	nincs a megállapítás során mérlegelési joga (nem diszkrecionális a döntés). (Krémer, 2009)
Nyilvántartott álláskereső	Az a személy, aki a munkaviszony létesítéséhez szükséges feltételekkel rendelkezik, és oktatási intézmény nappali tagozatán nem folytat tanulmányokat, és öregségi nyugdíjra nem jogosult, valamint rehabilitációs járadékban nem részesül és az alkalmi foglalkoztatásnak minősülő munkaviszony kivételével munkaviszonyban nem áll, és egyéb kereső tevékenységet sem folytat, és elhelyezkedése érdekében az állami foglalkoztatási szervvel együttműködik, és akit az állami foglalkoztatási szerv álláskeresőként nyilvántart. (KSH, 2024b)
Önkormányzati társulás	A helyi önkormányzatok képviselő-testületei megállapodhatnak abban, hogy egy vagy több önkormányzati feladat- és hatáskör, valamint a polgármester és a jegyző államigazgatási feladat- és hatáskörének hatékonyabb, célszerűbb ellátására jogi személyiséggel rendelkező társulást hoznak létre. A társulást a helyi önkormányzatok képviselő-testületei írásbeli megállapodással hozzák létre. A megállapodást a polgármester írja alá. A társulásban részt vevő képviselő-testületek mindegyikének minősített többséggel hozott döntése szükséges a társulási megállapodás jóváhagyásához, módosításához vagy a társulás megszüntetéséhez. (Mötv. 87-88. §)
Támogatás	A települési önkormányzatok általános működésének és ágazati feladatainak támogatása, amelyet a mindenkori Kvtv. határoz meg.

ÁLLAMI
SZÁMVEVŐSZÉK

1052 Budapest, Apáczai Csere János u. 10. | 1364 Budapest 4., Pf. 54
www.asz.hu | szamvevoszek@asz.hu
telefon: +36 1 484 9100